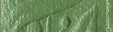

ВОЛОДИМИР
СОСЮРА

ВИБРАНЕ

ДРУКАРНЬВИДДА
УКРАЇНИ

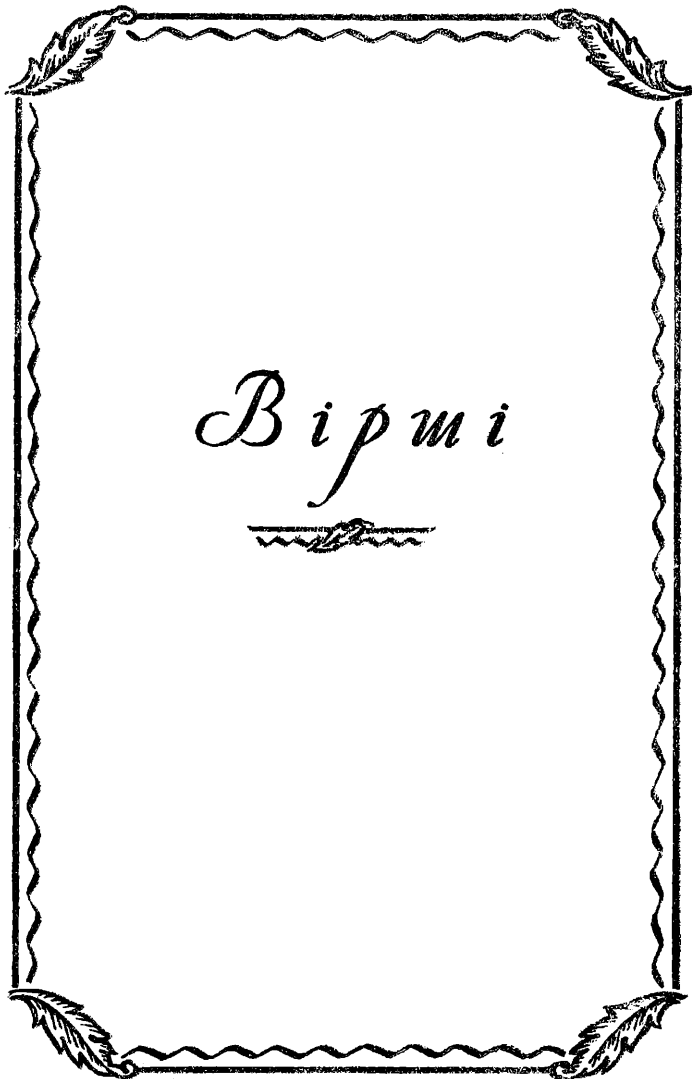
ВОЛОДИМИР
СОСЮРА

Вибране

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
КИЇВ-1954

Bipmi

ВІДПЛАТА

Ми в сонячній журбі віки на вас робили,
з крові й кісток своїх складали вам двірці,
з глузливим реготом тягли з нас соки, жили
ви, паралітики, життя мерці.

І срібло й золото глибоко під землею
в сирій холодній млі довбали ми для вас,
і що ви нам дали з культурністю своєю,—
не побажаю я і ворогу в злий час.

Красуням вашим ми брильянти здобували,
і сестри шили їм убрання на бали,
а потім, по ночах, у вікна заглядали,
де в звуках вальсу ви крутились і пливли....

Вас змалку, як квіток, кохали і рядили,
ви звикли від життя усе без бою брать..
За наші гроші вас панами бути вчили—
кайдани золоті душі своїй кувать.

А ми?.. Ми вчилися лиш матюків на шахтах
і водкою свій сум в получку заливать,
та долі по світу шукати,
а сестри — тіло продавать.

І піп з хрестом в руці давав нам ніж у руки
і за об'їдки з панського стола
на брата брата слав під молитовні звуки,
й морями наша кров в сліпій борні текла...

А бог на небі спав. Мовчали темні далі.
В безодню падали, як олово, віки...
Ми на хрестах
своїх пророків розпинали,
і в болотяних снах плели п'явкам вінки.

Але настали дні! Спливла з очей полуда,
і ми побачили, де ворог і де брат.
І вибили огонь відплати наші груди
у вихорі Червоних свят...

Льокаї зла і тьми! Уже Комуни дзвони
погребний реквієм для вас гудуть, гудуть,
і падають, як дощ, двірці, корони, трони,
в прокляттях боротьби на сполох гулко б'ють...

Вже небо обняли всесвітніі пожари,
і там, де ми пройдем, лиш порох шелестить...
На голови катів ми сиплемо удари,—
і мозок на стінах, як холодець, тремтить...

Ми йдем вам відплатить за сльози, кров, за муки,
що бідний люд віки тернистим шляхом лив...
За це ми душим вас, ламаєм ноги, руки
і топимо в крові наш нескінченний гнів.

А в полі... сонце, май... Гудуть червоні дзвони,
в полях і городах останній бій кипить...
І падають, як дощ, двірці, корони, трони...
То ми йдемо... Тремтить і ждять!..

1920

О, НЕ ДАРЕМНО!..

О, не даремно, ні, в степах гули гармати,
і ллялась наша кров, і падали брати...
О, не даремно, ні, моя старенька мати
зняла з своїх дітей дукатики й хрести...

По бруку чіткий крок... де авто перебої,
веселі ватажки вітають юнаків...
неначе дивний сон в півтемному забої,
що бачив я колись під кайла спів дзвінкий...

Рядами струнко йдуть баби, жінки, дівчата,
і дівтора біжить з захопленням в очах...
І скиглить, скиглить ніч, промерзла й кострубата,
розіп'ята давно на сонячних мечах...

О, не даремно, ні, в степах гули гармати,
і лялалась наша кров, і падали брати...
О, не даремно, ні, моя старенька мати
зняла з своїх дітей дукатики й хрести...

1921

* *
*

Так ніхто не кохав. Через тисячі літ
лиш приходить подібне кохання.
В день такий розцвітає весна на землі,
і земля убирається зрання...

Дише тихо і легко в синяву вона,
протягає до зір свої руки...
В день такий на землі розцвітає весна
і тремтить од солодкої муки...

В'яне серце моє од щасливих очей,
що горять в тумані наді мною...
Розливається кров і по жилах тече,
ніби пахне вона лободою...

Гей ви, зорі ясні... тихий місяцю мій...
де ви бачили більше кохання?
Я для неї зірву Оріон золотий,
я — поет робітничий останній...

Так ніхто не кохав. Через тисячі літ
лиш приходить подібне кохання.
В день такий розцвітає весна на землі
і земля убирається зрання...

Дише тихо і легко в синяву вона,
протягає до зір свої руки...
В день такий на землі розцвітає весна
і тремтить од солодкої муки...

1922

* * *

*

Пам'ятаю, вишні доспівали,
наливались сонцем у саду.
На прощання ти мені сказала:
де б не був, а я тебе знайду.
І у тьмі, од муки, од утоми,
де розстріли і любов до дна,
часто бачив профіль твій знайомий
я на фоні жовтого вікна.
Тільки сниться огненне минуле...
І не знаю, чому я живий...
Чому злився з орудійним гулом
голос свіжий і наївний твій...
І сьогодні вишні доспівують
у саду од сонця і тепла.
Як і завжди, я тебе шукаю,
та мене ти й досі не знайшла.

1923

* * *

*

Такий я ніжний, такий тривожний,
моя осіння земля!
Навколо вітер непереможний
реве й гуля...

І хвилі моря, далекі й близькі,
мені шумлять.
Там стеле сонце останнім блиском
кривавий шлях...

Криваві пальці тремтять... О зоре,
постій, не йди!
Але шумує далеке море...
і мла... і дим...

Такий я ніжний, такий тривожний,
моя осіння земля!
Навколо вітер непереможний
реве й гуля...

1923

ТРАУРНИЙ МАРШ

Сьогодні не з нами наш Вождь, наш Ілліч,
і йдем ми самі по дорозі.
Але, як і завжди, лунає наш клич,
і ворог, як завжди, в тривозі.

Далека нам путь, але ми не одні:
нам світять його заповіді,
на полі, в заводі, у шахті на дні...
Комуни ми зоряні діти!

На жовтому сході народи встають,
скидають ярмо капіталу;
на чорному півдні гарматами б'ють,
на чорному півдні повстали...

Хвилюйся робочих голів океан,
Ми Леніна пам'ять лелієм.
Лунайте ж, оркестри, грими, барабан,
бо крок наш і дух наш міцніє!

Ми дня не забудем (нежданий такий...),
товаришу, брате наш милий!
Ридали робочі, гармати, гудки,
коли ми Вождя хоронили...

На наших знаменах був траурний клич:
«Ми ленінці завжди й однині!»
Лежав в гімнастборці вже мертвий Ілліч,
але як живий, в домовині...

Ви чуєте, друзі: клекоче, гуде
на Заході, в панському стані...
Туди наші думи. Ми терпим і ждем,
коли там робочий повстане.

Обернемо землю в Комуни, в Едем.
Світи ж нам, червоний маяче!
Ми в край електричний невпинно ідем,
Вперед на століття ми бачим...

Нам зорі на чола поклали печать,
і зорі нам світять в дорогу.

А там у пилу на дорозі лежать
руїни розбитого бога.

Так будьмо ж єдині! Ми — квіти життя.
Ми всі од станка і од плуга.
Сьогодні шануєм ми пам'ять Вождя,
Вождя, і товариша, й друга.

1924

* *
*

Коли поїзд у даль загуркоче,
пригадаються знову мені
дзвін гітари у місячні ночі,
поцілунки й жоржини сумні...

Шум акацій... Посьолок і гони...
Ми на гору йдемо через гать...
А внизу пролітають вагони,
і колеса у тьмі цокотять...

Той садок, і закохані зорі,
і огні з-під опущених вій,
од проміння і тіней узори
на дорозі й на шалі твоїй...

Твої губи — розтулена рана...
Ми хотіли й не знали — чого...
Од кохання, безвольна і п'яна,
ти тулилась до серця мого...

Ой ви, ночі Донеччини сині,
і розлука, і сльози вночі...
Як у небі ключі журавлині,
одинокі й печальні ключі...

Пам'ятаю: тривожні оселі,
темні вежі на фоні заграв...
Там з тобою у сірій шинелі
біля верб я востанне стояв.

Я казав, що вернусь безумовно,
хоч і ворог — на нашій путі...
Патронташ мій патронами повний,
тихі очі твої золоті...

Дні пройшли... Одлетіла тривога...
Лиш любов, як у серці багнет...
Ти давно вже дружина другого,
я ж — відомий український поет.

Наче сон... Я прийшов із туману
і промінням своїм засіяв...
Та на тебе, чужу і кохану,
я і славу б свою проминяв.

Я забув би образу і сльози...
Тільки б знову іти через гать,
тільки б слухать твій голос — і коси,
твої коси сумні цілувать...

Ночі ті, та гітара й жоржини,
може, сняться тепер і тобі...
Сині очі в моєї дружини,
а у тебе були голубі.

1927

КОМСОМОЛЕЦЬ

(Балада)

...Бій одлунав... Жовто-сині знамена
затріпотіли на станції знов...
І до юрби полонених
сам курінний підійшов...

Аж до кісток пропікає очима...
Хлопці стоять перед ним, як мерці...
П'яно хитається смерть перед ними,
холодно блима наган у руці...

— Є комсомольці між вами!.. я знаю!..
Кожного кулі чекає печать!..—

...Стиснуто губи в останнім одчаї,
всі полонені мовчать...

— Всі ви такі, як і я, чорнобриві!..
Жалко розстрілювать всіх!..
Гляньте навколо... і сонце і ниви...—
Відповідь — сміх...

— Ну, так пощади не буде нікому!..
Вас не згадає палаючий край!..
Вийшов один... і сказав курінному:
— Я — комсомолец... Стріляй!..

1927

* * *

Тебе любив, як вітер небо,
в огні сумнівів і образ.
Нащо ж закохану із себе
Ти удавала кожний раз?..
Тебе любив, як вітер рожу,
в солодкій тузі, у журбі...
Але нещирості не можу
простити, навіть і тобі...
Ти не любила... Час останній...
Який же біль, який же біль!..
Та за ілюзію кохання
навіки вдячний я тобі.

1927

КРИВОРІЖЖЯ

Поле, та поле, та вітер,
вітер, як плач дітвори...
Іноді гори кварциту
і самотні копри.
Лунами вибухи дальні
рвуться, мов вигуки злі.
Линуть глибокі копальні

в серце залізне землі.
Серце тремтить і зітхає
дзвонами кайла і плит,
в ньому продольні безкраї
рве без жалю динаміт.
Лине у тьмі неозорій
праці напружена путь,
лампочки Вольфа, як зорі,
там під землею цвітуть.
Чуєш, свистять коногони
дико і радо в імлу,
й кліті з рудою, вагони
мчать без кінця по стволу...
Залпами вибухи дальні,
і в неозорій імлі
линуть нестримні копальні
в серце залізне землі.

1927

ДНІПРЕЛЬСТАН

Цвіте червона Україна.
Де хвиля в берег б'є дзвінка,
там, де Дніпро гримить і лине,
уже поставила турбіни
міцна робочого рука.

Пороги, вежі, мури, брами...
І от над шумами ріки
спокійні велетні динамо,
де золотими двигунами
біжать за склом маховики.

Коліс і кроків біганина...
Хто дав розгін?
Який титан?
Могутнім током Україну
непереможно і невпинно
веде в Комуни Дніпрельстан.

І день, і дим, і даль, і рими,
батьорий крок, батьорий спів...
Шумлять міста... А десь над ними
у небі арками легкими
цвіте мереживо мостів.

Немов пожар на небокраї,
од нього в барвах далина.
То щедро, без кінця, без краю
Україна з домен виливає
моря огненні чавуна.

Кому фантазія і сни ці
в потоці марень і горінь?..
Неначе струни, залізничі
біжать у мрійну далечінь.

О, багрянйте, хмар овали!
В руках у нас стихії гать.
Гудуть дроти над полем чалим,
і там, де банди панували,
електропоїзди летять.

Вагони рвуть повітря груди,
через мости й ланами мчать.
А за вікном щасливі люди
про те, що є, і те, що буде,
поміж собою гомонять.

У місті синьою юрбою
робітники на працю йдуть,
все цокотить без перебоїв,
і трактор важкою ходою
у полі чорну ріже путь.

Там, де шосе привітно лине
в село долиною з гори,
звучить із вікон піаніно,
і у садку за синім тином —
веселий гомін дітвори.

Не марно йшли ми до загину,
несли в поля пожежі гнів...
Цвітуть веселкою хвилини,

Й старий Славута з України
країну радості зробив.

Сумна коса і зір чудовий
комусь приснилися давно...
Вишневі губи, чорні брови,
пісні дівочі вечорові
і шум акації в вікно...

Прощальний шум... хіба забуде...
Горить під місяцем мій штик,
і патронташ ляга на груди...
А за Дінцем в погонах люди,
і зброї дзвін, і плач, і крик...

Не марно йшли ми до загину
на крик розпачливий: «Війна!» —
немов у лузі та калина —
колись печальна Україна,
тепер весела сторона.

Бушують юрбами майдани,
ясна для кожного мета.
І певний крок гримить і тане.
Міста, міста! Стрункі титани —
побіди зброя золота!

Готові всі завжди до бою.
Лиш даль тривогою війне,—
земля застогне під ходою,
і даль грозою світовою
непереможно спалахне.

Які ясні навколо лиця!
То синьоблузники пройшли...
Їх руки вдаль, неначе птиці,—
вони підвалини ясні ці
під мур республік підвели.

У вишині плакатів кличі.
В майбутнє путь! В майбутнє путь!
Трамваїв дзвін, асфальт, обличчя...
А ніччю клуби робітничі
роями шумними гудуть.

Ми форт міцний зробили з краю:
на мурі мур, на гаті гать...
Прожектор небо розсікає,
і золоті аерозграї
в його промінні мерехтять.

Ідуть полки. Наказ: «На чати!»
В майбутнє путь, в майбутнє путь!
За ними танки і гармати,
неначе велетні горбаті,
рядами грізними повзуть.

А небо тихе і безмовне,
на ранок — зоряні гаї.
Ідуть полки, й поля бавовни
за ними шумом ніжним, повним
хитають кучері свої.

Ідуть полки, нема їм краю,
од них у даль прослалась тінь.
А Дніпрельстан горить і грає,
він творить рай земний із краю
для нас і наших поколінь.

Шумить Дніпро... Керують люди —
двигтіння сил, глухе, сліпе.
Машини дмуть могутні груди...
СРСР дала це чудо,
безсмертна воля ВКП.

В росі Тарасова могила,
навколо — мармур і чавун...
Спокійно спи, поете милий,
вже простягли над світом крила
міцні республіки комун.

В бетони й сталь наш край закутий,
нам не страшний ворожий стан.
Минуло: «Бути, чи не бути».
Над синню буйною Славути
про це вирує Дніпрельстан.

ЗНОВ СЕЛО...

Знов село. По блакитному трапу
сходить сонце над маревом нив.
Я в пальті і у фетровій шляпі,
де колись у свитині ходив.

Де колись неповторного літа
одягнув я, смуглявий юнак,
коли став на заводі робити,
не свитину, а теплий піджак.

Роки йшли силуетами станцій,
що минали на фоні заgrav,
коли я гострооким повстанцем
на шинель піджака проміняв.

А коли одлунало й багнети
ми змінили на пера, тоді
я купив в церобкопі штиблети,
став ходити у шляпі й пальті.

Я життя вже заповнив анкету,
приза першого взяв у бою.
І смуглявим і ніжним поетом
перед огнищем рідним стою.

Як колись, в цей провулок, садами,
я повз верби пройшов, через гать...
Та не вийдуть мене біля брами
ні сестра, ні Сірко наш стрічать.

Вмер мій батько. І брата не стало.
Сплять вони під хрестом край села...
Нашу хату давно поламали,
ту, що нашою і не була.

Щоки чують, як котяться перла,
тихі й теплі... Вертатись пора.
Санітаркою юною вмерла
од плямистого тифу сестра.

Друга вмерла недавно від раку.
Скільки сліз я за нею пролив!..
А старого й глухого собаку
Від жалю я з нагана забив.

Ось і школи знайомої мури,
і до мене біжать школярі...
— Це — поет наш, Володька Сосюра! —
їх усмішки — мов квіти зорі...

— Чом це ти одягнувся буржуем?
Одяг цей не приносить добра... —
Мені «Зиму Червону» цитує,
Критикує мене дівтора.

Вийшов вчитель... Згадки — як намети...
Ми говорим про те і про те...
— Я не знав, що мій учень поетом,
українським поетом зросте...—

каже він. Запалив я цигарку,
вчитель — теж. Скільки споминів, слів!..
Як колись я від нього потайки
цигарки в час перерви курив...

Марив будь я тоді інженером,
вийти з бруду на сонячний шлях...
Бив з рогатки собак і, за пера,
біля школи ходив на руках...

Попрощалися. Дощ уже крапа...
Марив я... Як давно це було...
Що вернусь я в пальті і у шляпі
з гомінливого міста в село...

Ах, ви мрії, ви милі, дитячі,
як обличчя за дальнім вікном...
Над селом небо осені плаче,
дим заводу пливе над селом...

Працювать, працювать, безумовно!
Кожній хвилі нема ж вороття!
Ні! Я зовсім іще не заповнив
золотої анкети життя.

Літо, 1932

Лі.

Навколо вітер свище,
і в небі хмари злі...
Сидить на пожарищі
маленький хлопчик Лі.

Японці вбили тата,
спалили все село.
Людей від кулі ката
багато полягло.

Далеко десь од станцій,
з зірками на чолі,
живуть в горах повстанці,—
й до них збирався Лі,

щоб відплатить за тата,
за себе і за всіх,
хто ще ярмо прокляте
не скинув з пліч своїх.

І він пішов полями,
де шум холодних трав,
і місяць білі плями
йому під ноги слав.

Минав далекі хижі,
де стрілянини жах,
і од японців хижих
ховався у ярках.

Од мороку німого
пливли тривога й сні.
Світили Лі дорогу
лиш зорі з вишини.

Й далеко там од станцій,
де гори й вітру спів,
братів своїх, повстанців,
маленький Лі зустрів.

Вони зорю червону
несли усій землі

і до свого загону
взяли малого Лі.

І Лі співає дзвінко
і йде, як всі, вперед.
Японська карабінка
і з зіркою кашкет.

Як зорі, грають очі,
бійцем зростає Лі,
в своїй сім'ї робочій
з шахтьорів і кулі.

І знають хай бандити,
що в золоті й шовках:
уже встає над світом
червоний праці стяг.

І хай запам'ятають
ворожі зграї злі:
маленькі Лі зростають
в великих грізних Лі!

1934

* * *

Сьогодні я такий щасливий,
мов вийшов хлопчиком на шлях,
де сонце наливає сливи
солодким золотом в садах.

Сьогодні я такий співучий,
так гордо й радісно мені.
Крило зорі рум'янить тучі
у голубій далечині.

Сьогодні я такий бадьорий,
од кроків котиться луна.
А наді мною зорі, зорі,
і там, над зорями,— вона.

Сьогодні я такий веселий,
що молодіти хочу знов.
Біжать драти од міст у села,
а в тих дротах — моя любов.

1935

* * *

Ніч холодною рукою, там, за даллю голубою,
Розгорнула наді мною зір невидані світи,
І дорогою ясною кличе, манить за собою,
Щоб нервовою ходою міг за нею я піти.

Ніч, не клич мене, не хочу! Ніжний день чарує очі,
Де акацій цвіт клекоче, й розцвітає синь очей...
Тумани твої на клоччя хай порве мій спів робочий,—
Ліг на вікна з опівночі золотий зорі іней.

Розкрива проміння вії, в серці радісно ясніє...
Сон злітає, ніч синіє... Спить давно вже мій синок.
Я сплітаю співо-мрії. У кімнату вітер віє.
Стільки радості й надії, хоч немає цигарок.

В небі зоряні плакати. Сон і тишина кімнати.
Ніч свої згортає шати, впали роси на поля.
Золоті гудуть гармати,— то зоря привіт крилатий,
Щоб я міг тебе співати, посилає нам здаля.

1935

ЗОРИ

Швидко грудень повіє крилатий,
і простелеться сніг, наче дим.
Ще багато пісень непочатих
у закоханим серці моїм.

Я закоханий в синь океанну,
в свіжий дух, що пливе од ріллі,

а ще дужче — у зорі рум'яні,
рідні зорі моєї землі.

Кожний вечір огонь їх упертий.
б'є веселкою з тьмою в борні.
О, ніколи не може умерти
той, хто вигadaв зорі земні!

В кожному зорі, у серце й над нами
їх огонь, як пожежі вночі.
Зорі ці ми своїми руками
засвітили, в майбутнє йдучи.

Хай же грудень повіє крилатий,
заметелиться снігом, як дим,—
ще багато пісень непочатих
у закоханим серці моїм.

1935

СВІТАННЯ

На сході троянди світання
в хитанні гілок золотих.
Це пісня моя не остання,
я серцем іще не затих.

Вже небо знімає намисто
далеких зірок угорі.
В піснях про народжене місто
я буду подібний зорі.

Неначе уранці весною
я йду золотим юнаком,
і дід мій, коваль, за рікою
прививно дзвенить молотком.

Над вітами вітер ласкавий
хмарки пурпурові жене,
і роси, і птиці, і трави
з зорею вітають мене.

Я слухаю співи прозорі,
як море, що лине до ніг,—
і захвату сльози, як зорі,
як роси на віях моїх.

Я йду золотою землею,
і серце мое — як вино.
То юність моя, що я з нею
уже попрощався давно.

Неправда. Той вітер ще лине,
що квітнув весною кругом.
Я знову в садах батьківщини
іду золотим юнаком.

І місто встає осіяне,
що в ньому співати я звик.
Мені тридцять вісім? Омана!
Мені вісімнадцятий рік.

Харків. Ніч. 7. IV. 35.

ПІСНЯ ПРО ВОРОШИЛОВА

То не лине сокіл смілий,
що завжди до бою звик,—
виступає Ворошилов,
наш луганський робітник.

А за ним ідуть рядами
ті, хто пана в море змив...
Грає вітер кумачами
більшовицьких прапорів.

Проводжають їх дівчата
хусточками вдалині...
І летять пісні крилаті,
революції пісні.

Наче крила соколині
в вишину беруть розгін:

про бої на Україні,
про Царицин і про Дін...

Як над нами грози висли
і крізь вітер і туман
утікав за дальню Віслу
ненависний польський пан.

Пролетіли роки грізні
в перемогах і боях...
З ними зв'язано залізне
Ворошилова ім'я.

Розливай же, пісне, громи,
бо ясна дорога ця:
до залізного наркома
від донецького бійця.

1937

ВАЛЬС

Зал в огнях. Кружляють пари,
хвилі музики пливуть,
а у вікна, мов примара,
заглядає ночі муть.

Блиск очей, в сплетінні пальці,
цигарковий тане дим.
І повз мене в ритмі вальсу
промайнула ти з другим.

Промайнули сині очі,
серце кинули у тьму.
Він тобі про щось шепоче,
ти всміхаєшся йому.

Дивні речі! Я сумую,
і журбі немає дна.
А як з іншою танцюю,
сумно дивиться вона.

Стихла музика. Сердито
я дивлюсь. Огні, огні.
Що то можуть наробити
звуки вальса чарівні!

9. XII — 38.

В МОРІ

Сині гори,
далина.
І на морі
тишина.

В небі грою
промені.
Ми з тобою
на човні.

Мов простори
з янтаря.
Я і море,
ти й зоря.

8. XII — 38.

МОЛОДІСТЬ

В небі жайворон кружляє,
піснею дзвенить.
Далечінь моя безкрая,
сонце і блакить!

В небі хмарка пурпурова
лине і сія.
Гей, ти поле колоскове,
молодість моя!

Мріє гай, і вітер віє
бархатним крилом.
Підняли блакитні вії
васильки кругом.

Щось шепочуть тихо трави.
В далечинь руду
босоногий і смуглявий
я іду, іду.

В небі хмарка пурпурова
лине і сія.
Гей, ти поле колоскове,
молодість моя!

21. XII—38.

ЧЕКАННЯ

Тихо. В повітрі ні руху.
Слів де для пісні знайду?
Падають тепло і глухо
яблука в нашім саду.

В небі печаль журавлина,
в'януть і никнуть цвіти.
Вийду: а обрій шипшинний,
гляну: а небо — як ти.

Хмарка пливе кучерява,
тихо, як сон, розтає.
Сині під місяцем трави,
вітер — зітхання твое.

Вдаль простягаю я руки,
слухаю, кличу і жду...
Падають тепло і глухо
яблука в нашім саду.

18. XII—38.

НАД ПІСНЕЮ

Над піснею, над вишнею
хмарок привіт.
Рум'яною і пишною
ти вийшла в світ.

Минає день хвилиною.
Шумлять гаї.
Зорею і калиною
вуста твої.

Не даль під неба шатами,
не тіль колон,—
під віями крилатими
блакитний сон.

Мовчить земля розніжена
і поле й тіль,
Твоя голівка стрижена
вся в золоті.

7. XII — 38.

В ПАРКУ

Сонце сповнило простори,
тишина така кругом,
так спокійно і прозоро
в синім парку над Дніпром.

Я на тебе вії мружу,
ти така ясна, ясна,
що і в мене в серці, друже,
сонце, спокій, тишина.

9. XII—38.

СЕРЕНАДА

За Дніпром зайшло вже сонце,
пахнуть яблуні в саду.
Виглянь, мила, у віконце,
я заграю на дуду.

В золотім пилу дороги
хай чуття не спить сліпе.

Я заграю так, що ноги
з хати виведуть тебе.

Пароплав пускає дими.
Будем жити вкупі ми.
Трудоднями золотими
я насиплю закроми.

В серці місячна пороша,
серце мріє про весну.
Я тебе, моя хороша,
наче кралю, одягну.

Я зніму свого кашкета
і скажу: «Яка ж ти, ах!».
Золоті в косі монети,
срібні персні на руках.

Очі сповнені любові,
щастя в помаху руки.
Юбка синя кольорова,
ще й червоні чобітки.

Не надишусь я тобою,
як зорю, не розлюблю,
і до блузки голубої
я троянду приколю.

Граї, дуда моя кленова,
як не грала ти давно,
щоб для любої розмови
мила глянула в вікно.

Грає хлопець. Над землею
звуки ллються голосні.
Очі синьою зорею
засвітилися у вікні.

Грає хлопець чорнобровий,
мліє даль од звуків тих.
І для любої розмови
мила вийшла на поріг.

б. XII — 38.

НАД ДНІПРОМ

Внизу Дніпро. Стою на кручі.
Кругом троянди розцвіли.
В моїй душі весна співуча,
а в небі хмари і орли.

Встають із хмар ясні палати,
якісь титани, мов живі...
Вперед, душа моя крилата,
на теплі хвилі життеві!

16. XII — 38.

ЧОМУ?

Тополі цвіт, тополі цвіт.
Вода в цвіту.
Шепоче вітер поміж віт.
Ми на мосту.

І люди йдуть, усі в цвіту,
як перший сніг.
Чому, чому хвилину ту
я не зберіг?

18. XII — 38.

* *
* *
*

Квітку метелик цілує,
обрії — сонце ясне,
вітер — березку німую,—
ти не цілуєш мене.

Хвилі друг другу належать,
зорям — троянди ясні.
Всюди любов, як пожежа.
Ти не належиш мені.

Щастя лунають акорди,
в синь задивився комиш.
Ти ж, неприступна і горда,
дивишся все і мовчиш.

Никнуть до стебла тумани,
линуть зітхання в блакить.
Чим, розкажи, о кохана,
серце твоє розтопить?

6. XII — 38.

СВЯТО

Холодні задумана просинь
і в пожежі дерев далина.
Хто сказав, що на вулицях осінь,
коли в серці розквітла весна!

Коли в серці багато, багато
поривань, і пісень, і надій,
коли люд, зустрічаючи свято,
свято Жовтня, щасливий такий!

Коли небо гуде літаками
й серце-птиця за ними летить,
як і день цей, залитий піснями,
у блакить, у блакить, у блакить.

У святковому вулиць прибої
загубив товариству я лік.
Віє в серці моему весною,
як в далекий сімнадцятий рік,

коли йшли на тривожні заграви
ми на бій за сьогодні ясне,
де Нева у гранітній оправі
свої хвилі холодні жене.

Як палали захоплено зорі,
коли кулі співали рясні,
коли світ од удару «Аврори»
розколовся надвое в огні!

Не забути ті вихорі бою,
крики в тьмі, стрілянину застав,
коли Ленін крізь бурі рукою
у майбутнє нам шлях показав.

І тепер воно з нами, братове,
те, за що пролилась наша кров,
що нам снилось у ночі грозові,
коли Жовтень над нивами йшов.

Дні коротшають. Дивиться скоса
сонце з хмар. Та в цвіту далина.
Може, й справді на вулицях осінь,
але в серці сьогодні весна!

ОВОА

Казка

Ліс і вітер. Ніч зимова.
Страшно, страшно в тьмі такий.
В лісі йде маленький Овоа
в теплій шубі хутряній.

Зір сміливістю іскриться,
Незнайомий Овоі жах,
За плечем його рушниця,
й шабля б'ється по ногах.

З ночі виринула хата.
Овоа — в хату. В хаті тьма,
і густа і волохата,
мов нікого в ній нема.

Що робити тут синочку?
Тільки чути серця бій.
Щось захникало в куточку.
Овоа крикнув: «Хто такий?»

«Я, хазяїн цієї хати,
сам лишився без синів.

Страшно й холодно тут спати,
третій день я вже не їв.

Ще нічого, якби літо.
В лісі б ягоди були».
«А сини?»

«Синів бандити
в підземелля повели».

Засвітив Володя свічку,
нарубував багато дров,
затопив, як треба, пічку
й полювати в ліс пішов.

Не знайшов Володя птиці
ні в гіллі, ані в снігу,
тільки зайця із рушниці
він застрелив на бігу.

До хатиночки хоробрий
мій синок попрямував,
там засмажив зайця добре,
сам поїв і діду дав.

Але що це? Дзвін заліза.
Тихий крок, і враз, ого! —
у вікно розбійник лізе,
Вова — шаблею його!

Хтось і злякано й сердито
там на дворі закричав.
Вова голову бандита
аж по плечі одрубав.

Потім вискочив із хати
й за бандитами — бігом.
Віє вітер волохатий,
дерева шумлять кругом.

Ось і дерево дубове
зустрічає шумом віт.
А під ним розкрився Вові
в підземелля чорний хід.

Вова тихо вліз у нору.
Враз — бандити перед ним.
Вова крикнув: «Руки вгору!»
Крики, постріли та дим...

Кулі б'ються знов і знову
в груди Вові. Дужча шум.
Та під шубою у Вови
бронірований костюм.

«Ей, ви, гади, вам не жити!» —
грізно Вова закричав.
Постріляв усіх бандитів,
постріляв і порубав.

Поламав він банді зуби,
підземелля розорив,
і на волю із-під дуба
вивів дідових синів.

Радий дід, сміється й плаче.
Він не буде вже один.
«В хаті сонечко неначе
засвітилось», — каже він.

Ніч за вікнами зимова.
Ніч, мов сон, і сон, мов яв.
А дідок «спасибі» Вові
сто разів уже сказав.

«Дома ждуть і татко й мама.
Треба йти!» — «Ну, будь здоров».
Вова з дідом і синами
попрощався і пішов.

І пішов синок хоробрий.
Він не знає слова «жах».
За плечем рушниця добра,
шабля б'ється по ногах.

1. XII—38.

ПАРТИЗАНСЬКА

Гей, бори на сонця схід
зашуміли вранці.
Виступали у похід
славні таращанці.

За селом копитів дзвін
даленіє дальній,
усміхнувся не один
на привіт прощальний.

У бою за вільний край
хлопець не загине.
Він повернеться. Чекай,
не сумуй, дівчино!

Грають полем золотим
норовисті коні.
Од тачанок пил, як дим,
прапори червоні.

Гей, бори на сонця схід
зашуміли вранці.
Виступали у похід
славні таращанці.

ГОСПОДАРИ

Небо синє і повне, мов чаша.
Вся в цвіту молодіє земля.
Глянь навколо. Навіки це наше:
і міста, і гаї, і поля,

й поїзди, що біжать без упину,
і в морях золоті кораблі.
Ми йдемо по ланах батьківщини,
ми, господарі вільні землі.

Медом лине повітря у груди,
любо пісню співать, ідучи.
Тут ніколи, ніколи не буде
ні царя, ні ярма, ні бичів,

ні того ненажерного пана,
що з нас шкіри здирав на жупан.
Обів'ю я зорею, кохана,
молодий тополиний твій стан.

Море дасть мені перлів яскравих,
у зірок я позичу вінця,
і тебе одягну, наче паву,
щоб на тебе зорить без кінця.

Без кінця щоб тебе цілувати.
Лийся в жилах, як музика, кров!
В нас природа на фарби багата,
як серця молоді на любов.

7. XII — 38.

ЛЮБЛЮ

Я люблю тебе, друже, за те,
що в очах твоїх море синіє,
що в очах твоїх сонце цвіте,
мою душу і пестить і гріє.

За волосся твоє золоте,
за чоло молоде і одкрите.
Я люблю тебе, друже, за те,
що не можу тебе не любити.

16. XII — 38.

ПРОХАННЯ

Не шуміть ви, осокори,
щоб синоць вас не почув,
довго бігав він надворі,
натомився і заснув.

Місяченьку, чародію,
не жартуй крізь вікна з ним,
не лягай йому на вії
ти промінням голубим.

Спить мій син, моя дитина,
серце, тихше ти стучи,
не збуди мого ти сина,
не злякай його вночі.

3. XII — 38.

РОЯЛЬ

Синій місяць химерною грою
опромінив узор на вікні,
і ридає рояль за стіною
про далекі загублені дні.

Од ридань тих заплакати можна.
Що ти, серце моє, замовчи!
Хтось на клавіші душу тривожну
виливає сльозами вночі.

Що згубив ти, чи що ти згубила,
що тривожиш так душу мою?
Звуків цих зачаровану силу
я все дужче і дужче люблю.

Але раптом ридання змінила
пісня щастя, мов сяєво, тінь,
моє серце на огнених крилах
понесла в голубу далечинь.

Гей, ти доле моя солов'їна,
що колись довго гнана була!
Як радію за ту я людину,
що загублену радість знайшла.

Грай же, грай! Я всім серцем з тобою,
нам життя тільки щастя дає.
І сміється рояль за стіною,
наче чує прохання моє.

19. XII — 38.

СНІЖИНКИ

Сніжинки, надворі сніжинки
роями летять до вікна.
Смієшся ти ніжно і дзвінко,
така загоріла й міцна.

Тобою кімната розквітла,
такою ще ти не була.
А скільки і щастя і світла
ти з моря мені принесла!

Дивлюся в зіниці прозорі,
і в них не находити я дна.
Сніжинки, сніжинки надворі,
а в серці моєму весна.

II. XII — 38.

КРИНИЦЯ

Пекучий день, щебечуть птиці,
де яворів шумлять ряди,
я із прозорої криниці
нап'юсь солодкої води.

В промінні вся вона іскриться,
уяву збуджує мою.
Так і душа твоя — криниця,
з якої я кохання п'ю.

9. XII — 38.

ДОШ

Б'є годинник. Дош надворі
Плачуть вікна в темноті.
А у мене в серці зорі.
в серці зорі золоті.

Крикне іноді сирена,
й знов осіння тишина
сонно лине. А у мене
в серці музика ясна.

Крізь дощові загорожі
десь пливуть огні рої.
А у мене в серці рожі
і сміються солов'ї.

Так безмежно і натхненно.
І горять, горять уста...
Це тому, що біля мене
ця голівка золота.

7. XII — 38.

* * *

Бродить ніч по вулицях зимових,
у провулках вітром завива.
Я про тебе, сповнений любові,
на папір кладу ясні слова.

Ліхтарів проміння простяглося
і в вікні задумано цвіте,
а мені здається: то волосся,
то твоє волосся золоте.

І летять із неба опівночі
зір огні, а з ними мрії й сни.
І мені здається: твої очі
в мою душу світять з вишини.

Ніч іде. Як серце терпко стука
і сніжинки крутяться в вікні,
наче ти рукою в час розлуки,
мов крилом, махнула вдалині.

Заглядає ніч у темні труби
і плащем засніженим шумить.
Вже давно заснула моя люба,
лиш любов одна моя не спить.

1938

ВАСИЛЬКИ

Васильки у полі, васильки у полі,
і у тебе, мила, васильки з-під вій,
і гаї синіють, ген, на видноколі,
і синіє щастя у душі моїй.

Одсіяють роки, мов хмарки над нами,
і ось так же в полі будуть двоє йти,
але нас не буде. Може, ми квітками,
може, васильками станем, я і ти.

Так же буде поле, як тепер, синіти,
і хмарки летіти в невідомий час,
і той другий, дальній, сповнений привіту,
з рідними очима порівняє нас.

11. XII — 1938

ЧИ ЗНАЄШ ТИ...

Чи знаєш ти світання в полі,
або в задуманих садах,
коли од щастя мимоволі
сіяють сльози на очах?

Шебечуть птиці, вітер лине,
немов дитинства дальні дні,
і кожна квітка і стеблина
до тебе тягнуться в півсні.

А ти ідеш. На небокраї
яка краса огнів сія!
Й разом з природою співає
душа закохана твоя.

І тільки серце б'ється дуже.
Здається, так би вічно йшов...
Якщо ти знаєш це, мій друже,—
ти знаєш, що таке любов.

10. XII — 1938

Падав сніг на місто білокриле,
і в тумані жовті ліхтарі
нам привітно й тепло так світили
у сніжинок і проміння грі.

Ми ішли, немов крізь білі дими,
у грайливім мареві огнів,
і руками теплими своїми
я твої холодні руки грів,

і дивився на твоє обличчя
в той далекий, неповторний час.
На сопілку вітер грав північний,
падав сніг лілями на нас.

Скільки днів пройшло і пролетіло.
Але в серці й досі ще та ніч,
і туман, і місто білокриле,
і гудків призивний дальній клич.

Наче пісня зустрічі й прощання,
у якій — початок і кінець.
О, снігів холодне чарування
і єднання тепле двох сердець!

19. XII — 1938

ЗАВЖДИ

Лунає день, горить, клекоче,
і юрб прибії.
Завжди, завжди ці сині очі
в душі моїй.

Пливуть година по годині
в тиші нічній.
Завжди, завжди ці очі сині
в душі моїй.

Минають дні, минають ночі,
пливуть світи.
В душі моїй ці сині очі
завжди, завжди.

20. XII—1938

* * *

Крізь огні, у блакитнім тумані,
крізь вечірню міську каламуть
ти ідеш, і мов квіти весняні
на снігу за тобою цвітуть.

Ти для мене, як вічності небо,
що сіяння нам шле з висоти.
Склав пісень я багато про тебе,
та найкращая пісня — це ти.

1939

* * *

Шаллю зорі золотою
Синя цвіте далина.
Скільки зірок наді мною,—
ти між зірками — одна.

В грудях закохано мріє
серце, не знаючи сна.
Скільки квіток на землі є,—
ти між квітками — одна.

Місячним сяйвом залиті,
мріють сади... Тишина...
Скільки єдиних на світі,—
ти між єдиних — одна.

ВЕСНА

Весна у вікна заглядає,
хмарки у синяві пливуть,
і серце райдугою грає...
«Весна надворі!» — тільки й чуть.

А ще недавно люта хуга
крилами біла у вікно,
і ти ламала в тузі руки
за тим, чого нема давно.

Вони пройшли, зими тумани,
пташки щебечуть край вікна...
Ти усміхаєшся, кохана,—
і на душі моїй весна.

Не по дорозі нам з журбою.
Сміється сонечко з висот...
І ми вітаємо з тобою
весни чудесний поворот.

7. IV — 1939

* * *

В серцях відвага соколина
і гнів і лють до хижих зграй.
Під грім гармат хай пісня лине
і хай звучить про рідний край.

В години ці грози і слави,
коли чи вмерти нам, чи жить,
під грім гармат, під гул кривавий
на варті пісня хай стоїть.

Мій край гримить в огні, у димі...
Чи ж можу бути байдужим я?!
В шоломі й з карими очима,—
такою, пісне, будь моя!

Прослав вождя, лети до неба,
де кулеметів огнепад,
щоб не сказав ніхто про тебе,
що спала ти під грім гармат.

9. XI — 1941

ЛИСТ ДО ЗЕМЛЯКІВ

У посьолках і скрізь по гаях, у ярах і долинах,
у донецькім краю, де зростали, де квітнули ми,
б'ються вдень і вночі непоборні сини України
з морем тьми.

Я звертаюсь до вас, дорогі земляки-побратими,
крізь пожарів злий гул, крізь удари невпинні гармат,
щоб велику любов передати рядками малими
до усіх, що в цей час захищають наш зоряний сад.

Я звертаюсь до вас крізь залиті пожарами гони,
крізь тумани й сніги, в грізній зміні і днів і ночей,
бийте ворога скрізь, хай в крові своїй чорній потоне
злий нападник під гул, під розгойданий гул батарей!

Він по вугіль прийшов на Донеччину нашу кохану
і по кров, нашу кров, наших сестер, батьків, матерів,
наших любих дітей... Я звертаюсь до вас крізь тумани,
бийте ворога скрізь, щоб і слід його вітер замів!

Бийте ворога скрізь, непоборні підземні герої,
у кривавих снігах, на глухих перехрестях доріг.
Гляньте, сонце уже засіяло на радісній зброї,
що на ката зняли ваші руки в громах світових.

Все вперед і вперед у полків огнюому потоці
йдуть мої земляки там, де рейок нестримний розбіг,
як тоді, як тоді в вісімнадцятім бурянім році
на бурхливих полях, у гаях і містах гомінких.

Хай же з кулями поруч летить моє слово смугляве,
в нім любов лиш до вас, а до ката ненависть і гнів.

Хай летить моє слово до вас крізь хитливі заграви,
до моїх побратимів, до любих моїх земляків.

Ми зростали разом, ми невидане в світі творили,
як шумів і як саяв посаджений нами наш сад.
Хижий ворог зламать захотів наші сонячні крила,
наші ниви стоптать, столочити громами гармат.

І бандитів полки, чорні банди, заковані в броні,
з ночі кинув на нас, полонив наші села й міста,
розливаючи крові потоки, густі і червоні,
щоб назад повернуть, у безводні шпурнути літа.

Та на поклик вождя встала гнівна моя Батьківщина,
і разучий наш меч почорнів у гадючій крові.
Наша воля жива, наша пісня і слава орлина,
наше сонце сіяє, і весни і ранки — живі.

Дорогі земляки! З вами пісня моя нерозлучна,
як і серце моє, що криваві нитки простягло
в серце кожного з вас, у любові і дружбі співзвучне,
і летить над Дінцем, де моє розляглося село.

І співає й летить, заглядає у кожную хатину
і між них у одну, що на Кірова мріє горі.
Там матуся моя, що чекає все звістки од сина,
а повз вікна ідуть шахтарі, шахтарі, шахтарі.

Все на захід ідуть на пожари, громи, на гармати,
на гранати й штики, за Вітчизну, за день, за Вождя.
Слава їм у віках. Іменам їх над світом сіяти,
земляків, що несуть у вогонь неповторне життя.

Світять зорі Кремля в їх орлині, розширені очі,
і на зброю святу; верби слухають крок їх твердий,
і з-під криги Донець їм привіти гарячі шепоче,
побратимам моїм, що ідуть на невиданий бій.

Одлунає гроза, блискавиці погаснуть криваві,
знов сади зацвітуть, заспівають в садах солов'ї,
і повернетесь ви, як герої, додому у славі,
дорогі земляки, побратими і друзі мої!

Там, де попіл тепер, де жаліються в небо руїни,
встануть села ясні, загуркочуть міста золоті,
буде кращою ще неосяжна моя Батьківщина,
і не стане вже ніч на її переможній путі.

Дорогі земляки! Через снігом завіяні гони
хай це слово летить, з вами поруч іде у бою,
з вами в лаві лежить, закладає в патронник патрони
йде у полі глухим і ваш сон стереже у гаю.

Стільки хочеться вам передать, розказать, написати,
щоб у кожному слові відчули ви брата любов,
і щоб слова цього заглушить не зуміли гармати
на Україні моїй серед кров'ю залитих дібров.

Хай ця пісня іде з вами в сірій військовій шинелі,
кароока моя, що зродилась в безсонних ночах,
пісня серця мого, у шахтарські далекі оселі,
у міста над Дінцем, де покритий розривами шлях.

Хай крилом голубим витре сльози матусі моєї
і усіх матерів, що сини їх пішли на огні,
щоб шуміла весна над повитою щастям землею
в нашій рідній, як день, як зоря і як вождь, стороні.

Друзі любі мої! Діти праці і сонця орлині,
вас не марно ростив у вітрах і у зорях Донбас.
Ви, як буря, як меч, і в тилу і на фронті єдині,
як і серце мое, що лиш б'ється любов'ю до вас.

Крізь грозу, що в полях пролітає кривава й похмура,
крізь тумани й вітри, крізь невидані в світі бої
посилає привіт ваш земляк, Володимир Сосюра,
й тисне руки він вам. До побачення, рідні мої!

23. XII — 1941

* * *

Не шуми, зажурена тополе,
над розгоном огненних доріг,

що зчорніло від розривів поле,
і в багряних плямах білий сніг.

Не влітай в той шум плачу, калино,
все частіш зі сходу криці лет.
Кожна яма — кату домовина,
кожна пляма — ворогу багнет.

Упадуть важкі зими закови.
Простягніть до сонця ви гілки,
щоб зустріти шумом малиновим
молодих визвольників полки.

12. XI — 1941

* * *

Уже упав удар залізний,
страшний на ворога удар.
На півдні й півночі вітчизни
вже сонце виглянуло з хмар.

Ростов і Тихвін! Під Москвою
ми відкидаємо катів,
і багряніють кров'ю злою
полотна стоптаних снігів.

Нахилять знов розквітлі віти
над нами лагідні сади,
і сонце встане нам світити
в безхмарнім небі, як завжди.

10. XII—1941.

* * *

Хай сніги. Але віє весною,
за наметами сонце сія.
Хіба можеш ти бути рабою;
Україно червона моя!

Ти не марно шляхи пурпурові
пробивала у морі біди,
щоб шуміли у сонці й любові
твої щастям налиті сади.

І синів ти відважних ростила
не для горя, тортур і ярма.
Од крові і од сліз ошаліла,
твоїх крил не приборкає тьма.

Ні, твое не поникло обличчя.
Чуєш, мамо, у дзвоні пісень
б'ють гармати зі сходу все ближче...
То іде твій сподіваний день.

16. XII — 1941

* * *

Золоті підкови,
сине сяйво вій.
Щастя малинове
у душі моїй.

Хижа броня гине,
падає ярмо.
Слухай, Україно,
ми йдемо, йдемо!

Не зорі багряні,
в серці тьми — штики,—
на лани Кубані
ринули полки.

Пісня солов'їна
у душі сія.
Над Дінцем хатина,
матінка моя.

Геть журбу німую,
про печаль слова.
Мамо! Серце чує,
ти жива, жива!

Не сумуй! Турботи
згинє каламуть.
Рідні самольоти
над Дінцем гудуть...

Вірю я уперто,—
от і легше знов.
Бо немає смерті
там, де є любов.

Москва. 11. 1 — 1943

БЕЗСМЕРТНИМ

Безсмертним слава! Слава тим,
хто йшов крізь бурі до загину,
хто в битві з ворогом лихим
життя віддав за Батьківщину!

Відважним слава, слава тим,
хто за Дніпро од Волги ката
звитяжно гнав крізь залпів дим
аж до Карпат і за Карпати.

Погасли очі їх святі,
щоб далі йшли полків прибої..
Вони упали на путі
до щастя й правди трудової.

І, їх запалені вогнем,
в боях, не знаючи тривоги,
ми їх знамена донесем
аж до кінця, до перемоги.

1944

ПЕРЕМОГА

У квітках знамен дорюга.
Здрастуй, свято перемоги!
Більше горя і тривоги
вже не буде. Вище стяг!

У прекрасні й грізні дні ці,
несучи огнів зірниці,
в царства чорного столицю
ми пробили в криці шлях.

І гудуть громи відплати,
під грозові неба шати,
щоб ніколи тьми не знати
всім народам на землі.
Хай лунають сурм привіти!
Будем ми ще краще жити.
Смерть несуть катам неситим
зорекрилі кораблі.

Правди волею єдині,
хай живуть полки орлині!
Слава нашій Батьківщині,
слава нашим прапорам!
Непоборна наша сила,
сяйва тьма не посилила,
не зламала наші крила!
Слава сонцю, слава нам!

І цвітуть поля крилаті,
як і дні, трудом завзяті.
В кожнім серці, в кожній хаті
щастя й співів через край.
Це прийшли, щоб нам сіяти,
перемоги й травня свята.
Заглядає в очі ката
смерті чорної одчай.

Ми — за сонце і за весни.
Хай же дні живуть воскресні
і летять в віки чудесні
наші зоряні путі!
Ти нам дав і віру й сили,
краю мій багрянокрилий!
ми відкрили, відчинили
в щастя брами золоті.

1945

ВЕСНА

Весна, весна. Сади, мов п'яні,
хитає вітер дерева,
і на Софіївськім майдані
Богдана бронза ожива.

І обірвавши вічний спокій,
очей розкривши грізну мідь,
у небо, сине і глибоке,
неначе кінь його летить.

І розкидає піни клоччя,
усе прискорюючи біг...
А навкруги весна клекоче
у фарбах теплих, запашних.

Веселі діти йдуть до школи —
їх голосів дзвенить прибій —
і, наче райдуга, навколо
радіє Київ рідний мій.

Мов у пісень квітучих зливах,
серця здригаються до дна...
Іде по вулицях шумливих
всепереможная весна.

1945

Я ПАМ'ЯТАЮ

Я пам'ятаю рев снарядний,
коли у мареві заграв
наш гордий Київ многострадний
перед полками засіяв.

Світило сонце з небозводу,
як знак, що вже не буде мли.
Коли святу дніпровську воду
з сталєних шоломів ми пили.

Немов відбивсь так гнівно й люто
у тьмі розширених очей
на правім березі Славути
огонь визвольних батарей.

А потім співи, кроків дзенькіт,
хитання радісне штиків,
де з парку бронзовий Шевченко
вітав задимлених бійців.

О, золота сердець розмова,
навіки в пісні ти моїй.
І постать радісна Хрушова,
і зір Ватутіна сталений.

Каштанів шум, руїни хмурі,
полків розгойдана ріка,
і над усім простерта в бурі
на захід Сталіна рука.

1946

ГУДУТЬ БОРИ

Гудуть бори... Це тут ішли солдати.
Ненависть їх вела на злий Берлін.
Благословляла їх Вітчизна-мати,
і йшли вони, як велетень один.

Це тут гримів їх поклик войовничий.
Який вогонь в очах у них горів!
І сполохи різьбили їх обличчя
на фоні тьми, і сосон, і дубів.

Гудуть бори... Лежать уламки дотів,
колючий дріт травою зароста,
і крізь гілля в вечірній позолоті
в рясних огнях сіяє висота.

1946

* * *

З руїни дім воскрес. Цеглину на цеглину
дбайливий будівник в невтомній праці клав.
Так встане із руїн і вся моя країна,
щоб розцвісти, як сад, у сяйві слави слав.

З руїни дім воскрес. Так у душі надії
встають із тьми страждань, і серце розцвіта.
Так після днів зими весняний вітер віє,
і після днів журби всміхаються вуста.

Благословен же той, хто від грози не никне,
і пісня, що летить до радісних небес.
З руїни дім воскрес, і сонце б'є у вікна,
як птиця золота. З руїни дім воскрес.

1947

* * *

На Подолі огні, на Подолі,
одбиваються в тихім Дніпрі,
а над ними хмарки мрійночолі
й колонади ЦеКа на горі.

На Подолі огні, на Подолі,
а були ж там руїни і тьма,
і у хмарному чорному колі
йшла в розстрілах фашистська зима.

Теплий вітер хитає тополі,
даль вечірня, як пісня дзвінка.
На Подолі огні, на Подолі,
засвітила їх наша рука.

1947

* * *

Крик гудків і дзвони сталі,
серця струни голосні,
срібні віти, сині далі,
сонце, люди і пісні.

Сніг, розвихрений копитом,
птиць привіти угорі —
все в душі моїй відбито,
наче небо у Дніпрі.

1947

* * *

Люблю, коли хвилі юрбою
шумують, ламаючи лід,
люблю я весни голубої
квітчастий бурхливий прихід.

І пісню веселу пташину,
що лине з небес на ріллю,
і росяних ранків хвилини,
і літнії ночі люблю.

Люблю я осінні квіти,
прощальну красу вечорів,
і сині, оголені віти,
і вітру холодного спів.

І любо, так сонячно любо
в час стрічі, жаданий такий,
коли на гарячій губи
лягають сніжинки легкі.

1947

* * *

Сад мій сонця повен,
це пісень розмай.
У гаю риштовань
мій коханий край.

Світе калиновий,
жити нам, ще жить.
І встають будови
в радісну блакить.

Вежами ясними,
сяючи огнем,
і разом із ними
ми до зір встаєм.

1947

* * *

Як тіні, дні все мимо, мимо, мимо,
хай протина їх дум твоїх стилет.
Життя летить вперед невідборимо,
і ти за ним... не спізнюйся, поет!

Не відставай... Крило в крило і ти з ним
і, як воно, дивися лиш вперед,
щоб не терзав себе ти жалем пізнім,
не відставай, не спізнюйся, поет!

Нехай в словах звучить, як дзвін метала,
бурхливий рух до наших світлих мет,
бо не спіймать хвилини, що промчала.
Не відставай, не спізнюйся, поет!

1947

* * *

Не чекай натхнення, не чекай,
подивись, вирує рідний край.
І встають будинків силуети
крізь риштовань мерехтливий гай...
Тут твоє натхнення, мій поете!

Іншого не буде і нема.
Хай лютує, казиться зима,—
все долають людські теплі руки.
Хай звучать у слові сталі звуки,
стук сердець, як молодість сама.

Слухай, друже, як з руїни злої
у дзвінкому молотів прибої
розвіла грімлива висота.
Це колишні воїни-герої
підіймають сонячні міста.

Нам нема ні впину, ані меж.
Лиш в труді натхнення ти знайдеш.
Подивися, у тремтливій сині
рідні села крила соколині
простягли над попелом пожеж.

Це ж над нами сонце, що не гасне.
Все здола труда безсмертна рать.
Світе ясний, світе мій прекрасний,
хочу я у пісні повсякчасно
лиш для тебе жити, не вмирати.

1947

* * *

В золотому павутинні
тихих променів
пахне липа. Довгі тіні
вечір постелив.

Дихать радісно і любо
у хитанні віт.
І твої, кохана, губи
наче липи цвіт.

1947

* * *

Я щастя знов, мов сяйва, повен...
Ти усміхаєшся мені.
І літо, як зелений човен,
пливе в простори запашні...

У вітрі ніжному світання
до мене знову ти прийшла.
Як хочу я, любов остання,
щоб вічним літом ти була!

1947

* * *

Там за горами за крутими
чудесних міст встають шпилі,
цвітуть веселками ясними
оселі щастя на землі...

Садів гірляндами повіті,
вони нас кличуть, золоті...
Ми йдем до них. Ніщо на світі
нас не зупинить на путі.

1947

* * *

Із перлів складаю
і квітів в гаю
для рідного краю
я пісню свою.

Нема в ній печалі,
вона як блакить.
Летить вона в далі,
на північ летить.

Ніч зоряна висне,
заснула земля.
І стукає пісня
у вікна Кремля...

1947.

* * *

Зелений вітер у саду
на золоту заграв дуду.
І так граційно між квіток
пішли метелики в танок.

Зелений одягла вінок
берізка ніжна і струнка,
вона й собі пішла б в танок,
але коріння не пуска...

1947

* * *

Далеке, хмуре поле,
дощі, дощі кругом
Тонка берізка гола
схилилась за вікном.

Сльозами в траві бризка,
тремтять її листки.
І я, як та берізка,
коли далеко ти.

14.1 — 1947

* * *

В душі моїй пісень і мрій моря,
жага жадань і спомини, мов квіти,
як у краплині світиться зоря,
як у зіниці світ увесь відбито.

За муром мур підводиться з руїни,
і промінь тче узори в крилах вій...
Все обіцяє радості хвилини,
усе живе й цвіте в душі моїй.

І той юнак, що молота підносить,
як сили дар і щастя і краси,
і дівчини задуманої коси,
дитячий сміх, і птичі голоси.

І шум машин, і зойк гудків ранковий,
курантів бій під зорями Кремля,
і все, що зве до праці, до любові,
і день, і даль, і небо, і земля,

усе в мені, і я живу у всьому,
я хвиля в хвилях і у звуках звук,
я тихий промінь в сяйві золотому,
коли зоря кладе квітки на брук.

Не розірвать з життям мого єднання,
з ходою днів зливається мій крок.
У всьому я, як подих у диханні,
в акорді тон і квітка між квіток.

Дивлюсь у даль, хвилює вітер жито,
і ловить слух, як дзюркожить вода.
А прийде смерть,— я буду жити, жити,
бо на землі ніщо не пропада.

1947

* * *

Сіється, сіється сніг
скрізь на безмежжі доріг,
вітер заводить в гаю
пісню журливу свою.
Сіється, сіється сніг.

Та під снігами зерно,
зійде весною воно.
Щастя загляне в вікно.
Спить під снігами зерно.

Сіється, сіється сніг...
Що я зробив, що не зміг?
В сніжнім тумані блакить,
що ще я зможу зробити?

В серці, як в сонячний день,
сію я зерна пісень,
щоб голубі і рясні
в слові зійшли по весні.

Сніжний туман, висота.
Знову душа розцвіта,
так, як тоді, як давно.
Прийде весна золота,
щастя загляне в вікно.

1947

* * *

Твори, завжди твори, нехай летять хвилини,
і гомінкі міста шумлять, немов бори.
Для радості життя, для щастя Батьківщини
твори, завжди твори!

Криваві хмари зграй розвіяли багнети,
і одяга весна у квіти рідний край.
Ти молотом дзвени, працюй, а ти, поете,
співай, завжди співай!

В земних пластах шахтар, учений в кабінеті,
наближуйте прихід прекрасної пори.
У гомоні ночей і днів звитяжнім леті
твори, завжди твори!

1947

* * *

Гарно як у полі!
Так би йшов завжди.
Вітер і тополі,
сонце і сади.

Знов я юний, юний
і веселий знов.
Телеграфні струни
п'ють про любов.

Грізні батареї
одгули в бою.
Зняв я портупею
і шинель свою.

І зняла весна стяг
у далі, далі...
Щастя, щастя, щастя
в небі й на землі.

1947

Зазеленіли знов каштани,
і в птичій щебеті кругом
немов співа зоря рум'яна
за голубим моїм вікном.

Душа, як пісня солов'їна.
Ось дім новий. Під шум машин
встає над саду верховини
на місці скорбному руїн.

Руїни... мов земля в крові вся
огнем розорана до дна...
Як часто я на них дивився
з мого холодного вікна.

Та люди зоряні, орлині,
одного дня сюди прийшли
і знов, цеглина по цеглині,
до неба дім цей возвели.

Я бачив рухи їх неквапні,
їх зір, що вірою сіяв,
коли їх піджаки у вапні
небесний промінь цілував.

Навік їх образ не погасне,
в душі моїй, як пісня, він.
Благословен, чий труд прекрасний
життя здійсмає із руїн!

1947

ДУБ

Задумався дуб темношатий
у сяйва холодного грі.
І куля застрягла проклята
в його зашкарублій корі.

Він згадує осінь, тумани
і краплі дощу з висоти,
коли привели партизана
в мундирах зелених кати.

Як губи пошерхлі од муки
шептали: «За волю умру...»
І пестили зв'язані руки
його зашкарублу кору.

Ударила куля... Мов камінь
і голову й дуба протяв...
І вітами дуб, мов руками,
юнацьке тіло обняв.

Пригадує дуб темношатий...
Та соки знялися із дна
і витисли кулю прокляту,
і впала, як жолудь, вона.

Упала вона на дорогу,
а в небі кричать журавлі.
Нічого із жолудя того
не виросте в нашій землі.

І віти у дуба од муки
знялися у синю жару,
мов пестять скривавлені руки
його зашкарублу кору.

1947

* * *

Тебе я зустрів біля брами.
Давно це... Та зір мій все п'є
залите од щастя сльозами
лице неповторне твоє.

Тоді відгриміли гармати
над лоном розгойданих вод,

і наче летів зустрічати
синів своїх гордий народ.

В той вечір ридали неначе
од щастя в садах солов'ї.
Ще й досі я чую гарячі
закохані губи твої.

1947

* * *

Уже над містом вечір лине
на крилах зоряних, ясних,
і за вікном шумлять машини:
шумить майбутнє в шумі їх.

І вірю я, так буде, буде,
я бачу їх у сяйва грі...
Вони летять, крилаті люди,
нових енергій владарі,

нащадки наші. Це для того,
щоб чула даль їх світлий сміх,
пройшли ми огненні дороги
і ще багато пройдем їх.

Летять вони без сліду втоми,
о дальня даль, о дальній час!
І крізь прозорії шоломи
їх очі дивляться на нас.

О світ який у їхнім зорі.
Хвала осягненій меті!
Благословляють дальні зорі
застратосферні їх путі.

І я вітаю орлекриликх.
Яке це щастя, о любов,
що в їх тонких і ніжних жилах
шуміти буде й наша кров...

1947

ТОБІ, БАТЬКІВЩИНО!

Де вітер загину криваво шумів,
встає із руїни у криках гудків
до сонця життя непреложне.
Вітчизно! Тобі моя пісня дзвінка,
і дум, і поривів весняна ріка,
і серце поета тривожне.

Уже по весняному сонце цвіте,
теплішає сяйво його золоте,
вагони гуркочуть мостами,
над трубами диму сувої руді...
Це — ти, Батьківщино, в невтомнім труді,
як прапор, шумиш над віками.

Карбують до щастя невиданий шлях
на конях залізних у синіх полях
твої парубки чорноброві,
щоб жита шуміли безмежні моря,
і повні тобою встають, як зоря,
дівочі пісні вечорові.

В глибоких копалень підземних пластах
гуде наших сил молодечий розмах,
наш труд животворний, розкутий,
і знаком звитяги, як зорі рясні,
очей Дніпрельстана відбилися огні
у лоні сталюму Славути.

Урал і Карпати, Кавказ і Алтай
скарби віддають нам, щоб дужчав наш край,
щоб квітли садами пустелі,
щоб ближче, все ближче сіяла мета,
і дружно вставали шпiлями міста
до неба блакитної стелі.

В сталевих шоломах ідуть юнаки,
вгорі реактивні гудуть літаки...
Це — щит наш, і меч, і надія.
Леліє проміння багнетів гаї.
І марно шаліють війни палії,—
нападників меч наш розвіє.

Спокійно в майбутнє прямуєм ми крок
під радісним знаком червоних зірок,
ясні переможці навали.
Ніколи весна не боялась зими.
І знають народи, що їх тільки ми
од рабської тьми врятували.

Спокійно працюйте в цехах, ковалі,
спокійно пливуть у морях кораблі,
і квітнуть сади вам навіки.
Відстояли правду ми в лютих боях.
Летить до Комуни, як сонячний птах,
моя Батьківщина велика.

Нам сонце сіє і гріє воно
крові молододі бурхливе вино,
що радісно в жилах клекоче,
і очі нам ширить і розум живить,
і душі од нього стають, як блакить,
що сонцем цвіте після ночі.

Ми юні, ми дужі. Ніколи таких,
як ми, не було на просторах земних,
у дружбі, як стан ми єдиний.
І атомні бомби для тих не страшні,
хто вийшов із бурі, хто зріс у борні
во ім'я життя Батьківщини.

Я бачу: сіє омріяний час,
встають на вершинах, одкриті для нас,
чудесних дворців колони, і щастю радіє окрилена рать,
бо тільки для неї у вічність летять
блакитні життя автостради.

Я чую: незлічені кроки гудуть,
в віках пробиваючи зоряну путь
крізь вітру весняні хорали,
і гомін, і співи, і музика й сміх,
то ми, о братове, в нащадках своїх,
то щастя віки засіяли.

Я вірю, бо віра мільйонів — моя,
вона в моїм серці і в зорі сія,

як їх і наснага, і сила,
як сонця проміння у шумі дібров...
І в кожній цеглині наш труд і любов,
майбутнього зоряні крила.

Майбутнє, майбутнє!.. Вже близько воно,
мільйонів бажання злилося в одно,
мов криця, в труді без втоми.
Весна не боялась ніколи зими,
здобудем усе, що омріяли ми
на щастя шляху весняному.

Щоб знов зеленіли веселі гаї,
вдягають веселі убори свої,
під крик журавлиний, дерева.
Над домнами сяйво встає, як пожег...
І кожного молота й серця удар —
тобі, Батьківщино Жовтнева!

1947

* * *

В диханні заводів, у криках гудків
лети, мій закоханий спів,
лети і дзвени про життя золоте,
що скоро для нас зацвіте.

Воно уже близько. Вітає вже нас
в століттях омріяний час.
У кожній цеглині, у мурах будов
його розливається кров,

гримить в наших кроках, у наших піснях
і пахне весною в садах,
підносить і кличе в ясну далечінь
осягнень, дерзань і хотінь...

Вітчизно! Ми зробим такою тебе,
якою ще ти не була.
А небо в піснях голубе, голубе,
а даль у квітках розцвіла...

1947

* *
* *

Співають птицями діброви,
шумлять, хвилюються жита,
і соняшник злоголовий
лице за сонцем поверта.

Над ним пливе гаряче небо,
проміння сповнене огнем,
і я, мов соняшник, до тебе
все повертаюся лицем.

19. VI — 1947

* *
* *

Шуми, шуми, життя могутнє,
над краєм сонячним крильми!
Мости з сучасного в майбутнє
будуем ми.

Щоб люди йшли мостами тими
і тепло згадували нас,
щоб райдугами молодими
сіяв комуністичний час.

1947

* *
* *

Я так люблю жагуче літо
і даль і зоряну блакить,
коли вночі в вікно розкрите
таємне листя шелестить.

Коли все спить, і вежі й брами,
і горе й щастя в млі тонкій,
і бродить місяць над домами,
неначе срібний вартовий.

Коли спадає денний порох,
стає повітря як вино,
і входить вічність, вся у зорях,
в моє розчинене вікно.

1947

* * *

Цілу ніч не давали заснуть солов'ї...
І згадав я минулії ночі,
коли в мене були юні очі
й не сивіли ще скроні мої.

Як не б'юсь я з годинами люто,—
час мене переможе в бою.
О, якби-то я міг повернути
неповторную юність мою!

Син проснувся. Звучать його кроки.
І так легко я; легко зітхнув.
Здрастуй, юність моя кароока,
що тебе мені син повернув.

1. VI — 1947

* * *

Літо, мое літо, квітами повите,
сіє, сіє, сіє, зорі неба сито,
і у травах бродять їхні промені.
Я б хотів так серцем сіяти пісні.

Сіяти без краю, краю, рідний край,
і в серцях збирати пишний урожай,
щоб сіяли очі, як зоря, як небо,
і мені нічого на землі не треба.

1947

* * *

Він біг під вигуки «вперед»
на вражий дот звитяжно, сміло,
і захлинувся кулемет
під молодим юнацьким тілом.

Упав юнак, умер, як жив.
Над ним поникли скорбні віти...
Він тілом дота затулив,
щоб до життя нам шлях одкрити.

Сіяли очі, як живі,
якоюсь вічною красою...
І сонце сходило в крові,
благословляючи героя.

1947

* * *

Гриміли залпи над Дінцем,
цвіли розривів грізні маки.
Боець у лаві під огнем
лежав, чекаючи атаки.

Усе хиталося в диму,
мов розлітався світ на клоччя...
І смерть дивилася йому
в розширені й гарячі очі.

Завила міна оддала,
смертельний літ свій зупинила,
і в громі вибуху земля
од снігу пролісок відкрила.

Цвіли розривів грізні маки,
та синій пролісок не гас.
І кинувся боець в атаку,
щоб весни квітнули для нас.

1947,

Попливли голубою габою
од зелених лугів тумани,
наче спомини встали юрбою,
і минуле малюють вони.

Мов у синім свічаді криниці
я дивлюся на юність мою...
За Дінцем розцвітають зірниці,
і зозуля кує у гаю.

Пахнуть квіти, росою обмиті,
й на дзвінке запитання моє:
«Скільки літ буду жить я на світі?»
довго, довго зозуля кує.

Ах, той сквер і музика й маслини,
та ожина над лоном озер,
і любов заводської дівчини,
і у місячнім сяйві кар'єр...

Встали знову в моїй ви уяві...
У промінні небесних очей
цілував мої щоки смугляві
ніжний вітер донецьких ночей...

Сонні віти в бузковім інеї,
плач гармонії, повний жалю...
Там уперше почув я від неї
соромливе і тихе: «Люблю».

Розливало повітря утому,
догоряли у небі огні,
коли йшов я щасливий додому
у якомусь солодкому сні.

Я ішов, із проміння неначе,
повний нею, як зорями сад,
відчував її щоки гарячі
і волосся тонкий аромат...

Віє юності в серце весною,
а вдалі, за рікою, мов сні,
все пливуть голубою габою
од зелених лугів тумани.

1947

* * *

Синьо блиснула коса,
і упали трави...
Діамантами роса,
вітер кучерявий.

По стерні іде зоря,—
то дівчина боса...
Сині очі в косаря,
золоті покоси.

1947

* * *

Над шахтами лине задимлене небо
в огні заводському заграв.
Донець мій коханий, давно я про тебе
пісень голубих не складав.

Одкрили зорі золотої ворота
ми в битві за щастя своє,
і з попелу згарищ моя Третя рота
в симфонії праці встає.

Все так же гудок свою пісню заводить
про нашу незламну можуть,
і друзі дитинства ідуть до заводу,
по вулиці Красній ідуть.

Я згадую в синьому димі махорки
про нашу весну дорогу,

і бачу вікно проходної конторки
й незлічні сліди на снігу,

упевнені й рідні! і стежка вузьенька
з гори до чавунки біжить,
де мчав я на санках хлопчиськом маленьким
крізь снігу колючу блакить.

І станція та і вагони, вагони,
і гуркіт невпинний коліс.
І зір мій ясний, як у мареві, тоне...
Там жив, там любив я, там ріс.

1947

* * *

Я хочу радості і світла,
іти вперед, а не назад,
щоб і душа моя розквітла,
як повесні наш білий сад.

Я хочу пісні, щоб понесла
мене на крилах голубих,
щоб юнь моя у ній воскресла
в розгоні сонячних доріг.

Нехай чуття бурхливі ріки
несуть мене в життя блакить,
бо на землі блажен навіки
той, хто не тліє, а горить.

1947

* * *

Знову пісня лине,
як було давно,
ранок солов'їний
стукає в вікно.

Зорі, зоряниці,
у росі трава.
І щебечуть птиці,
і душа співа.

О життя зелене
в гомоні дібров!
Мов весна до мене
повернула знов.

Сповнена любові,
щастя і надій,
усміхнулась знову
у душі моїй.

Наче взяв у неї
я, життя п'ючи,
юності моєї
золоті ключі.

18. VI — 1947

* * *

Огнями надії і щастя повиті,
живуть і цвітуть у мені,
як хвилі у морі, як зорі в блакиті,
як квіти у полі, пісні.

Живуть у мені і разом і нарізно,
як цвіту вишневого сніг.
І кожну з них я для тебе, Вітчизно,
у серці своєму зберіг.

В години труда, і в години спокою,
і в час, як лютують бої,
у кожному серці відбийтесь луною
про Сталіна співи мої!

І ще я хотів би, як струни на лірі,
як срібний мотив солов'я,
щоб вічно лунали пісні мої щирі
про тебе, кохана моя!

1947.

* * *

Дзвонять молоти залізно,
линуть горді кораблі.
Я люблю мою Вітчизну
над усе на всій землі.

І шляхи її і гони,
що містами розцвіли.
Що за неї кров мільйони
не даремно пролили.

День безхмарний, безтривожний
над її ясным чолом.
Я люблю її, як кожний,
серцем, піснею, трудом.

З чаші неба голубої
світить сонце на ріллю.
Я Вітчизну і в спокої
і в грозі люблю, люблю.

І чуття це не потоне,
буде квітнуть знов і знов.
Хай живе любов мільйонів
і у ній — моя любов!

1947

* * *

Як сонце над землею,
у пісні розцвіта.
Зоря душі моєї,
Вітчизна золота.

Пройшли шалені ночі,
одхлинула гроза.
Всміхнулись любі очі,
і висохла сльеза.

Години горя й крові
тяжким здаються сном.
Цвіте вінок лавровий
над дорогим чолом.

1947

* * *

Одяглися у срібло каштани,
день шумливий давно одгорів,
і по вулицях білих туманно
бродить січень в огні ліхтарів.

Він іде крізь сніжинки і віти,
що хитаються мрійно над ним,
і на вікнах морознії квіти
він виводить диханням своїм.

Наче знак, що весна злотозора
вже до нас почала свою путь,
і в новому, в живому узорі
ці квітки у садах розцвітуть.

1947

* * *

За вікном туман холодний, і пливуть, як думи, рими.
ліхтарі журливо й тьмяно світять, світять за вікном.
Скоро проліски з-під снігу глянуть синіми очима,
і повіє теплий вітер над розкованим Дніпром.

Задзвенять струмки веселі, небо стане знов привітне
в світлих криках журавлиних, зорях росяних світань.
Буде сонячно і любо, і на вулицях розквітнуть,
наче море переливне, фарби квітів і убрань.

За дібровами, за снами щастя дні ідуть жадані,
і у райдузі барвистій грає неба вишина.
Глухо так шумлять машини, і в холодному тумані
за вікном у сніжних квітах усміхається весна.

1947

* * *

Ніколи тьми не буде,
де йшов за сонце бій.
Найкращі в світі люди
у стороні моїй.

Огонь наш не забуде
ніколи ворог злий.
Найдужчі в світі люди
у стороні моїй.

І всім, хто йде завзято
на битву проти тьми,
бажаємо ми стати
такими, як і ми.

19. VII — 1948

* * *

Ясні зорі, тихі води,
далина орлина,
за заводами заводи...
Це — моя Україна.

По містах і селах люди,
як сім'я єдина,
і зірки у них на грудях...
Це — моя Україна.

Ой, поля, поля ви ратні,
ночі горобині...
Одгули громи гарматні
на моїй Україні.

Зовучи в життя безкрає,
у простори сині,
слово Сталіна лунає
на моїй Україні.

1948

* * *

Залило водою луки,
залило.
Простягни до мене руки,
щоб відчув я їх тепло.

Промінь пада на долівку
й теплим золотом тече.
Нахили свою голівку
на мое плече.

Щоб не знать ніколи муки,
вічно серце щоб цвіло.
Залило водою луки,
залило.

14. VII — 1948

* * *

Я шлю привіт моїй землі,
дзвени, пісень прибий!
Нехай і зморшки на чолі,
а я ще ж молодий.

Цвітуть квітки в душі моїй,
ясна ще їх блакить.
Яке це щастя, друже мій,
горіти, а не тліть!

27. VII — 1948

* * *

По алеї іду я,
друга любого жду.
Промінь квітку цілує
в голубому саду.

Видно, квітці це любо,
і вона в тишині
розтулила, як губи,
пелюстки запашні.

28. VI — 1948

* * *

Ми йдемо, рука в руці,
мій солодкий боле!
Наче кров'ю чебреці
розцвіли навколо.

Неба синього моря,
золоті дороги,
наче килим свій зоря
стелить нам під ноги.

Од любові я немов
у якімсь тумані.
Сині шелести дібров,
чебреці багряні...

2. VI — 1948

* * *

У небі місяць срібнобровий
мов усміхається мені.
Таємним шелестом діброви
мене вітають запашні.

Я йду, а в серці — солов'їно,
торкнувся спів мого чола...
Моя Радянська Україно,
ти стала краща, ніж була.

Тебе в труді, до бою звичні,
на світлу вивели ми путь.

Десь самолёти блискавичні
вгорі моторами гудуть.

Вони знялись під неба шати
і крають простір голубий,
неначе хочуть перегнати
в своїй могуті рух земний.

1948

* * *

Сяйво шле висота
на зелені жита,
у вінках із пісень
лине день, лине день.

Я огонь його п'ю,
пахнуть трави в гаю,
і зозуля кує
про кохання мое.

27. V — 1948.

* * *

На зорі рум'янець
ночі слід
не витер.
Вийду на подвір'я, подивлюсь на шлях,
де конем татарським пролітає вітер,
пролітає вітер в голубих полях.

Із Москви приїде скоро мій коханий,
розцвітуть в усмішці радісні вуста,
карими очима він на мене гляне,
а на грудях в нього зірка золота.

Вийшла на подвір'я, рожевіють віти
в сонячнім промінні. Я дивлюсь на шлях...
І конем гривастим пролітає вітер,
пролітає вітер в голубих полях.

1948

КОЛИ СВІТАЛО

Балада

Вони його спіймали край вокзалу
і кинули безсилою од ран
в глухий підвал... Водою і металом,
як люті пси, вони його терзали,
а він мовчав, маленький партизан.

Вони по нім підборами гриміли,
мов крізь туман, звучав глузливий сміх...
І як його не мучили, не били,—
він повен був для них страшною сили,
не видав він товаришів своїх.

Минала ніч, пливли години хмурі,
а він в кутку скривавлений стогнав,
пригадуючи дні свої безжурі...
«Прощай, Вітчизно!..» На холоднім мурі
він перед смертю кров'ю написав.

І бачив він в останню хвилину,
коли спиняло серце кволий біг,
усю в квітках щасливу Батьківщину
і радісних ровесників своїх...

Вони з книжками йдуть до школи тої,
де вчився й він, і чутно їхній спів,
що у садах віддзвонює луною...
Їх школа жде привітно під горою.
Своє життя за них він положив.

Помер маленький... Почало світати...
Він, як живий, біля стіни лежав...
Йому на грудях рук не склала мати.
Лиш сонця промінь крізь залізні ґрати
на мертвий пальчик, як сльоза, упав.

3. VI — 1948

* * *

Нахило на вольній волі
до криниці я вуста.
Скоро-скоро в нашім полі
будуть стигнути жита.

Будуть стигнути, шуміти
довгим колосом густим,
срібно й весело дзвеніти
буде жайворон над ним.

Понад полем неозорим
пролітають кораблі.
І шумить зеленим морем
щастя нашої землі.

1948

* * *

Знамена радісно-червоні
ми пронесли крізь бурі злі.
В полях іржуть залізні коні
моєї рідної землі.

О краю мій, в ті грізні зими
завжди з тобою ми були.
І в синь містами золотими
ти встав із попелу й золи.

В ім'я життя, що взяте з бою,
в ім'я прийдешніх поколінь
ми осіяні йдем з тобою
в комуністичну далечінь.

1948

Пронесли крізь ніч грозову
ми звитяжний стяг.
Налило нам сонце знову
вишні у садах.

Вийду, вийду я у поле,
скільки щастя й мрій...
І шумить, шумить навколо
край радянський мій.

Знову пісня гордо ллється
до дзвінких висот,
наповняє радість серце
та за свій народ.

Там заводи, як титани,
під металу дзвін
в неба сині океани
встали із руїн.

І гудуть дроти веселі
і летять туди,
де на згарищах оселі
встали, як сади.

Там міста в рожевім майві,
що були у млі,
і у сонячному сяйві
грають їх шпилі.

О життя моє кохане,
я в твоїм саду,—
де не стану, де не гляну,
де я не піду.

1948'

* * *

Грає сонце промінням на кленах.
Київ мій, ти у серці завжди.
Я люблю твоїх вулиць зелених
і шумливі й барвисті ряди.

Я люблю твої площі широкі,
колонади палаців твоїх,
гордий рух твій крізь зоряні роки
у майбутнє, в гудках заводських.

Дужих хлопців, дівчат чорнобрових,
що за тебе боролись в огні,
і відбиті у хвилях Дніпрових
в сині ночі Подолу огні.

Твій Хрещатик, де сяйвом залиті
люди йдуть, наче лине ріка,
шум моторів у гордій блакиті
над величним будинком ЦеКа.

Ти для мене, як пісня крилата
над багрянню штандартів твоїх.
Я люблю твої радісні свята
і красу твоїх днів трудових.

Вічний шум в твоїх жилах клекоче,
шум про щастя прийдешнього літ...
Це тобі крізь простори щоночі
шлють Кремлівські куранти привіт.

Ти не марно з негодами бій вів,
знов на сонці палає твій стяг.
До Москви ти для братніх обіймів
золоті свої руки простяг.

1948

* * *

Будуємо світ ми щасливий
у зміні і днів і ночей.
Люблю я за світлі пориви
душею крилатих людей.

Я бачу їх скрізь, наче зорі,
сіяють їх очі ясні,
як небо Вітчизни, прозорі
в шукань золотому огні.

Творці, на землі й під землею
кладете ви щастя рілляю.
О люди Вітчизни моєї,
я брат ваш, і я вас люблю.

1948

* *
*

Даль сіяла зірницями бою,
рвали вибухи травні моря...
Покидав я село над рікою,
де тини золотила зоря.

Я ланам шепотів: «Я вернуся.
Принесу вам життя огнецвіт».
І мені моя рідна бабуся
довго-довго дивилась услід.

Чорно й грізно гриміли дороги
тих далеких, кривавих тих літ...
І ланам у піснях перемоги
принесли ми життя огнецвіт.

Дні летять, повні сонця й музики,
ми встаєм із руїни в блакить...
Де бабуся заснула навіки,
над могилою вишня шумить...

1948

* *
*

О, щебет дітвори і материнські очі,
в них пестощі й любов, і гордість і краса...
Як сяйво місячне, в садах пісні дівочі
здіймаються на крилах в небеса.

Дивлюсь я на дітей, на матерів... І тане
на обрії зоря поміж хмарок легких.

Щасливі матері. Звучить дитячий сміх.
і граються в піску
Комуни громадяни.

1948

* * *

І вітер ласкавий, і довгі трави,
і в квіти обарвлений день...
О, світе зелений, для тебе у мене
багато, багато пісень.

Дивлюсь я на тебе, на вільнее небо,
на коси дівочі беріз,
на ниви могуті,— і серце співуче
тріпоче од радісних сліз.

За далями далі, де я без печалі
любив, і боровся, і ріс...
І щастя я хочу усім, хто крізь ночі
любов до Вітчизни проніс.

1948

МОРЯК

*Дорогому товаришу Тимчукові
Костянтину Семеновичу*

Їх катер наскочив на міну,
огні спалахнули руді...
В палаючій морі бензину
моряк опинився в воді.

Мов небо навколо палало,
легені ковтали вогонь...
Він чув, як десь страшно кричали
соратники юні його.

Пірнув, роздягнувся і знову
поплив у нестримнім вогні.
Ту смертну дорогу багрову
йому не забути, о, ні!

Той бій за життя і ті муки...
Нагадують часто про це
так страшно обпечені руки,
і груди його, і лице...

Я слухав судьбу його грізну,
мов з ним ми в огні тім були...
О скільки таких за Вітчизну
красу молоду віддали!

А він усміхався... Герої!
О як же вас треба любить
і як берегти вас!.. Ви зброї
не кинули в смертну мить.

До краю пройшли ви дорогу
з братами в борні за життя,
це ви принесли перемогу
в ім'я Батьківщини й Вождя.

Зорить він, немов із туману,
він згадує грізні путі...
Товариш мій рідний, ці рани
для нас і для мене святі.

1948

ЖИТА

Ми йдем, ніби линею полями,
крилами зоря нас віта,
про щастя, здобутеє нами,
шепочуть зелені жита.

О, земле кохана моя, ти
трудом мільонів ясна!

Згинає колосся вусате
вага золотого зерна.

О далі мої неозорі,
о вечоре мій, чорнобров!
В зеленому житньому морі
стояв тут недавно Хрущов.

Стояв він з усмішкою тою,
що міг передати мій спів.
Він колос підводив рукою,
сягав йому колос до брів.

Про щастя, здобутее нами,
жита шепотіли йому.
Неначе до сонця руками
підводив він долю саму.

1948

* * *

Марево зелене, явори і клени,
земле, моя нене, днів солодких дар.
Щастям кров клекоче, хай не знають ночі
неба сині очі крізь розриви хмар.

Знаю, може, бурі будуть ще похмурі,
та життя лазурі їм не погасить.
День одкрив нам брами, принесли в життя ми
власними руками весен рясноцвіт.

Тож не в'яньте, квіти, співам же дзвеніти,
зеленій, як літо, краю рідний мій!
Щоб не знать печалі, одягає в сталі
безкінечні далі похід трудовий.

Гей, шляхи стальнії, простягло в надії
руки золотії сонце нам згори,
линуть кроків луни, і дзвенять, мов струни,
в прапорах Комуни вічності вітри...

1948

Я ЛЮБЛЮ

Я люблю вічний гомін у місті,
що у серці народжує спів,
наші села широкі, барвисті
у вінках ароматних садів.

Я люблю нашу землю розкату,
що такою наснилась мені,
і відбиті в свічаді Славути
Дніпрельстану воскреслі огні.

За дихання, за кожну хвилину,
що в труді молодому сія,
я любити тебе не покину,
Батьківщино безсмертна моя!

Я нічого не хочу від тебе,
тільки б квітла ти в дзвоні доріг.
Підняли тебе в вічності небо
мільйони твоїх Кошових.

У борні за щасливі сторіччя
смерть спинила їх зоряний біг,
та горить і в майбутнєє кличе
їхня кров на знаменах твоїх.

І твою підіймаючи славу,
краю мій, в цей омріяний час
ми, живі, їх продовжуєм справу,
як продовжать її після нас.

Вище стяги над краєм коханим
підіймай, непоборная рать!
Хай у полі жита океаном,
золотим океаном шумлять.

Мій народе, ти — небо безкрає,
ти здійнявся чолом вище хмар.
Хай до щастя тебе наближає
кожний молота дужий удар.

Засвітив ти над шахтами зорі,
створять все твої руки святі.

І ніякі вітри із-за моря
не зупинять тебе на путі.

У сади твої, сонцем залиті,
не повернуться ночі страшні.
Я твій атом, в твоїй я орбіті,
і другої не треба мені.

1948

* * *

Радісне проміння на зеленім листі,
райдугою, садом далі розцвіли.
Ми шляхи тернисті, грозяні, огнисті
з бурями пройшли.

Грізні твої кроки, юнь золотоока,
чули далі злі
і степи й дороги в одгримілі роки
на землі ворожій, на чужій землі.

Скільки вас, прекрасні, творять дні незгасні
на степах невтомно, в штреках і в цехах.
Наші тихі води, наші зорі ясні
ваш вітають шлях.

Всемогутній труде, нам ще краще буде,
як було до бурі, що гула кругом.
Сповнений надії, щоб здійснити мрії,
взяв ти молот в руки, зняв стальний шолом.

І ростуть квартали в гуркоті металу,
і шосе блискучі в барвінкову даль
линуть непоборно, й з огненного горна
пада на ковадло і співає сталь.

І ніщо не спинить гордого походу.
Це ідуть до сонця вічно молоді
радісного краю радісні народи
в вільному єднанні, в вільному труді.

1948

МУЛЯР

У тремтінні ранкових огнів,
повний віри, надії й любові,
він іде на призови гудків
із руїни підводить будови.

Добрі очі, привітні такі,
під кашкетом сяють огнями,
й мов співають цеглини дзвінки
під його золотими руками.

У труді, у щоденнім, яснім,
віддає він Вітчизні всі сили.
І підводиться мур, щоб у нім
очі вікон щасливо синіли.

З кожним рухом у синь-небеса
він росте, забуває утому.
Плями вапна і піт, як роса,
на обличчі його молодому.

І коли пролітає літак
у блакиті стрілою тугою,
він пригадує гуркіт атак,
бомби свист над його головою,

од розривів задушливий дим,
там, де віком здавалась хвилина...
Але небо спокійне над ним,—
і ляга на цеглину цеглина.

Так зникають руїни сліди,
чорних вісників злої тривоги,
і зростають будинків ряди,
наче пам'ятники перемоги.

Добрий муляре, щастя ключі
ти здобув, ідучи на багнети.
А таких же, як ти, тисячі,
і співають вам славу поети.

Ти працюєш, ти певний мети,
любиш край свій, і сонце, і квіти.
Я хотів би у пісні, як ти,
золотою струною дзвеніти.

1948

* * *

Ви летіть, поїзди, повз веселі сади,
літаки, протинайте простори,
ти, коваadlo, дзвени, і у серці завжди,
щастя квіти, гаптуйте узорі.

Ти до сонця здіймайся, розкрилений стяг,
в жили влий нам, зерно, свою силу,
бо багато крові пролилось у полях
за Вітчизну мою яснокрилу.

І гримлять поїзди, і мотори гудуть
і в коваadла могутньому дзвоні
димом труби привіт небу вільному шлють,
ржуть у полі залізній коні.

І у пісню дротів я вплітаю свій спів,
і вливає зерно свої сили
в наші жили, щоб день наш сів і шумів,
що ми потом і кров'ю зросили.

В довгих травах вітри, повні сйава бори,
повні сонця міста і оселі,
як і очі й серця, о Вітчизно, бери
мое серце в простори веселі,

у долоні візьми, повне співів давно,
підійми у безмежнеє небо,
хай, як пташка, воно п'є проміння вино
і дзвенить над полями про тебе.

1948

* * *

У тихім щебеті, в росі
ясніе гай,
і день встає в своїй красі,
налитий сяйва вкрай.

О серце, з птицями разом
співай,
за день, що розцвіта кругом,
люблю я рідний край.

За те, що ніч він поборов
і щастя нам несе,
за шум міський, за синь дібров,
за все, за все, за все.

1948

* * *

Скоро срібними косами
задзвенить урожай.
Щебечи мені, ластівко,
про коханий мій край!

Про любов неповторную
в сяйві рідних очей,
про життя відвойоване
у суворих ночей.

Як росою завітчана,
пишна зелень буя...
Щебечи мені, ластівко,
чорнокрила моя!

1948

* * *

Під крики поїздів і трав зелені шуми
хай лине ніжний спів, як пісня солов'я.
Тобі, народе мій, мої бажання й думи,
і мрії всі мої, і вся любов моя.

Ти ворога розбив, що йшов на тебе з тьмою
і танків і штиків, щоб знов ти був рабом.
Земним народам ти зорею світовою
сіяєш і, йдучи з піднесенням чолом

за генієм своїм, до щастя шлях веселий
показуєш усім, хто дивиться із тьми
на світлий похід твій... Цвітуть міста і села,
що ти підвів з руїн, де смерть несла громи.

Шумлять сади твої над сріблом рік широких,
і ліс, заводів ліс, казково вироста...
А ти усе вперед ідеш, мільйонкрокий,
туди, де світить нам омріяна мета.

З невтомних рук своїх послав залізні птиці
ти в неба вишину, щоб стерегли вони
твій гордий вільний труд у неповторні дні ці,
коли в житах шумлять розкішні лани,

коли стає, мов сад, життя твоє барвисте
й природа стеле нам до ніг свої скарби.
Коли позаду шлях тернистий та імлистий,
крававий довгий шлях важкої боротьби.

Своїм синам одкрив ти в щастя світлі брами,
ти їм завоював безхмарних днів блакить.
Сіяй, народе мій, як прапор, над віками,
як молодість твоя, що вічно буде жить!

1948

* * *

Зацвіли вже липи й щедро ллють навколо
аромат солодкий, повний світлик чар.
Над духмяним цвітом метушаться бджоли
і збирають з нього сік, як сонця дар.

Хоботками смокчуть і стають у зльотах
важчі у промінні й мчать за роєм рій,
щоб із того соку гуснув мед у сотах
золотий, як сонце, і густий такий.

Не тріпоче листя, не шепочуть трави,
тче між віт узори світла й тіней гра.
Над зеленим світом неба синь ласкава,
і дзвенить бджолина трудова пора.

1948

* * *

Печальні руїни зникають кругом,—
сліди переможених зміїв.
Шумить над залитим огнями Дніпром
зеленеє щастя — мій Київ.

Ідуть полонені, як смерті печать,
одежі їх колір мишиний.
Машини, машини, машини летять,
співають асфальтами шини.

І серце співає. Ми щастя ключі
здобули походом огнистим.
Як любо сіяє Хрещатик вночі
огнів переливним намистом!

Я згадую грози і далі сумні,
де мріяв про Київ колись я...
І в дивному хорі небесні огні
з земними огнями злилися.

1948

* * *

Знов я згадую іюль
і рясні, рясні
огняні пунктири куль
в темній вишині.

Той Донець і береги,
де комиш поник...
Гуркіт Курської дуги,
сорок третій рік.

Далі сповнені були
буряних тривог,
на Україну ми несли
радість перемог.

І у клетоті заграв
крізь кривавий дим
Харків руки простягав
лицарям своїм.

І сьогодні знов іюль...
Не забудь мені
огняні пунктири куль
в темній вишині.

1948

* * *

Надходить вечір... Синім ланом
він простягає тінь свою.
Я над Дінцем моїм коханим
в тумані споминів стою.

Дивлюсь на дим, що гордо лине
над незабутнім лоном вод.
Здоров, воскреслий із руїни,
мій рідний содовий завод!

Як сумував я за тобою,
як снів про димні небеса!..
Здоров, мій страднику, герою,
степів Донеччини краса!

Ти знов простяг над гаєм крила,
щоб рідний край шумів, як сад.
Сюди, сюди, сюди летіла
моя душа крізь грім гармат.

Донець!.. Тобі крізь дні тривоги
з любов'ю слав я свій привіт.
Мої маленькі босі ноги
тут на піску лишали слід.

Складав пісні тобі одному,
мій тату світлий, мій Донбас!
Це тут, у сквері заводському,
я слухав музику не раз.

Це тут росли ми і любили,
це тут ми юними були,
це тут на щербінь ми ходили
і відсіля на фронт ішли.

Шуміть, сади мої ласкаві,
дзвеніть, знайомі хвилі вод!
І знов у радісній уяві
я повертаюсь на завод.

Як я люблю тебе, титане!
Це ти по грозах світових
в труді свої загоїв рани,
як я свої — в піснях дзвінких.

1948

* * *

Знову дні безхмарні засіяли,
і в зеленім шумі окуги
гостро пахне квітами, і стали
од дощів озерами луги.

Од проміння золоті озера,
день новий у синяві розлив,
і уже на річку піонерів
провели вожаті з таборів.

Я услід маленьким, смаглоликим
задививсь. А даль, як сурми мідь,

вже над пляжем їх веселим криком
срібно так і радісно дзвенить.

І згадав дитинство я далеке...
Не співала срібно сурми мідь,
над Дінцем летіли в даль лелеки,
дим заводу линув у блакить.

Не ласкала зору даль знайома,
безтурботний не звучав мій сміх,
і щеміла в мускулах утома
від носилок з цементом важких.

Наді мною гай зелені віти
нахиляв у сріблі рос густих,
а повз мене з сміхом панські діти
йшли купатись в хвилях голубих.

Роки йшли, росли, як гори, муки,
і в пожарах небо розцьіло...
Ми взяли гвинтівки в іоні руки,
щоб нужди ніколи не було.

Щоб розправить крила соколині
ми змогли, кипіла боротьба,
щоб у нашій зоряній країні
не було ні пана, ні раба.

Лине вечір на степи крилаті,
і од річки в сяйва океан
піонерів провели вожаті,
лиш гримить далеко барабан.

1948

* * *

В травах перепілки, тихий плач сопілки,
і на сонці гілки хиляться в плодах.
Краю мій, ти краю, кращого немає,
як тебе, розмаю, та по всіх світах.

Над Дніпром могучим одлетіли тучі,
й мов лечу я з кручі в простір голубий,
на лани веселі, де цвітуть оселі,
і до неба стелі б'є пісень прибіій.

А за мною Київ, в'ється шлях Батиїв,
де прогнали зміїв ми в грозові дні,
де встає величний Ленін в бронзі клично,
і Богдан у вічність мчить на коні.

Я піду в квартали, де дзвенять метали
і сліди навали тануть од труда,
як сніги весною... І піде зі мною
ніжною ходою пісня молода,

що чужа утомі, у стальнім шоломі
на лани знайомі линула в огні,
в далі неозорі, в радості і в горі,
та на ясні зорі в рідній стороні.

Як шумлять панелі!.. Ти вже не в шинелі,
і слова веселі линуть на папір,
линуть, наче птиці, у щасливі дні ці,
що, як зоряниці, ти взяла од зір.

Гей, ви, дні робочі, сяють пісні счі,
ми прийшли крізь ночі з нею в рідний сад.
Більше тьми не буде. Он Москва, с люди,
б'ється в її грудях серце Влади Рад.

Б'ється неупинно серце Батьківщини,
мужне і орлине, світле, як сонця,
що здолало в герці тьму, щоб день не вмер цей,
Сталіна то серце й наші в нім серця.

Так співай же, пісне, в небо арковисне,
радість серце тисне, що зі мною ти
йдеш у даль могутню в срібнім дзвоні лютні,
і летять в майбутне зоряні мости.

* * *

Кожний з нас трудар і воїн,
ми — гроза ворожих зграй.
Тільки той життя достоїн,
хто кохає рідний край.

Ми пройшли грозу залізу,
й тільки той безсмертним став,
хто у битві за Вітчизну
без вагань життя віддав.

Хто зустрів страшну негоду,
не вклоняючись громам.
Вічно в пам'яті народу
їх сіяти іменам.

На могили їх у сумі,
вітре, пісню понеси.
У знамен багрянім шумі
їх я чую голоси.

Чую їх ходу залізу,
мільйонних кроків дзвін...
З нами руки їх Вітчизну
підіймають із руїн.

Руки рідні і прозорі,
що в громах пробрили шлях...
І горять Кремлівські зорі
у безсмертних їх очах...

1948

* * *

Як можна забути ті грози криваві,
що чорно шуміли по нашій землі,
ті грізні походи в звитяжницькій славі,
тривожні міста у диму і у млі,

і села в пожарах, і заграви в хмарах,
розстріляних діток маленькі тіла,
і плач материнський, і небо в стожарах,
і кров, що Дніпром аж до моря текла.

Як можна забути страждання й прокльони
народу мого, що не здався катам,
що бився криваво!.. Бо ми ж — міліони,
бо жити навчилися ми вільним життям.

Бо нам допомогу братерські народи
і з півночі й сходу кризь бурі несли,
і з ними ми, вільні й навік неподільні,
одною сім'єю у дружбі зросли.

Ми стали ще дужчі, і сонце над нами
сіяє, як знак, що не буде зими,
що горя не буде. Трудом і боями
Жовтневою славу помножили ми.

1948

* * *

Київ, Київ, од дум не засну я,
бо люблю тебе серцем усім,
бо дихання історії чую
я на кожному розі твоїм.

Ці майдани і вітер, що лине
та на хвилі Славути-ріки...
Тут ішли Святослава дружини
і проходили Щорса полки...

Серце в грудях так радісно стука,
що здолала неправду любов.
Тут, на цьому, на рідному бруку,
розливали фашистську ми кров.

Відсіля ми на захід полками
йшли звільняти од рабства братів.

Над бульваром Шевченка громами
пролітали моря літаків.

Київ, Київ, ти встав із руїни
золотими шпильями в блакить,
ти все кращим стаєш щогодини,
і про щастя Хрещатик шумить...

1948

* * *

Оддзвеніли коси, одшуміло жито
і лягло в покоси, наче рать побита...
Колоскам не гнутись вітрові під ноги,
напилися зерна сонця золотого.

Сонця золотого і земного соку,
щоб сіяло людям щастя карооке.
Далі йде, все далі щедре, любе літо.
Оддзвеніли коси, одшуміло жито.

1948

* * *

В його очах, немов відбиті трави
і неба синь... Скупі його слова.
Він камінь б'є, вантажить пароплави,
важкий пісок крізь гуркіт просіва.

Він робить все, щоб дням не знать печалі,
де залишив сліди боїв огонь,
і мов біжить шосе в блакитні далі
із-під його натруджених долонь.

Встають мости, сіяють залізниці,
шумливі ріки одяга граніт,
мчать літаків у небі блискавиці,—
скрізь, де не глянь, і труд його і піт.

І в поверхах, що линуть гордо вгору,
і в невгамовнім гомоні цехів,
і у садах, де літо тче узор
поміж алей, де в квітах вітру спів.

І день за днем іде шляхом розквітлим
усе вперед, і буде так завжди.
Ми чорний труд зробили в бурях світлим,
бо лиш для нас цвітуть його плоди.

1948

* * *

Сонця сушать промені
роси,
ходить вітер по стерні
босий.

Ходить вітер і пита
з бодем:
«Де поділо ти жита,
поле?»

Чують далі голубі
голос:
«Не хитати вже тобі
колос.

Людям краще щоб було
жити,
попід косами лягло
жито».

Осушили промені
роси.
Ходить вітер по стерні
босий.

1948

* * *

Там, де гули громи ворожі,
замість окопів, що були,
з дротів колючих огорожі
картоплю й гречку обвели.

Шепоче щось горох квасолі,
гарячий день вітає птах,
і соняшники злотоцолі
поважно хиляться в вітрах.

З руїн ростуть нові там села
в розгоні радісних доріг,
і лине музика весела
з котеджів вікон голубих.

А даль і мрійна і ласкава,
мов не було боїв виття...
Де смерть проходила кривава,
всепереможне йде життя.

1948

* * *

Я іду повз пам'ятник Богдана,
де шумить Софіївський майдан
і асфальт на сонці наче тане,
як на луках голубий туман.

Гордий вершник, сяйвом весь повитий,
мов кричить народів: «Живи!»
Кінь летить, і бронзові копита
наче рвуть дорогу до Москви...

Даль йому огнями салютує,
він летить до стягів дальніх мет,
і проміння сонячне цілує
булаву, простягнену вперед.

1948

* * *

Шумлять понад шляхом тополі
про бурі минулих атак...
Лежить в українському полі
розбитий німецький літак.

Упав він із неба безодні
в той час, як гриміло кругом...
Дощі його мочать холодні,
вітри засипають піском.

Залізні розірвано нерви,
обпik йому крила вогонь,
іржа його їсть, як і черви —
хазяїна злого його.

Сюди прилетів він на горе
й лежить, а в блакиті над ним
гудуть переможців мотори,
хмарки пропливають, як дим...

1948

* * *

Я на квітки дивлюсь ласкаві,
що мріють в сонячнім огні,
і знов встають в моїй уяві
донецькі гори крейдяні.

Там я блукав, там рвав я квіти,
на шахтах вугілля збирав,
як був малим. Там лине літо
таке ж, як тут, над морем трав.

Шумить завод там над рікою,
кричить гудок крізь дима муть,
і повз конторки прохідної
мого дитинства друзі йдуть.

До них, в село, що під горою
од серця струни простяглись...
З оклунком білим під рукою
ось так же йшов і я колись.

Все зберегла моя уява:
ті ночі зоряні, ті дні,
й як усміхалася смуглява
в цеху грімливому мені.

І як ішов на гуркіт грому,
що слав в лице заліза спів,
і як вернувся я додому
після невиданих боїв.

Летить же, думи, в даль юрбою,
туди, за синяву озер,
де біля школи заводської
шумить крилато рідний сквер,

де сонця блиск упав на трави,
немов когось шукає він...
І де та дівчина смуглява,
жоржини цвіт, гітари дзвін?..

Відбив Донець там синь гарячу,
що мріє в сонячнім огні...
Як хочу знов я вас побачить,
донецькі гори крейдяні!

1948

* *
* *

Лине пісня хутко
та туди, туди,
де мутна Бахмутка
й Химівки сади.

Стежка там вузенька
в'ється в даль степів,

де я пас маленьким
та чужих корів.

Хмари русокосі
в тихім сяйві дня.
Ноженята босі,
золота стерня.

Там я слухав з болем,
як вітри гули.
Хлопчики до школи
в Званівку ішли.

Хлопчики хороші
йшли у перший клас.
Я ж не міг, бо грошей
не було у нас.

Падав дощ із сині,
шарудів між трав,
в маминій кофтині
я з кийком стояв.

Довго так з журбою
я дививсь на шлях.
Вітер наді мною
плакав у дротах.

Я стояв, мов цятка,
в зорі горя гать...
Вивчив мене татко
по складах читать.

Я пішов до школи,
потім на завод.
Даль широкопола,
блиск донецьких вод.

Бойові тривоги,
тихий жах заграв...
З хлопчика малого
я поетом став.

Лине пісня хутко
та туди, туди,
де мутна Бахмутка,
Химівки сади...

1948

* * *

Дихання осені уже на квіти впало,
у зелені дерев сумує де-не-де
уже пожовклий лист... Прозоро й тихо стало,
і холод голубий алеями бреде.

Так і в крові моїй я чую тихий голос,
що осені пора по днях моїх бреде...
І хоч іще густий і чорний в мене волос,
та сивина у нім сріблиться де-не-де.

Та доки буду йти я милою землею,
диханням весняним пісень і дум моїх
я вкрию од вітрів квітки душі моєї,
щоб не згубив навік осінній холод їх.

Ім старості нема. Любов до Батьківщини
їх молодить завжди під поглядом твоїм.
І осінь днів моїх я радісно зустріну,
і до кінця життя залишусь молодим.

1948

ЗЕМЛІ РАДЯНСЬКІЙ

Дала ти могутні нам крила,
щоб світлий творили ми час,
о земле, що нас породила
й зростила для радості нас!

Плодами покрила ти віти,
шляхи провела голубі.
То як же тебе не любити
і вірним не бути тобі?

Гне вітер над ставом калину,
шле сонце огні на ріллю.
Люблю твою кожну стежину
і кожнюю квітку люблю.

Люблю я від першого крику
й віддам тобі все без жалю.
Вмістилась така ти велика
в маленькому слові «люблю».

1948

* * *

Вже скосили гречку, осінь недалечко,
місячна вуздечка впала на поріг.
І трава шепоче про небесні очі,
що крізь далі ночі сяйво шлють до ніг...

А туман, де луки, ломить білі руки,
глушить ночі звуки маревом густим.
Тіні, тіні, тіні... Не дзвенять у сині
співи солов'їні за вікном моїм.

Пісню калинову я складаю знову,
і з людьми розмову серцем я веду...
Тишина, ні руху... Небо землю слуха,
падають десь глухо яблука в саду.

1948

* * *

Гей, шумливе місто, ліхтарів намисто,
радісно й барвисто на душі моїй.
Я іду з юрбою мрійною ходою,
неба наді мною зоряний прибій.

А в землі траншеї, автоген яснее
сяйво шле, як шлеї, з голубої мли,
то не шлях Батиїв, де ми гнали зміїв,—
од Дашави в Київ труби пролягли.

Знов над ними бруки шин відіб'ють звуки,
де в дроти сторуко небо заплело,
щоб земні глибини слали без упину
в серце України сяйво і тепло.

Люди, мої люди, як нам гарно буде!
П'ють повітря груди трунок запашний.
Мрійною ходою йду я Прорізною
й неба наді мною зоряний приборій.

1948

* * *

Дивляться тополі в небо голубе,
Земле, моя земле, я люблю тебе,
так люблю, що сльози мій туманять зір,
ти ж така велика, вища ти од зір.

Ти ж така прекрасна, краща всіх небес
і найбільше чудо із усіх чудес.
Я люблю до болю дні твої ясні,
од усіх коханих ти миліш мені.

І міста, і зорі, й небо голубе...
В радості і в горі я люблю тебе.
Я іду з тобою до життя вершин.
О, яке це щастя, що і я твій син!

1948

* * *

О бурі поривів безумних
в ті дні, як ми юні були!..
На київських вулицях шумних
каштани давно одцвіли.

Каштани чи юність? До бою
я в грози пішов до мети.
Розквітнуть каштани весною,
а юності знов не цвісти.

Дзвенить вона тільки у струнах
і має у пісні крилом.
Я бачу веселих і юних,
продовження наше кругом.

І серце моє молодіє,
не никне чоло у журбі.
О юність, ти наша надія,
майбутнє належить тобі.

Од бою ми йшли і до бою
в жаданої радості дні.
Ми бились за тебе... й з тобою
розвіяли ночі страшні.

Хай брови сивіють... Ми люди.
Душа ж моя юнню сія,
і старості знати не буде
закохана пісня моя.

15. VII — 1948

* * *

Прошай. Я їду в дальній край,
під незнайоме небо.
Не плач, кохана, не зітхай,
я повернусь до тебе.

Там пахнуть інші цвіти
і зір там інший сяє.
Для мене ж кращої, як ти,
на всій землі немає.

Ударив півень десь крилом,
любов моя з тобою.
Бузковий вечір за вікном
махнув мені рукою.

25. VI — 1948

* * *

Синім холодом од трав
віє.
Я тебе не оспівав,
мріє!

Я од щастя весь в огні
хочу
цілувать твої ясні
очі.

Я візьму з-під чорних вій
світла,
щоб у пісні ти моїй
квітла.

14. VI — 1948

* * *

Не шуми ти, луже,
і не гасніть, далі.
Ружо, моя ружо,
ти не в'янь в печалі.

Б'ють пісень прибої,
хоч і я не юний.
Арфи золотої
не замовкли струни.

2. VI — 1948

Спить давно вже мила
безтривожним сном.
Землю ніч покрила
зоряним крилом.

Я забув утому,
зачинив вікно.
У саду густому
сплять квітки давно.

Лине зір сіяння
крізь шибок блакить.
Лиш мое кохання
з піснею не спить.

20. VII — 1948

АСКОЛЬДОВА МОГИЛА

Унизу Дніпрові хвилі
плачуть на зорі.
На Аскольдовій могилі
сплять богатири.

І пливуть, пливуть години,
тихо так кругом.
Сплять визвольники України
непробудним сном.

Полягло їх тут немало.
Щось туманить зір...
Сплять герої і з Уралу,
і з Кавказьких гір.

Росіяни і грузини
в сумі тишини.
З ними поруч України
вірні сплять сини.

Це ж вони ішли на грози
вражих батарей.
Ронять квіти роси-сльози
в траурі алей.

І хмарини срібнокрилі
тануть угорі.
На Аскольдовій могилі
сплять богатирі.

4. VI — 1948

* * *

Дощі взялись... І срібно все навколо,
а небо мжичить, мжичить без кінця...
Про що в сльозах задумалась, тополе?
Чом так близька мені задума ця?

Як осінь, скрізь... А ще в природі ж літо,
не лине вдаль зозулене «ку-ку».
Десь кінь летить, і ковані копита
так глухо б'ють по мокрому піску.

Немов близькі уже зими погрози,
і цвіт жоржин, як цвіт моїх надій.
А з неба ллються, ллються, ллються сльози...
О де ти, де, мій друже дорогий?

3. VII — 1948

* * *

Сонця блиск на клені краплею крові,
коники зелені скачуть у траві.
Скільки нам любитись, друже рідний мій,
прокує зозуля в тиші золотій.

Прокує зозуля, пролетять літа,
буду цілувать я дорогі вуста,
зморщений, старенький, згадувать ті дні,
юною здаватись будеш ти мені.

Буде лист на клені в сонячній крові,
коники зелені — джеркотіть в траві.
Дай же губи чулі, друже любий мій,
хай кує зозуля в тиші золотій.

1. VII — 1948

* * *

Жовтий зайчик упав на долівку
крізь вікно, що сія гаряче.
І з такою любов'ю голівку
ти схилила мені на плече.

Одgrimіли в душі твоїй грози,
знов звучить переливний твій сміх.
Все забуто, і висохли сльози
на розкрилених віях твоїх,

як небеснії сльози на листі,
що шуміло тривожно кругом.
І щебечуть пташки голосисті
про любов за блакитним вікном.

4. VII — 1948

* * *

Пройшли дощі, стрясають срібні сльози
зелені віти над твоїм чолом.
Уже за лісом десь далеко грози,
й мигтять зірниці... Свіжо так кругом.

З тобою теж, немов були в грозі ми,
я чую знов тепло твоїх долонь.
О сонця два під віями густими,
яке це щастя — пити їх вогонь!..

24. VI — 1948

* * *

В твоїх очах усі мої надії,
уся любов в їх зоряних морях,
і все, чим снів і ждав чого в житті я,
в твоїх очах.

В їх глибині краса душі твоєї.
Аж поки кров свій не спинила біг,
моя любов сіятиме зорею
в очах твоїх.

І сріблом хай мої так густо скроні
уже життя осінній вкрив іней,
цілую я твої вузькі долоні,
і, як юнак, дивлюсь в огонь очей

і тону в них, як у небеснім морі,
там, де світів шалений, вічний біг...
В моїй душі завжди сяють зорі
очей твоїх.

3. VII — 1948

* * *

Над мертвими ворон не кряче,
зорею мій край розшвіта.
І тисну до губ я гарячих
покірні вишневі вуста.

Пливають бриліантами сльози
з очей твоїх знову і знов.
Блажен, хто крізь бурі і грози
проніс свою вірну любов.

16. VI — 1948

* * *

У зміні світла й тьми летять мої хвилини,
і сниться лиш село, мій тихий перший спів,
і все, що так давно навіки я покинув,
до міста ідучи, але не розлюбив.

Я згадую дядьків, вони в брилях широких
косили на зорі пшеницю золоту,
і дівчину-зорю, що йшла граційним кроком
на дальній крик гудків, немов весна в цвіту...

Як оглядалась ти на мене, чорноброва,
через коромисло... О щастя синь в очах,
о крила вії густих і першої любові
сльоза, що я відчув на радісних вустах!..

Як дальньо, як давно... Летять мої хвилини,
співає соловей в зеленому гаю,
на обрії зоря упала на коліна,
і десь шумить Дінець про молодість мою.

14. VI — 1948

МИ З ТОБОЮ ІШЛИ В КОРЕЇЗ

Ми з тобою ішли в Корейз,
Десь Ай-Петрі тонує у тумані...
Ти сміялась... І щоки рум'яні
цілував тобі вітер до сліз...
Ми з тобою ішли в Корейз.

Гаснув вечір, і море внизу
килими розгортало барвисті,

де зоря в золотому намисті
уронила останню сльозу...
Шаруділи пташки десь у листі...

І машини у дзвоні заліз
пролітали й зникали в тумані...
Ти сміялась... І щоки рум'яні
цілував тобі вітер до сліз...
Ми з тобою ішли в Кореїз.

19. III — 1949

Харакс

ШВЕЦЬ

В нього очі сині, смілі,
все в руках його горить.
Сонце блискає на шилі
і підметку золотить.

Доки вечір за горою
заплете зорі вінки,
для доярки молодої
він поше чобітки.

Уявляє, як в тумані
крізь бажань солодку муть,
як литки її рум'яні
ці халявки обів'ють.

Місяць кине срібні віжки
на гілля осик густих,
мелькотіти будуть ніжки
під гармоні срібний сміх

Попливуть, як мак, хустини,
пісня встане над селом:
наче сяйво від дівчини
попливе блакитним сном.

На груді її намисто,
біла хустка до лиця.

«Я любила тракториста,
а тепер люблю шевця».

Він працює. Сонце грає.
Скільки щастя на віку!
Сині очі поглядають
на гармонію в кутку.

За вікном проходить Настя.
в неї квіти на чолі.
Скільки радості і щастя
на колгоспівській землі.

29. VIII — 1949

ВЕРБА

Не сумуй, верба моя похила,
що пливуть тумани од Дніпра,
що багряно листям одшуміла
золотої осені пора.

Що пройшло давно вже любе літо,
йде зима, холодна і різка,
що твої обмерзлі й голі віти
журний вітер пальцями торка...

За зимою знов весна барвиста
прилетить, зими розтануть сни,
зашумиш ти знов зеленим листям
у обіймах сонця і весни.

Не дивись так сумно, моя мила,
в далечинь вечірнього Дніпра,
що й для тебе в жилах одшуміла
золотої осені пора...

Не сумуй за юності весною
в голубому гомоні дібров,
що верба зелена буде знову,
але ти не будеш юна знов.

Як верба, любов не облітає.
Що для нас сивин сумна зима!
Вірне серце старості не знає,
для любові старості нема.

1949

* * *

За обрій день упав. Померкла синь ланів,
і лиш горять зорі штандарги малинові...
Каштанів жовтий лист прощально одшумів
під кроками забутої любові...

Давно, давно, давно... Не знаю вже коли...
Такий ось вечір був... Ми юними були.
І східив молодик над тихою горою,
бузковий і сумний. Тремтів холодний став.
Далеко десь гармат призивний гук лунав...
Під листя жовтий шум прощались ми з тобою.

Давно, давно, давно... О роки, о любов!..
Хіба забуду я ту осінь золотую!..
Шумить прощально лист, холоне даль дібров,
і профіль твій тонкий зоря мені малює...

20. X — 1949

ЛІСОРУБ

Гей, шумлять зелені шати!..
З гулом падає сосна...
Дзвонять пили, щоб не знати
людям холоду. Ясна

знову випала година.
В небі спокій, в небі мир.
І вгризаються в соснишу
леза гострені сокир.

Знать, така її дорога—
йти на дрова, в печі жах...
В лісоруба молодого
сяють сльози на очах.

Він сосну цю добре знає,
і під лез блискавну гру
він крізь сльози поглядає
на розкидану кору...

Ось він зблід і нахилився,
одложив сокиру вбік.
Слід од кулі залишився
на корі, засохнув сік,

як на рані кров. Це куля,
під набоїв зле виття,
погасила очі чулі,
юне зрізала життя.

Тут стояв він, і стояла
з ним дівчина, що навік
з ним не стрінеться... Сичала
смерть кругом. Команди крик

потопав в огні та гулі,
в смертнім скреготі заліз
тут пробила вража куля
серце дівчині наскрізь.

І впилась в сосну, мов жало...
Знов сокиру взяв юнак...
Вдарив... Лезо задрижало,
не вруба сосни ніяк,

лиш дзвенить... То куля, куля,
що навік без вороття
погасила очі чулі,
юне зрізала життя.

Не вернуть усмішку ширу,
губ гарячий, рідний мак.
На пощерблену сокиру
сумно дивиться юнак.

Який тут рух швидкий, які спокійні люди,
русяві і гнучкі... Шалений рух машин
для них, як серця дзвін, здійсмає радість груди
в диханні рівному, як риби — річки плин.

Вони зросли у нім і з ним разом зростають,
і міняться із ним, міняючи його.
Спокійно світиться, мов полум'я безкрає,
їх звужених зіниць загострений вогонь.

І я, Донецьких гір, степів, гаїв дитина
і срібнодзвонних рік, у вирі цім іду,—
й так молодо мені, і серце вгору лине,
й, здається, я уже в шумливому саду.

Летять в блакить шпилі, як птиці невідомі,
ажурами мостів співає далина...
І постать Леніна, як мрій вселюдських промінь,
встає над садом цим і мов летить вона,

а круг її, вгорі, внизу аерольоти.
Який крилатий люд, які вони, які?
А дивний сад шумить, і з мармуру і злота
крізь майво віт густих, чудесних вілл вінки

вплітаються в цей сад узорами такими,
що снилися лиш нам, що мріяли про них;
у творчій радості й з очима золотими
в аляях юнки йдуть і враз — немає їх...

О, де вони, о, де? О, юнь моя крилата!
Над кронами дерев дівочий лине сміх...
Я йду... Москва моя, ти всім народам мати,
як радісно в твоїх кварталах голубих!

У зелені дерев чаруйтеся, карі очі,
де стугонів бетон, я чую свіжий шум
зеленолистяний... Майданами клекоче
Москва—вселюдський центр вселюдських дій і дум.

ДІВЧИНА

Тремтіли ще на листі роси,
зорею снили небеса...
З пустими відрами йшла боса
панеллю дівчина-краса.

Всміхались людям очі сині,
немов волошки у траві,
і плями вапна на кофтині,
неначе рани бойові,

тремтіли в неї од дихання...
Все прокидалося кругом...
Вона пройшла, зоря світання
мов обняла її крилом.

18. VIII — 1949

* * *

Даль і день, і день і даль
об ковальню дзвонить сталь.
Ой, ковалю, ковалю,
я за труд тебе люблю.

Людам молотом куєш
щастя в ріднім ти краю.
Як і ти, коваль я теж:
серцем я пісні кую.

Я — коваль і ти коваль.
Даль і день, і день і даль.

1950

ГАННА ІВАНІВНА

Я пам'ятаю вчительку мою,
просгу і скромну і завжди спокійну.
Вона любила школярів сім'ю,

як ми — її, задуману і мрійну.
Як мати, Ганна Іванівна була,
вона із нас не лаяла нікого.
Завжди усмішка лагідна цвіла
їй на вустах. Турботи і тривоги
вона сприймала в спокої своїм
так мужньо й твердо. Наче рідний дім,
для нас була сільська далека школа.
Я не забуду вчительки ніколи,
яку любив всім серденьком малим.
Завжди привітна, тиха й ясночола,
вона нічим не силувала нас,
але при ній такий був тихий клас,
як сад без вітру. З нами часто в поле
вона ходила й вчила нас любить
свій рідний край, як сонце, як блакить,
як всю природу: знать, як звуться квіти,
не драть гніздечок і не мучить птиць.
Цвіли далекі спалахи зірниць,
і перла рос на скошене жито
вже сів вечір... Вчителько моя,
хіба забудь тебе в ці дні я можу!
В душі моїй твій тихий зір сія
привітом дальнім. В серці, наче рожу,
про тебе пам'ять пісня зберегла.
Для мене матір'ю ти другою була.

1950

* * *

Вітре, вітерочку,
ще й буйненький.
Саде, мій садочку
зелененький!

Ой, чого ж ти, вітре,
притомився,
зелененький саде,
зажурився?..

І шепоче вітер
листочків губами,
билось панське військо
тут із козаками.

Ворогів багато
лягло під копита,
козаченьків славних
та усіх побито.

Я панам тим лютим
пил шпурляв в обличчя,
заглушав я грізні,
мідні, трубні кличі.

В боротьбі нерівній
притомився,
сад за козаками
тяжко зажурився.

Подивись, мій вітре,
підіймись під тучі.
З півночі на південь
йдуть полки могуті...

Козакам допомога.
З серця геть, тривога!..

Заломили шапки
хлопці молодецькі,
рятувать Україну
йдуть полки стрілецькі.

Вітер знявсь від тучі
та на Русь дивитись,
а садок зелений
перестав журитись.

1950

* * *

Як промінь, що в морі проміння сія,
з тобою я злитий, Вітчизно моя,

з тобою лечу я в той радісний час
на щастя вершини, що світять для нас.

Я — крапля у безлічі крапель отих,
що линуть потоками вод весняних,
у рухові тім, що не зна вороття
енергій могутих, що творять життя.

Я — шепіт листочка у шумі дібров.
Любов мільйонів — моя це любов
в труді, що єдна нас в єдину сім'ю,
і гнів мільйонів — мій гнів у бою.

Бджолою збираю я радості мед
із квітів життя. Я — Комуни поет.
В біді, як мільйони, чолом я не ник.
Я — воїн свободи, життя робітник.

І щастя лиш в цьому, безсмертя лиш в цім —
завжди бути юним, завжди бути новим.
Не може погаснуть, хто світлом своїм
сіяє з народом народам усім.

1950

* *
*

Лампочка шахтарська... Макова хустина...
І шосе широким спів дівочий лине.
Лампочка шахтарська. Макова хустина.
Полюбила хлопця молода дівчина.

Об асфальт підковами дзвонять юні кроки,
йде шосе широким хлопець кароокій.
Йде він і співає, і понад житами
обнялись пісні їх в небі голубами...

Хлопець кароокій, молода дівчина,
то любов на крилах до любові лине.
Ось вони зустрілись. Нічка наступає.
Лампочка шахтарська путь їм осяває.

1950

Стою на варті. Ніч минає.
Торкнула гай зорі рука.
І срібний місяць догоряє
над синім полиском штика.

І на мені шинель — не лати,
переді мною — в день тропа.
А за Дінцем гудуть гармати,
то білий ворог наступа...

Одкрив я очі. Сонце. Спокій.
Хмарки, мов квіти голубі.
А де ж той воїн кароокий?..
Це я приснився сам собі.

1960

РОСІЙСЬКИЙ НАРОД

Російський народе, наче сонце ясний,
хай в віках сіяє образ твій прекрасний,
що затьмить неправда в бурі не змогла,
образ благородний, сповнений тепла.

Добрий ти і чистий, добрий до усього,
що, як ти, прямує в сонячні дороги,
що, як ти, не знатись та не хоче з тьмою,
щоб іти до щастя світлою ходою.

Російський народе, витязю свободи,
ти простяг всім руки через гори й води,
щоб у дружбі жити, щоб косити жито,
рабською сльозою й кров'ю не полите.

Щоб земля квітуча та буяла в соках,
щоб драти співали по степах широких,
щоб повітря пити на широкий подих,
щоб ходило сонце в шахтах і заводах...

Над тобою сяє чаша неба синя,
під багряним стягом ти ідеш, Добриня,
день іде з тобою, котиться з гори ніч,
щоб навік загинув чорний Змій-Горинич.

Ти ідеш, і сяють Комунизмом далі,
і за тебе тоста виголосив Сталін,
за твою відвагу, горду, соколину.
Піснею з тобою я до сонця лину.

В радісному леті лину я з тобою,
ти ростиш поетів, геніїв, героїв,
ти нам дав і крила молоді, орлині,
щоб ходило щастя по моїй Україні.

На моїй Україні, що тобою дужа,
що, як ти, до кривди й гory не байдужа,
що, як ти, не звикла гнутись під бідною
явором печальним над зелен-водю;

мати-Україна — радість солов'їна,
що цвіте під сонцем, як в росі калина,
та що, як на пана з грозами пішов ти,
перша за тобою стала в лави Жовтня...

Російський народе, рідний старший брате,
о, яке життя в нас світле і багате,
і земля родюча, і любов могуча
та до тебе, брате, що розвіяв тучі

та разом із нами, за далекі гори...
Нас ніхто з тобою в світі не поборе.
Всі тебе ми любим, як любили зроду,
повертатим Свободи, російський народі!

Хай земля рясніє правди прапорами!
Нам війни не треба. Гнані йдуть за нами!
Геть же рабства ночі, ночі зла й негоди!
Всі народи хочуть мира і свободи,

щоб не лить для пана поту, сліз і крові,
жить, як ми з тобою, в дружбі і любові,
щоб змінить на плуга й молота багнети,
повернуть до сонця нашого планету.

* * *

Над квітками й травами і над шумом площ
срібно так і молодо одсміявся дощ.
Знову птиці співами сповнили сади,
райдуга схилилася випити води.

А вода солодка, свіжа і ясна.
Люди йдуть веселії, в їх серцях весна.
Обнімає землю небо голубе.
О моя кохана, я люблю тебе!

1950

* * *

Сонце п'ють стрункі тополі,
як тоді, я в морі мрій...
І пісень, як квітів в полі,
у душі моїй.

Бриліанти сплять прозорі
в глибині гірській.
І пісень, як хвиль у морі,
у душі моїй.

Я цілую. А у тебе
сльози щастя — з вій...
І пісень, як зір у небі,
у душі моїй.

1950

* * *

Десь там бубни б'ють, грають скрипалі...
Земле ти моя!
Сяеш ти, як день, а була ж у млі...
Десь там бубни б'ють, грають скрипалі,
житом даль буя.

Бджоли мед несуть... Десь туманів муть,
Але їх січуть сонячні мечі...
І простори рвуть наших днів можуть,
де лазурна путь, літаків ключі...

Я тебе веду по життя саду,
мрійну й молоду, по своїй землі.
Щастя скрізь цвіте, де я не піду...
Десь там бубни б'ють, грають скрипалі.

1950

* * *

Берези білі в білім танку,
палає даль, як од пожеж.
І ти, неначе індіянка,
по голубій траві ідеш.

Розсипав хтось зорі червонці
там, де квіток цвіте розмай.
Як загоріла ти на сонці,
що вже зайшло за небскрай.

Ось ти прийшла. Ти знов зі мною,
і вся душа тебе віта.
Як пахнуть сонцем і травою
твої розтулені уста...

1950

* * *

Ще небосхил не потемнів
над гаєм стуманілим;
на трави вечір не стелив
зорі багрянний килим.

Дзвенять дитячі голоси,
і на душі так ясно.
О, скільки у тобі краси,
життя мое незгасне!

Голублю зір я майвом нив,
неповторимо милим.
На трави вечір не стелив
зорі багряний килим.

1950

* * *

В зеленії плеще долоні
садів рясношумних можуть.
Богдана Хмельницького коні
по вулицях Києва йдуть.

Іде славне військо безкрає,
скінчилась кривава борня.
І красень Богун підіймає
на дибки баского коня.

Народ, наче буря барвиста,
визвольників в пісні возніс.
А даль неосяжна і чиста,
і крутить свій вус Кривоніс.

Які ж ті герої красиві!
Неначе я бачу той час.
О предки далекі, живі ви,
помножені зоряно в нас!

Я чую салютів акорди...
Гриміли розливом ріки
по вулицях Києва гордо
Ватутіна славні полки.

На захід крилатим походом
ішли вони, буря немов.

І радісно перед народом
стояв на трибуні Хрущов.

Од щастя сіяла зорею
свята українська земля.
І Сталін з крила мавзолею
вітав переможців здаля.

Здаля? Ні, він був поміж нами,
як сонце, як небо, як спів.
І Леніна стяг над полками
на захід багряно летів...

З Росією вічно єдина,
я бачу, Вкраїна моя,
моя електрична Вкраїна
в Комуні зорею сія.

1950

Я ПАМ'ЯТАЮ

В. Маяковському

Я пам'ятаю рік той двадцять другий,
коли почув я вперше голос твій,
як грому гуркіт, сповнений напруги,
що кликав нас на подвиг і на бій.

Далекий Харків після бур жорстоких,
коли замовк гарматний перегуд...
А ти стояв на сцені, кароокій,
і кликав нас на подвиг і на труд.

О, як багато літ уже промчало,
а ти в серцях все той же молодий...
Коли гуло все небо од металу,
ти кликав нас на подвиг і на бій.

І днів оцих, коли по бурі грізній
уже сади шумлять і там і тут,
під крик гудків, веселий і залізний,
ти кличеш нас на подвиг і на труд.

І сяє даль зелена й многоводна...
Це ми йдемо з тобою до висот...
Не може вбить поета куля жодна,
коли в його поезії народ.

1950

* * *

Сонячні панелі, хлопчики в піску,
поміж ними грається дівчинка в вінку.
Дівчина в віночку, голос, як дзвіночок,
світлий і веселий, ніжний голосочок.
Я проходжу мимо, я дивлюсь на них
і кажу майбутньому у піснях моїх:
«Будь для них, майбутнє, колосом густим,
яблуком у саді стиглим, наливним,
пісню веселою, що щасливить путь
в час, коли з роботи з поля юнки йдуть,
небом будь безхмарним, квітами в гаю,
що хвилюють душу молоду мою,
ароматом, кольором, музикою будь
і твого поета в пісні не забудь».

11. VI — 1950

* * *

Про що пташки в вікно розкриті
мені щебечуть голосні
і у полях шепоче жито?..
Скажи мені, скажи мені.

Чому так пахнуть квіти гаю
і повні щастя наші дні?
За що я так тебе кохаю?
Скажи мені, скажи мені!

1950

* * *

Срібен дощик на ніжках тонких і хитливих
голубою травою примарно іде,
і тремтять його сльози на квітах, траві і на сливах,
а на обрії небо од зорі, як лице твоє з щастя, бліде.

Як люблю я дивитись на долу опущені вії,
твої сльози губами пить з куточків очей молодих...
Срібен дощик іде, ось пройшов він, уже даленіє,
утікає од вітру на ніжках хитливих, тонких.

1950

* * *

Ти заснула од втоми
і од дум, що як прибій...
На волоссячку твоїому
сонця зайчик золотий.

Весело йому і любо
сни розвіювать твої,
та його прогнали губи...
Догадайтеся чиї?

1950

* * *

Хмари впали на коліна,
бродить вітер у саду.
Полюбив шахтар дівчину,
чорнобриву, молоду.

Од громів глухих, далеких
лине цокання заліз,
мов летить у хмарних штреках
голубий електровіз.

133

В небі високо-високо
блискавок швидкий розбіг.
І шахтар цілує щоки
у краплинах дощових.

1950

* * *

Все з дощу рябе...
Плаче хмарочка...
Як люблю тебе
Я, шахтарочко!

Губи — ягід сік,
срібна чарочка!
Ти моя навек
володарочка.

Хай дзвенить життям
нам гітарочка.
Вийдем — скажуть нам:
«Гарна парочка».

1950

* * *

О, якби то листя, листя не жовтіло,
о, якби то серце вічно зеленіло,
не вкривало скроні старості снігами,
щоб на світ дивитись юними очами.

Мрії, мої мрії, лебедині крила,
дай мені, Вітчизно, та для пісні сили,
щоб тебе в цій пісні славить і любити,
щоб для тебе серцем вічно зеленіти.

3. IX — 1951

* * *

Садами день уже одмріяв,
заснуло листя жовтим сном.
І лиш шумить осінній Київ
за голубим моїм вікном.

Шумить... І вечір знову лине,
торка зірки своїм крилом,
і наче падають хвилини
прозорим і холодним склом.

Та я не все іще одмріяв,
не одспівав про все кругом.
Шуми, шуми, осінній Київ,
за голубим моїм вікном!

1951

* * *

— Київські вулиці. Вечір. Каштани.
Очі зеленії, небо рум'яне.
— Квіти барвистії, шум машиновий,
вітру серпневого дотик шовковий.

— Сяйво і музика з вікон незлічених,
— з вікон розкритих і щастям одмічених.
— Скільки то радості в нашому місті є!
Очі зеленії, юрби барвистії.

Блиски фіалками десь над трамваями
зорі, за зорями світлими зграями.
Де ж, о скажіть ви, такі ще каштани є?
Слухаю серцем я серце коханої.

7. IX — 1951

* * *

Не співають не сила,
бо для пісні — я.
Гей, береза біла,
срібнокорая!

Падає листочок
з віт твоїх сухий.
Що тобі шепоче
вітер золотий?

Що пролине осінь,
зійде сніг з дібров,
і зелені коси
ти одягнеш знов.

І простягнеш крила,
як для пісні — я.
Гей, береза біла,
срібнокорая!

7. X — 1951

* * *

Тихий гай осінній, шепіт верховіть,
срібне павутиння між гіллям тремтить
і торкає руки і лице мені.
Не кує зозуля тонко вдалині.

Не цілує сонце радісні квітки,
тільки жовте листя пада на стежки,
бідне жовте листя лине умирать,
і у небі хмари все летять, летять...

Як весна настане, знов прийду я в гай,
коли сонце гляне на квіток розмай,
на зелене листя в голубому сні,
й закує зозуля тонко вдалині.

Закує зозуля в шумі довгих трав
там, де соловейко срібно щебетав,
день пошле усмішку деревам ясну,
буду я вітати піснею весну.

7. X — 1951

* * *

Все ростуть для радості золоті підвалини,
бурі ми розвіяли, розмели громи.
Партією Леніна, партією Сталіна
у труді окрилені і незборні ми.

Ми свій край прославили на усі віддалини,
на сторожі дружби ми й миру між людьми.
Партією Леніна, партією Сталіна
ми в труді окрилені і незборні ми.

29. IX — 1951

* * *

Машини служать нам і срібні вод стихії,
електрика й вітри, і небо, і земля
в невтомному труді здійсняти свої мрії,
в прекрасному труді, що серце окриля.

Наш труд без ланцюгів, без рабської покори,
він творить чудеса у подвигах своїх,
він у дроти повив незмірені простори
і у заводів дим над гуркотом доріг.

Возвів ясні міста там, де були руїни,
і посадив сади, де гул пожеж лунав,
щоб розцвіла земля для щастя Батьківщини,
щоб горя кожний з нас ніколи вже не знав.

Я бачу скрізь його, його печать усюди,
й нікому не зламать, не знищити її —
наш вільний, світлий труд, він був, він є, він буде,
йому моя любов, йому пісні мої.

27. IX — 1951

Яка краса — народу труд могучий,
що творить світ, що творить наші дні,
і на війни криваві й грізні тучі
за ним ідуть народи у борні

за вічний мир. Земля моя квітуча,
в твої сади не прийдуть вороги.
Ми у боях пройшли безодні й кручі,
щоб ти цвіла й шуміла навкруги.

Земля моя, люблю твої простори
і небеса у димах заводських,
твої міста, долини, води й гори,
і жига шум на обширах твоїх.

Твоїх людей, що генієм чудесним
об'єднані в єдиную сім'ю,
щоб не було кінця щасливим веснам
у молодому нашому краю.

Ти засвітила зорі п'ятикутні,
як символ наших світлих перемог,
що творять їх сини твої могутні,
майбутніх днів возводячи чертог.

Квітки для нас свій аромат розносять,
і сонце шле для нас свої огні,
і на траві блищать алмазно роси,
й співають птаці в срібній вишині.

О даль світань, о даль благоуханна
і барвів музика в блаженній вишині,
коли пливуть в лугах, як сни, тумани...
О щастя жити в рідній стороні!

Нести в собі, у серці і у зорі
непогасиме сяйво із Кремля
і відчувать, що ти — краплина в морі,
а море те, це ти, моя земля!

27. IX — 1951

* * *

Веселі прапори червоні
шумлять над нами угорі.
Ніколи пий ворожі коні
не будуть воду у Дніпрі.

Усе густіша дим заводів,
усе ряснішають сади.
З синами збратаних народів
ми ніч прогнали назавжди.

І де повзли потвори з броні,
звели споруди трударі.
Ніколи пий ворожі коні
не будуть воду у Дніпрі.

26. IX — 1951

* * *

Вечір із росою,
а я із милюю,

з милюю, ласкавою.
Що зову я павою,

павою, лебідкою,
ластівкою швидкою.

1951

* * *

Люблю я листя колихання
у поріділій ночі млі,
коли симфонія світання
звучить і в небі й на землі.

Коли земля уся чекає
на сяйва радісні моря,
коли зорі іще немає,
але в душі уже зоря.

Коли все далі тіні ночі
і на квітках блищить роса,
коли обняти серце хоче
і землю всю і небеса.

12. IX — 1951

* * *

Як змінився небокрай,
як змінився...
Ой, чого ж ти, жовтий гай,
зажурився?

Чи тому, що вітру свист
серце крає,
чи тому, що жовтий лист
облітає?

Що не лине вже дзвінкий
птичий цвенькіт?
Ще ж ти будеш, гаю мій,
зелененький.

1951

* * *

Во ім'я радості і миру
встають будови тут і там.
І я співаю пісню щиру
на зло шаленим ворогам,
во ім'я радості і миру.

Во ім'я щастя на землі
хай тьма над гнаними не висне,
не бризка кров на ковилі,
і зло загине ненависне
во ім'я щастя на землі.

Во ім'я дружби і любові,
щоб батарей замовкла лють,
кремлівські зорі пурпурові
показують народам путь
во ім'я дружби і любові.

1951

* * *

Вода десь точить білий камінь,
кує зозуля у гаю.
Де б я не був, а все ж думками
лечу в Донеччину свою.

Лечу, неначе та лелека,
дивлюся радісно кругом
і шахту згадую далеку,
де працював я юнаком.

Дінця солодкі, ясні води,
посьолка рідного огні
і той садок біля заводу,
де ми гуляли в давні дні.

Де ми любили і зростали
в країні споминів моїх,
у дзвоні вічному металу,
в цехах широких заводських.

Там ще густіш над гаєм дими,
і дні садами розцвіли.
Копри із зорями ясними
нові копальні підвели.

Нові гудки пісні заводять,
як знак і щастя, і надій,
де за Дінцем встають заводи
в могутній величі своїй.

Шумлять сади над берегами
в моєї юності краю.
Де б я не був, а все ж думками
лечу в Донеччину свою.

1951

* * *

Нас кожний день за інші грані кличе,
як творчих дум пориви молоді.
Життя летить все швидше і все швидше,—
це ми його прискорюєм в труді.

Усі ми любим землю нашу милу,
немов весни рожевий, ніжний цвіт,
і множим ми моторів наших силу,
щоб швидшав літ в комуністичний світ.

Бо з нами сила ленінських законів,
що нас веде за щастя у борні.
О шум машин і гуркоти вагонів,
рев літаків у синій вишині!..

В піснях дротів ідуть нові сторіччя,
шумлять степи, як море голубе.
В труді Вітчизни змінюєм обличчя,—
і в зміні цій ми змінюєм себе.

Як гордо нам, як гордо нам і радо
своїх зусиль скрізь бачити можуть!
Встають будов величні колони,
і електричні райдуги цвітуть.

Живи, живи, сім'я труда орлина,
радій, що тьму твій геній переміг!

Ми — у саду, і сад цей — Батьківщина,
найкращий сад з усіх садів земних.

Вона пройшла крізь бурі та негоди,
немарно ми звемо її життям.
На нас в надії дивляться народи,
за нами йдуть і вірять тільки нам.

Як хочем ми — так бути, бути, бути,
зорі печать на нашому чолі.
Ми, як один, усі за труд розкутий,
за вічний мир і дружбу на землі.

1951

* * *

Б'ються скрізь народи
за свою весну,
щоб не знать негоди,
щоб прогнать війну

та за гори й води,
щоб без вороття.
Б'ються скрізь народи
за своє життя.

Щоб шуміло жито,
щоб не знати тьми
і на світі жити
вільно, як і ми.

Щоб іти в походи
з нами в путь ясну,
б'ються скрізь народи
за свою весну.

1951

* * *

Хай не туманить гори й води
крило біди.
Хто хоче миру і свободи,
за нами йди.

І підем разом ми у гони,
в щасливу путь.
Мільйони нас, і ще мільйони
до нас ідуть.

Хто хоче радості і миру,
за нами йди.
І перетнем дорогу звіру
ми назавжди.

1951

* * *

Сонце у Кремлі,
чуть курантів бій.
Радість на землі,
на землі моїй.

Садом день цвіте,
юності блакить...
Чую, як росте
край мій кожному мить.

Вироста до зір
у борні за мир.
І за ним у путь
всі народи йдуть.

Всі народи йдуть,
бій курантів чуть.
Сонце у Кремлі,
радість на землі.

1951

* * *

Кричать уночі паровози,
і в криках їх — дальні путі,
путі, що пройшли ми крізь грози,
щоб щастя здобули в житті.

Кричать уночі паровози
й нагадують криком своїм,
коли ворогів бомбовози
літали над краєм моїм.

Не спинять ні бурі, ні грози
наш похід в ясну далину.
Кричать уночі паровози,
що мир переможе війну.

1951

* * *

Товариші! Ми з вами в славі,
до зір возводячи свій дім,
сліди війни, сліди криваві
трудом загоїли своїм.

Живем ми в дружбі, у привіті
в країні щастя і свобод.
Де є такий народ на світі,
як наш, радянський наш народ!

Ніде, ніде! У дні новітні
ми йдем, улюбленці звитяг,
ідем, старі, і юні, й літні,
а перед нами — щастя шлях.

Хай мир живе, хай дружби коло
єднає нас в ряди міцні!
І ми з шляху цього ніколи
й ніде не звернемо в борні.

1951

ПІСНЯ

Хай силою серця всією
наповниться огнений спів
і хай він гримить над землею
про наших далеких братів.

Де дихає небо боями
і кров'ю залиті лани,
ніколи не будуть рабами
Кореї відважні сини.

Бо серце їх гнівом клекоче,
як кров'ю кохана земля...
Відбили їх радісні очі
безсмертнее сяйво Кремля.

Хоч бурі лютують навколо
і повнять тривогою сни,
не будуть рабами ніколи
Кореї відважні сини.

Бо з ними од краю й до краю
невпинно, і вдень і вночі,
ідуть добровольці Китаю,
нападників лютих б'ючи.

Бо з ними всі простії люди,
усі, хто не хоче війни.
Ніколи рабами не будуть
Кореї відважні сини.

1951

* * *

Пісне, радісно гори
сонцем для очей!
Вийшли в поле трактори,
гей!

Грає, грає лемешів
сталь.
І вігає трударів
даль.

Не батіг і не воли,
ні!
Іншим цвітом зацвіли
дні.

А цей цвіт, залізний він,
світла радість для очей.
В полі армії машин,
гей!

Землю крає лемешів
сталь.
І вігає трударів
даль.

1951

ТРУД

Співаю про Вітчизни трударів,
і у полях, заводах і забої,
і скрізь і скрізь... завжди про них мій спів,
і восени, й пахучою весною,
коли шумить зелених трав прибії,
і в дні зими, і в літа час жаркий.

Он, колоски торкаючи рукою,
де далина од пісні ожива,
веде дівчат веселою ходою
на бій за хліб смуглява ланкова,
і до квіток подібні їх хустини,
а у житах блакитний вітер лине.

Проміння сонця золотить станки,
і трударів над ними сяють очі.
В невтомній праці дні летять робочі,
неначе хвилі світлої ріки,
і сходять із конвейерів машини,
покірні волі владної людини.

Під шумом піль, свічадами озер,
в бою за злото, чорне і блискуче,
йде до звитяг підземний комбайнер,
над ним пластів нависли грізні тучі,
але його відвага окриля,
бо і в забої сонце із Кремля.

Воно усім нам світить у роботі,
де б не були ми і куди б не йшли.
Воно дає пілоту сили в льоті,
з ним у бою незламні ми були,
в далекі дні, криваві і тривожні,
і з ним у праці ми непереможні

Скрізь, де не глянь, розкований наш труд,
із краю в край, в невиданім розгоні,
возводить мури зоряних споруд
у склі й залізі, сталі та бетоні.
Віддаючи народу серце й спів,
співаю я Вітчизни трударів.

І ту людину славить пісня ця,
що для народів миру стягом стала
і в серці власнім наші всі серця
в одне велике серце поєднала,
як думи наші в розумі яснім,
у неповторнім генії своїм.

До бою ми, як і до праці, звичні,
наш вільний труд — свободи світлий дар,
і кожний, кожний молота удар
все наближає дні комуністичні.
О, скільки щастя в днях отих ясних!
Ми скоро зійдем на вершини їх.

За нами йдуть народи, що, як ми,
бажають жити в мирі і в споксі.
Не перетяги лютим ордзм тьми
дорогу світлу раті трудової...
Не погасить нікому наших зір,
війну навіки переможе мир.

Нашадки дальні будуть заздрить нам,
нам, що вели тяжкі бої за весни,

і нашим дням, і подвигам чудесним,
і перемогам творчим, і ділам.
Про те, як ми крізь бурі йшли вперед,
згада в піснях майбутнього поет.

І прочита про це у світлій залі,
й засяють очі тих, далеких тих,
що пробиваєм ми путі для них
під крик гудків у дзвоні серць і сталі,
і воскресить поета дальній спів
синів труда — героїв наших днів.

І, як живі, ми станем перед ними,
і хлинем ми любов'ю в їх серця,
що з нею йшли ми крізь гарматні дими,
своїй Вітчизні вірні до кінця,
з своїми щастям, горем і ділами,
як велетні над дальніми віками.

Здіймайся ж вище, молота удар,
шуміть, сади, що ми посадовили,
під небом рідним, звільненим од хмар,
шуми, життя, шуми, орлинокриле!
Живи завжди, живи од віку в вік
і горде, й славне слово — Трудівник!

Душі очима в далі я дивлюсь,
бо з наших днів зростають дні майбутні...
Я з ними серцем, піснею зіллюсь,
що славить труд народу всемогутній,
бо тільки він утворює нове,
бо тільки ним навколо все живе.

Нема життя й нема краси без нього,
без нього мертве все б кругом було.
Він нас веде шляхами перемоги,
і з ним усе навколо розцвіло.
Наповнюючи роки і хвилини,
він зв'язаний із іменем людини.

Людина — труд. О творчості простори,
як вільно в вас і як крилато в вас!
А творчість — труд, шукань безмежне море,

огонь, що в нашім серці не погас,
з ним можна все здолати і зуміти,
він буде вічно у житті горіти.

Цвіти, земля Вітчизни молода,
твої сини твою помножать славу.
Про світлу рать, безсмертну рать труда
складу я пісню горду, величаву,
бо пісні той достоен, хто трудом
все оживля і оновля кругом.

Тобі одній життя мого хвилини,
земля моя! На гордий перегуд
гудків озвися, пісне! У людини
і душу, й тіло благородить труд,
наш вільний труд, що в рабстві був раніше,
що тільки ним усе цвіте і дише.

На яблука рум'яні у садах
проміння сонця падає, як злива,
і, де руїн чорнів холодний жах,
встають міста, як молодість шаслива,
і, де пройшов з огнем фашистський звір,
ряди котеджів бачить людський зір.

Мчать поїзди в урочистім гудінні,
над ними дим колишеться, як стяг.
І у труді допомага людині
електрика на фермах і полях,
і квітне день в огнях своїх рум'яних
на кавунах і динях на баштанах.

В лісах я чую спів електропил.
Це труд, це труд. За все йому спасибі.
Зоріє даль над крилами вітрил.
Тремтить у сітях мокрим сріблом риба...
Поете мій, труду пісні складай.
Живе для нього й ним мій рідний край.

Мов крізь туман, підводні кораблі
пливуть в морях, немов безмовні тіні.
Вони вартують труд наш на землі
на славу й гордість нашій Батьківщині.

Скорилась їм безодень тьма глибока,
їм не страшні бурхливих вод потоки.

Як дар природи творчому труду,
і голоси, і музика в ефірі
пливуть на хвилях в далеч молоду,
і з серця линуть співи мої щирі,
що в сьйві зір заслухалась земля,
як б'ють куранти древнього Кремля.

Я шум машин люблю, як шум садів.
Ходу доби я в ньому серцем чую,
ходу доби, що повна світлих див,—
і до Кремля у пісні серцем мчу я,
де сталь мигтить у сонця щедрім злоті —
то звук переганяють самольоти.

Москва-ріка закована в граніт,
чугун мостів у плетиві ажурнім,
гаї колон і веж, і мармур плит,
і ночі й дні у гуркоті безжурнім,
де над спокоем Леніна чола
багрянні крила вічність простягла.

Ти — наче символ шастя й перемоги,
Москва моя! Надії всіх людей
в тобі одній. Ведуть твої дороги
туди, де змовкнуть залпи батарей,
і не торкнеться нив ясних біда,
де буде світ під стягами труда.

Так. Буде світ під стягами труда.
Бо путь твоя — це путь усіх народів,
Москва моя! Вітчизна молода
в квітках садів і мареві заводів
тобою горда й шле тобі любов
під крик гудків і шелести дібров.

Тобою горді радісні народи.
Москва моя, ти — слави знамено.
Нас на віки під прапором свободи
з'єднала дружба сталінська в одно.
Москва моя! Усіх народів мати.
З тобою нас нікому не здолати.

Шуми, життя, шуми і там і тут!
Пісні мої, торкайте серця струни!
Яке це щастя — знати, що твій труд
ляга в сталені підвалини Комуни
і що з ясним і радісним чолом
ми у безсмертя входимо трудом.

1951

* * *

Радянській молоді привіт!
Одкриті їй усі дороги
під стягом слави й перемоги
у льоті радісному літ.

Їй усміхаються долини
і далечінь в садах рясна.
Підвладні їй гірські вершини
і неба синя вишина.

Привіт і сонцеві, й озерам!
Чи ти пілотом хочеш буть,
чи хочеш бути інженером,—
одкрита скрізь для тебе путь.

Палкої сповнений любові
до тебе я в піснях моїх.
Іди в простори наукові
в своїх шуканнях молодих.

Завжди, завжди служи народу
і нашій зоряній меті.
І не зупиняй на путі
тебе ніякі перешкоди.

Тобі належить весен цвіт,
і дні майбутнього, й години.
Надії світлій Батьківщини,
радянській молоді привіт!

1951

* * *

Люблю весну, та хто її не любить,
коли життя цвіте, як пишний сад,
і, мов у сні, шепочуть листя губи,
і шлють квітки солодкий аромат.

Люблю весну, коли плюскочуть ріки,
коли рида од щастя соловей,
і заглядає сонце під повіки
у тишині задуманих алей.

Люблю, коли блукає місяць в травах,
хатини білить променем своїм
і п'є земля тепло ночей ласкавих,
а на лугах пливе туманів дим.

Ще сніг кругом, ще голі віти в дуба,
і не курличуть в небі журавлі.
Люблю весну, та хто її не любить
на цій чудесній, радісній землі.

1952

* * *

Степ і шахти, як титани,
небо барвами буя.
Сторона моя кохана,
вугільна моя!

Степ, і шахти, і тумани,
і сніжинок ніжний цвіт.
Я на все це вперше глянув,
як побачив білий світ.

Краю мій! Крейдяні гори,
де маленьким я ходив
в час, коли в твої прстори
залунав мій перший слів.

Журавлі летіли в вирій
і верталися назад.
Як змужнів і як ти виріс,
мій Донбасе, щастя сад!

Тут за тебе ми стіною
встали юними грудьми.
Вільним став ти, й ми з тобою
стали вільними людьми.

Од копрів рясніє поле,
я дивлюсь на них ізнов.
Щоб не гаснути ніколи,
день над шахтами зійшов.

Снігом пісня не розтане,
що складу про тебе я,
сторона моя кохана,
вугільна моя!

1952

* * *

Степ донецький, край отецький,
вітру посвист молодецький,
хмари-прапори,
дим заводів, птичі зграї,
і сніги, сніги безкраї,
і копри, копри...

Спить зерно під снігом чистим,
я іду в далеке місто,
кличуть вдаль гудки.
Рев моторів над копрами,
літаки летять ключами,
в небі літаки.

Край коханий, рідний змалу,
у цехах пісні металу,
дужий помах рук.
Я іду, а піді мною
од забою до забою
праці перегук.

Втілю я у пісню мрію,
карим зором я лелію

димарів бори.
Степ донецький, край отецький.
вітру посвист молодецький,
і копри, копри...

1952

* * *

Цвірінькають горобчики, і хлопчики ідуть,
ідуть до школи хлопчики, щаслива їхня путь.
Щаслива їх доріженька, рум'яні шоки їх,
толочать сніг їх ніженьки, рипливий білий сніг.

І упірнув згадками я в журбу далеких днів,
коли у кофті маминій до школи я ходив,
і горе з нами роками було, як поліцай,
коли в ярмі жорстокому стогнав мій рідний край.

Та можуть тільки снитися сумні минулі дні.
Як гарно жити й вчитися у вільній стороні!
Цвірінькають горобчики, і хлопчики ідуть,
ідуть до школи хлопчики, щаслива їхня путь.

1952

* * *

Я іду. Поля, поля кругом.
Грає вітер на віолончелі.
Тут зерно, щоб стати колоском,
ляже спати у ріллі постелі.

В білі дні і ночі журавлині
буде спати солодко зерно.
Сік землі, як молоко дитині,
сили дасть, і проросте воно.

І його зелене ніжне тіло
в співах птичих вигляне у світ.

А навколо поле, й легкокрилий
вітерець пошле йому привіт.

І у сьайві кола огняного,
що проміння слатиме квітки,
зашумлять під вітром поруч нього,
як і він, майбутні колоски.

Там десь місто повниться гудками
і знайоме ріднее вікно.
Я іду колгоспними полями,
й пісня проростає, як зерно.

1952

* * *

Дзвени, моя пісне, і клич до роботи,
як хори призивні гудків,
як гули моторів, де юні пілоти
летять у морях променів.

Дзвени, моя пісне, хай серце тобою
стискається солодко так,
як в грізну годину останнього бою
в диму і пожарах атак.

Я хочу, щоб ти заgrimіла, як сурма,
скликаючи лави бійців,
у сьайві знамен до рішучого штурму,
щоб день наш завжди пломенів.

Я хочу, щоб ти до вершин перемоги
летіла з народом моїм
туди, де встають комунізму чертоги
під небом безхмарно-ясним.

Дзвени, щоб замовкли навіки гармати
за синіми гранями гір,
про світлу Вітчизну, про юність крилату,
про вічний і радісний мир!

1952

* * *

Туманіли неба шати,
дим вставав у вишину.
Виряджала сина мати
на визвольную війну.

Виряджала, промовляла:
«Бий проклятих ворогів,
щоб навік путі не знали
до корейських берегів!

За кохану батьківщину
йди сміливо у бої!»
І лягли на плечі сина
руки зморщені її.

Вітер гладив сиві коси,
підіймав з дороги прах.
І блищали сльози-роси
у старечих у очах.

Але в них була надія,
віра, певність — не одчай.
Син казав: «Клянусь тобі я
боронити рідний край!

Буду битись я завзято
за народ, за власний рід».
Син пішов. І довго мати
все дивилася услід...

Все стояла край порогу,
скам'янілася немов...
Та світи ж йому дорогу,
материнська любов!

* * *

Любе

Любить батьківщину в борні і труді,
за щастя, за весни її молоді,
як в горі її ми любили.

До неї любов хай усіх окриля,
як сонце, що світить для нас із Кремля,
й для неї віддать свої сили.

Для неї дихання і серця биття,
бо в ній наша сила і наше життя,
і гордість, і слава, і воля,
і наші надії, й пориви ясні...
Про неї лунають натхненні пісні
в народів щасливому колі.

У праці невтомній ми, наче брати,
йдемо за вождем до одної мети,
на радість своїй Батьківщині,
на радість усім, що за нами ідуть,
кому ми в майбутнє торуємо путь,
у дружбі народів єдині.

В колгоспному полі шумують жита,
підводяться в небо шпилями міста
і трубами димні заводи...
Любить батьківщину і гори її,
і далі її, і моря, і гаї,
сади і долини, і води...

І ріки її, де будови встають,
що в них розцвіла Батьківщини можуть
і далі, все далі нас кличе.
І з молота кожним ударом сталним
все вище встає наш невиданий дім,
огні Комунізму все ближче.

Любить Батьківщину, як любимо мир,
що крила дала нам у льоті до зір,
і партію нашу любити
за те, що натхненниця наша вона,
що з нею життя розцвітає весна,
кругом розкидаючи квіти.

Любить Батьківщину — у цьому краса,
і землю її, і її небеса,
для неї і жить і творити.
В любові до неї безсмертя знайти

і в праці натхненній усе осягти,
її ж бо ми слуги і діти.

Така ж вона рідна, прекрасна й ясна,
і скрізь, де б не був ти, з тобою вона,
ми — частки її невід'ємні.
Ти чуєш? Мотори, мотори гудуть,
то сталінські соколи в радісну путь
летять у простори надземні.

Летять над полями, над шумом дібров,
і в їхньому серці до неї любов,
любов, що дає нам герсів,
що в небі, у сьайві і сонця і зір,
вартують її, і свободу і мир
для щастя сім'ї трудової.

Любить Батьківщину, любити завжди.
До нас простягли ароматні плоди
сади, нахилиючи віти,
для нас колосками рясніють поля.
Як сонце, що світить для нас із Кремля,
любить Батьківщину, любити!

1952

ДОНЕЧЧИНО МОЯ!

Донеччино моя, твоїх вітрів дихання
я відчуваю знов, як в ті далекі дні,
коли квітки в росі солодкого світання
над голубим Дінцем всміхалися мені.

Немов душею п'ю твого труда весну я
у радості степів, у гомоні дібров,
і музику гудків твоїх я знову чую,
Донеччино моя, життя мого любов!

Знов шахти на горі... Дивлюсь на них крізь вії,
і піснею тремтять закохані вуста.
Нехай сніги кругом, та в серце маєм віє
у стороні моїй, і серце розцвіта.

І знову юний я, і лине в карі очі
проміння звідусіль, і весь у ньому я,
мов райдуга, звучу, і в жилах кров клекоче,
неначе музика, Донеччино моя!

Іду полями я, а в глибині, під ними,
у штреків плетиві, підземний дивний світ
зітхає і гримить і дзвоном повнить рими,
такий близький мені іще з хлоп'ячих літ.

І мов летять туди думки мої прозорі,
у мареві згадок сплітаючись у спів,
летять у глибину, де лампочки, як зорі,
хитаються й пливуть під кроки шахтарів.

Донеччино моя, героїв світла мати,
твоїх заводів дим, як прапор, у очах.
Ти з піснею мене, коли гули гармати,
послала, щоб тебе прославив я в піснях.

Донеччино моя, моя ти батьківщино,
тобі любов моя і всі мої чуття.
Я до твоїх грудей приникнув, як дитина,
щоб знов набратись сил для пісні і життя.

1952

* * *

Перекрили ми всі норми,
все ми зважили.
Чорним золотом платформи
навантажили.

Свиснув поїзд, заgrimіло
в далі збуджені.
Наші руки, наче крила,
в праці здружені.

Десь летить за гори й води
в синь розколоту,
у міста і на заводи
чорне золото.

Ми, як билися, за весни
битись будемо.
Край шахтарський, край чудесний
всі ми любимо.

1952

* * *

Я вийшов з кліті. День який,
і вітер щось мені шепоче.
А все, немов гримить забій,
і сяють комбайнера очі...

Уважні й добрі. В сяйві їх
уся душа його іскриться.
В одно злились і руки й криця,
щоб труд, щоб труд лиш переміг.

Це все, це все в моїх очах.
Я чую бремсберга гудіння,
де лине лампочки проміння
на металевих стояках.

Далеко, глибоко, глибоко
електровоза дальній біг
і шахтарів спокійні кроки
в продольнях довгих і лунких...

Іду, і все біжать машини
по асфальтованій путі,
і над копром летять хмарини,
неначе птиці золоті.

Бринить гудками даль співуча,
рясніють трубами поля.
Яка прекрасна і могутча
моя донецькая земля!

1952

* * *

Шахтар узяв гармонь, і морем дивним звуки
з-під пальців молодих полинули у даль.
Немає в звуках тих ні розпачу, ні муки
і не щемить у них розлуксю печаль.

Про щастя грає він, про зорянії ночі
в донецькому степу, де синь така дзвінка,
коли всміхаються її вуста і очі,
і у руці тремтить коханої рука.

Про юність грає він, що в радісні дороги
із піснею іде по радісній землі,
про наш крилатий труд, про щастя перемоги,
про владний клич гудків і сонце у Кремлі.

Десь поїзди біжать, синіють віадуки,
і скинула зоря свою багряну шаль.
Замовкнула гармонь, та морем дивним звуки
з-під пальців молодих іще пливуть у даль.

1952

* * *

Для вас моя пісня, хай сяють ці рими,
як зорі, що сяють вгорі.
Для вас моя пісня, мої побратими,
мої земляки, шахтарі!

Про вашу відвагу, що все подолає,
про світлі, звитяжні путі,
про труд ваш високий, якому не знаю
я рівного в нашім житті.

Встають над віками копрів силуети,
о серця правдивого дзвін!
Прийміть же ви ширюю пісню поета,
герої підземних глибин!

Хай лине ця пісня, йде поруч із вами,
як ви, до ясної мети,
де крають комбайни сталюними зубами
блискучі вугільні пласти.

Малюють заводів задумані дими
донецького неба блакить.
Любов до Вітчизни, любов негасима
у вашому серці горить.

Для вас моя пісня, хай сяють ці рими,
як зорі, що сяють вгорі.
Для вас моя пісня, мої побратими,
мої земляки, шахтарі!

1952

* * *

Лунали в далі неоглядній
урочисті хори гудків.
Я вірші читав у нарядній
для рідних моїх земляків.

Що більше не буде вже ночі,
що край наш, як сад, розцвіта.
Уважно дивились їх очі,
і тепло всміхались уста.

А небо в далі неоглядній
тремтіло над гаєм копрів.
Я вірші читав у нарядній
для рідних моїх земляків.

1952

* * *

Перший раз, коли у кліть широку,
глянувши тривожно у блакить,
увійшла дівчина кароока,
серце їй здригнулося на мить.

Кліть пішла все швидше і все швидше,
десь далеко сонце і поля...
Як вогонь, пашіло їй обличчя,
і, здавалось, падала земля.

«Ти не бійся», глянуло лукаво,
усміхнулось тепло їй дівча,
і рука привітно і ласкаво
доторкнулась до її плеча.

Розцвіли блакитні верховини
у очах, як весни у гаю...
Дівчину з Західної України
прийняли в шахтарську сім'ю.

1952

* * *

Гей, життя ти моє неповторне,
стань зорею, стань піснею ти,
як і труд той, де золото чрне
віддають нам блискучі пласти.

Стань достойним у праці того ти,
хто з природою вийшов на бій,
здобуваючи щастя висоти
у закурений лаві лункій.

Сяють вогники мрійно-червоні,
тихо падають краплі до ніг,
де од бігу вагончиків дзвонять
довгі рейки у штреках вузьких.

Ой, Донеччино рідна, моя ти,
як люблю я тебе, молоду!
І здається, не пісня крилата —
я широким квершлагом іду.

Вічна праця, подібна прибою,
пробиває в прийдешнєє путь.

Денне світло горить наді мною,
десь покірні машини гудуть.

Серце сповнене щастям, весною,
кров у жилах так юно буя.
Я квершлагом іду, а зі мною
в сяйві денному — пісня моя.

1952

КРІПІЛЬНИК

Во ім'я миру, правди і добра
працює син Вітчизни трудової,
і, лаву кріплячи, він землю підпира,
немов атлант легенди золотої.

Він присвятив життя своє весні
і множить норми у труді почеснім.
А десь над ним в безмежній вишині
біжать світи своїм шляхом небесним.

В своїй роботі певен він мети,
в дозвілля час бере книжки у руки,
щоб у майбутнє швидше нам іти,
вивчає марксо-ленінську науку.

Він на путі до сонячних висот,
Вітчизни син і вірний і надійний...
А труд гримить в ім'я твоє, народ,
і серце стукає в квіток партійний.

1952

КОМБАЙНЕР

У щасті і дружбі й труді не один
він став комбайнером підземних глибин,
і сяє рефлектор на касці його,
а в нім електричний закуто вогонь.

Гуркоче комбайн. Будь здоров, комбайнер!
І золото чорне несе транспортер,

щоб краю радянському жити.
І з пультом рука наче злита.

Вперед, комбайнере! Ясна твоя ціль,
до неї ти йдеш величаво;
щоб так працювати, як Кучер Василь,
у сяйві народної слави.

Вперед, комбайнере! Хай виснуть пласти
мільйонами тонн над тобою,
та сталінське сонце крізь них, з висоти
осяяло труд твій в забої

і повнить відвагою серце твоє
і світлом, і певністю очі.
І серце у грудях так радісно б'є,
й комбайн безнастанно гуркоче.

Вперед, комбайнере! Вквітчали твій шлях
веселкою дні непогасні.
Все ширше встають у натхненних очах
майбутнього далі прекрасні.

1952

* * *

Краю, мій ти дім,
краю зоряний!
У бою ніким
ти не скорений.

Ти не скорений,
не замучений,
вкритий зорями,
а не тучами.

А що даль рясна
трав прибоями,
що весна красна
йде забоями.

Йде забоями
і заводами,
як до бою ми
йшли походами.

Ми з ланів і гір,
ми могутнії,
ми за груд, за мир,
за майбутнєє.

Краю, мій ти дім,
краю зоряний!
У бою ніким
ти не скорений.

1952

* * *

Не чути свисту коногона
в холоднім цоканні заліз.
Лиш потряса підземні гони
й летить, летить електровіз.

Неначе сила ясносяйна
ввійшла у царство темноти,
і, замість кайла, сталь комбайна
гризе широкії пласти.

Мов розцвіли жадані весни,
як в серці юному любов.
Це світ новий, це світ чудесний
у шахти радісно прийшов.

1952

* * *

Терикони, копри, терикони,
вічний дзенькіт глибоких стволів,
що летять у підземнії гони
у хитанні мінливих огнів.

Тільки сняться пожари й руїни,
грізний бій, що в полях одгримів...
І вгризається сталь неупинно
у блискучії груди пластів.

Як радіє моя Батьківщина
й з кожним роком ще краша стає!
Нам земля одкриває глибини
і багатства свої віддає.

І шумить колосками у полі,
сріблом рік, злотом нив шле привіт,
і сади розцвітають на волі
у ажурі розкішному віт.

І до неба підводять споруди
свої мури, мов крила ясні.
Ні, ніколи вже ночі не буде
у коханій моїй стороні.

Буде сонця привітнее коло
вічно сходить у вільну блакить,
і нападників коням ніколи
в наших ріках води вже не пить.

Серце гордо і радісно стука.
Молодого життя ковалі,
ми озброїли працею руки,
щоб боротись за мир на землі.

1952

ГІРНИКАМ ШАХТИ 17—17-БІС

В борні за мир ваш труд є зброя,
непереборна, молода.
Я в пісні шлю привіт героям
комуністичного труда.

Нехай ця пісня юно лине
на осіяний сонцем шлях
і з вами йде на верховини
за чорне золото в боях.

Хай з вами йде вона усюди
в диханні щастя і весни.
Хай вас вона достойна буде,
Вітчизни зоряні сини!

Поет своє вам слово каже
у цей січневий, срібний день:
«Нехай живе єднання наше
на фронті вугілля й пісень!»

1952

* * *

Грай, шахтарю, грай
про донецький край
і про щастя, карі очі,
що як зорі опівночі,
як весна в гаю,
про любов твою.

І про стежку і хатину,
де троянди біля тину,
й дивиться вона,
повна часної тривоги,
на широкою дорогу,
юнка чарівна.

В неї коси золоті
і крилаті, чорні вії,
возить ліс вона
до знайомого забою,
де стрічається з тобою,
юна і ясна.

Дня згасає позолота,
шахтарі ідуть з роботи.
Грай, юначе, грай,
і про стежку, і хатину,
про коханую дівчину,
про донецький край!

1952

Ми увійшли в підземний світ.
І мокрий ствол уже за мною,
де я із кліті грузової
з тобою вийшов. Праці плід —
квершлаг високий. Чи перо
це передасть? Ми — як в метро.

Заліза плетиво над нами
нависло арками. Огні
електролампочок стежками
у тьму біжать. І все мені

знайоме тут. В далекі роки
ось на такій же глибині
мої звучали юні кроки,
коли у рідній стороні

ще ніч була. Ти йдеш зі мною
все так же по одній путі,
як на поверхні. До забою
іще далеко. Ми в житті
і у труді — одно з тобою.

В шахтарській касці, як боєць,
ти йдеш. Народжується пісня
в душі моїй. Як промінець,
вона тремтить, їй в серці тісно,

і, вириваючись на вслю,
вона звучить і в звуках тих
тобі квітки кладе до ніг,
квітки, що не зросли у полі.

Квершлаг далеко вже за нами,
і штрек все нижчає. Вода
то заклопоче під ногами,
то збоку грає, як слюда.

Ось і забій. Як меч огнистий,
він лине по уклону вниз,

куди у гуркоті заліз
од сяйва вугіль золотистий

Йде транспортером. Мотористи
зорять крізь вугляний туман,
і комбайнер, як капітан,
веде комбайн. Нового змісту

набрала праця в днях нових,
для себе праця, не для тих,
що ми змели уже навіки,
як гребель гать весняні ріки.

І пісня лине від душі.
Добридень вам, товариші,
добридень вам, труда герої,
що щастя творите в забої!

Пласти нависли над пластами,
але й в забої Сталін з вами,
як вся радянська земля,
що ваші думи окриля

і силу мускулам залізу
дає. І з іменем Вітчизни
в напрузі трудових турбот
ви йдете до нових висот.

Скрегоче сталь. Блищать лопати
в руках юнацьких. Все униз,
де їх чека електровіз,
біжать вуглини. В пісні стати

таким я хочу, як вони,
зорі радянської сини
в труді геройському, новому,
щоб, як вони, не знать втоми.

Од їх очей таких ясних
неначе сяйво в серце лине.
Ти задивилася на них,
моя товаришко, дружино!

Привіт же вам, труда герої
в бою за сонце у забої,

сини радянської зорі,
глибин підземних владарі!

І знову штрек, химерні тіні
пливуть, ламаються в промінні.
Ми од ствола йдемо з тобою,
несу я пісню із забсю.

Сигнал замовк, і вгору кліть
помчала нас, повз мокрі стіни,
неначе вітер верховини,
що між дерев густих шумить.

О слово, будь як дзвін металу
в піснях про рідний мій Донбас.
Нас сонце в шахту проводжало,
а зустрічають зорі нас.

Од домен вся в огні блакить
далека і мір'ядоока.
І, наче в море зір широке,
машина в Сталіно летить.

1952

* * *

Як радісно мені, що скоро сніг розтане
й зелене убрання одягнуть дерева,
і тисяччю очей весна навколо гляне,
щоб ти цвіла, земля, любов моя жива!

Щоб ти цвіла, земля, і пахнула медами,
щоб слухали квітки дитячий теплий сміх,
і спів, народжений рожевими вустами,
щоб линув і тремтів в садах твоїх густих.

Біжать кудись хмарок далекі каравани,
я слухаю гудків призивний гордий клич.
І радісно мені, що скоро сніг розтане,
і скине кригу знов Дніпро з широких пліч.

1952

* * *

Луни погаснули вибухів грізних.
Чую я кроки чудес.
Сталіна соколи круків залізних
з рідних прогнали небес.

Там, де печалили очі руїни,
встали міста і сади.
Зникли з обличчя твого, Батьківщино,
чорні пожарів сліди.

Сила народу безсмертна, могутча
творить прекрасні світи.
І по тобі, моя земле квітуча,
весело з піснею йти.

1952

* * *

Ні, не пізнає тебе, мій Києве барвистий,
й Хрещатика, що встав смарагдом із руїн,
де золотий асфальт відбив вогні намисто
і без кінця шумить потоками машин.

Куди не глянь, встають усе нові будинки,
де сяєво денне в дзеркальнім склі вітрин,
і, як метелики, на нього мчать сніжинки
за роєм білий рій з небесних верховин.

Розмови, кроки, сміх... Безжурною ходою
щасливі люди йдуть по вулицях твоїх,
о Київ рідний мій! Я серцем зливсь з тобою
і піснею, що в нім для тебе я зберіг.

І згадую я день... Пливли з Дніпра тумани,
й пожарів танув дим у синій тишині,
коли побачив знов я Київ мій коханий,
що бачив тільки в сні в печальній даліні.

Руїни без кінця... І даль печальна, сиза
крізь них дивилася в вечірньому огні,
немов в осінній сад, і скручене залізо
жалілося вітрам у чорній вишині...

І люди де-не-де проходили, як тіні,
на захід танки йшли, відплату несучи
кривавим ворогам у грізному гудінні,
і небо краяли прожекторів мечі...

О, скільки тут було і горя і скорботи,
де в щасті ми жили, де я співав колись!
І гнів на ворогів, і радість повороту,
і огненна печаль в душі моїй злились.

Цей спомин у мені ніколи не погасне,
ніколи не умре... Та хто б це міг забути!
Сіяй же, Київ мій, шуми, життя прекрасне,
як знак, що злим ночам ніколи вже не будь.

1952

* * *

Залізно день машинами гуркоче,
і люди йдуть по Ленінській кудись,
відбили сонце вікон сині очі,
і пісня лине юно, як колись.

І днів минулих згадуючи даги,
коли гримів і рвав цю землю бій,
я хочу в ній всім серцем передати
любов до тебе, рідний Київ мій!

Як слово це, і щире і ласкаве,
як слово це, що в пісні ним живу,
до тебе й тих, що множать твою славу,
з тобою разом славлячи Москву.

Неначе свято, дні твої робочі,
уся в квітках твоя щаслива путь.
Відбили сонце вікон сині очі,
і люди в даль по Ленінській ідуть.

1952

* * *

Скоро в поле вийдуть трактори,
їм розкриють далі неба брами,
і весна зелені прапори
лиш для нас розгорне під вітрами.

Линь же, пісне, крилами душі,
защебеч, як птах над небокраєм.
Будуть краять землю лемеші,
щоб вона розквітла урожаем.

Скільки світла сиплеться згори,
що на землю сонце посилає!
Жде вона і радісно зітхає.
Скоро в поле вийдуть трактори.

1952

* * *

Я в лаві був. Які прекрасні люди
тепло тобі, радянський краю мій,
там здобувають. Слава їх усюди
гримить, як моря радісний прибіій.

Про них готов я серцем і душею
співать завжди. О пісне, розквіти!
Я в лаві був глибоко під землею,
де креше сталь вугільнії пласти.

Героїв очі в сяйві електричним
і молода напруга дужих рук,
і славний труд із серця пісню кличуть,
щоб перелити в слово серця стук.

Широкий штрек, розмови біля кліті,
і сміх дівчат, вагончиків ряди,
де стояки, що міцно в землю вриті,
немов шепочуть краплями води.

І рейок гул, що глушить тихі кроки,
й мов розрива сувої темноти.
Я в лаві був, грімливій і глибокій,
де креше сталь підземнії пласти.

1952

ЕЛЕКТРИК

Нагадує його обличчя
ще хлопчика, не юнака,
та пульс комбайна електричний
промацує його рука.

Він любить жарти, в дружбі щирій,
він, наче цвіт в життя саду,
і у труді, во ім'я миру,
іде у першому ряду.

Завжди надійний в дії й слові,
з огнем у глибині очей.
І за поезії чудові
його прозвали: «соловей».

Він комсомолец. Юнь прекрасна,
у ньому славлю я тебе,
як наше сонце неогасне
й Вітчизни небо голубе.

Ясні дороги молодому
не так, як нам колись, давно...
Злились так радісно у ньому
і пісня й праця у одно.

1952

* * *

Веселий вітер пил несе
Й ляга до ніг.
Ідуть шахтарки по шосе,
і жарти й сміх.

Де поверта до шахти шлях,
туди їх крок.
І лампочки у їх руках
замість сапок.

Вони ідуть. Ясна блакить,
ясна їх далечінь.
І по траві біжить, біжить
од самольота тінь.

Рум'янить вітер щоки їх,
цілує у вуста.
А там, за плетивом доріг,
хвилюються жита.

Над ними сонце молоде
привітно так сія.
То не дівчата, то іде
Донеччина моя.

1952

* * *

В гуртожитку шахтарському квіти,
дзеркала, гарні ліжка, книжки,
щоб було по роботі спочити.
А надворі лунають гудки,

світить сонце у вікна широкі,
шо, неначе жоржина вгорі,
пропливає в блакиті глибокій.
І розмову ведуть шахтарі

про Корею, про мир, про рекорди,
і що близько вже наша мета —
Комунізм... І так радісно й гордо
усміхаються їхні уста.

Скоро йти їм на зміну, де стали
передзвони в забоях гучних.
І примружено дивиться Сталін,
наче батько, з портрета на них.

1952

* * *

Чорно вугіль струмить транспортером,
і комбайн безнастанно гримить,
і в очах молодих комбайнера
сяйво денне промінням горить.

Вугіль блиска в його позолоті,
наче чорний алмаз дорогий.
Сяйво це в електричному дроті
людський геній приніс у забій.

Мов Донець і гаї, і озера
пропливають у світлі ряснім...
Веселіш працювать комбайнеру,
коли сонце в забої над ним.

Все блищить у його позолоті
і в напрузі гримить трудовій.
Денне сяйво в чорнявому дроті
людський геній приніс у забій.

1952

ПІСНЯ

Комбайнера молодого
полюбила я.
Полетіла б я до нього,
та несмілая.

Та несмілая,
невродлива.
Ой, ти, доле моя,
нешаслива я!

Може, так і не так,
од любові в'яну.
Стануть щоки, як мак,
як на нього гляну.

Серце бідне, не жди...
Доле нехороша!
Замітає сади
осені пороша...

Не забуду ніяк,
серце крається...
Чом він дивиться так
і всміхається?

Я не знаю. В журбі
я вагаюся.
Та, як гляну, й собі
усміхаюся.

Замела стежки-дороги
осінь милая.
Комбайнера молодого
полюбила я.

1952

* * *

Гримить комбайн... і чорний пласт, мов тане,
і ручаєм агатових вуглин
тече униз, мов силою титана,
керує хтось його невпинний плин.

Гримить комбайн... Дорогу порохнисту
йому квітча тонкий проміння лет.

Над ним лице уважне машиніста,
і він повзе упевнено вперед,

як той, що в даль пшениці морем лине,
де колоски, як золото живе,
і, як зерно, що сиплеться в машини,
вугілля у вагончики пливе.

Готовий в путь грімливу, недалеко,
туди, де кліть напружена, канат,
електровоз їх повними до штреку
помчить і знов повернеться назад.

І до крота вподоблений сталюного,
осяяний електрики вогнем,
гримить комбайн, як пісня перемоги,
і лине вугіль чорним ручаєм.

1952

* * *

Не знаю я труда такого,
як труд підземний шахтаря.
Він пробива в пластах дороги,
щоб квітти радості моря,

щоб, як огні небес над нами,
сплелись огні в красу земну,
і поїзди гули мостами,
диміли труби в вишину.

Щоб домни заграви, мов крила,
здіймали гордо уночі,
і виростала наша сила,
весну народам несучи.

Щоб нам, як прапор перемоги,
цвіла майбутнього зоря.
Не знаю я труда такого,
як труд підземний шахтаря.

Ось він стоїть життя окраса,
на голубому неба тлі,
герой труда і син Донбаса,
хазяїн рідної землі.

В усмішку теплу склались губи,
і день в очах його розцвів.
Над ним димлять заводів труби,
гудуть мотори літаків.

Смуглиявий вид, широкі плечі
і весь він, як життя можуть.
Йому пісні пташки щебечуть,
і колоски привіти шлють.

Неначе вилитий з металу,
він зорить в далі осяйні,
і сонце, як вінок, поклало
йому на каску промені.

1952

* * *

Усе звучить
луна заліз.
Я входжу в кліть,
і кліть — униз...

Не шум ріки,
а рейок спів,
і стояки
з обох боків.

Я не у сні —
забій, огні.
Без чар і тайн
гримить комбайн.

Сини зорі,
хвала труду!
А на горі
сади в цвіту.

Сади,
весна,
завжди
ясна.

Привіт же вам,
весни творцям!

1952

* * *

Ой, стежка з бетона,
каліно червона!
Чи не пройде вона,
як весна, чарівна
біля терикона...

Десь далеко гудуть
золоті трамваї.
Люди йдуть, люди йдуть,
а її немає.

Сутеніє кругом,
линуть диму гриви,
Тихо став над копром
вечір чорнобривий.

Я в журбі, не в журбі,
падають хвилини...
Промайнула в юрбі
макова хустина.

Срібло в травах сія,
бачу роси я.
Дівчино ти моя,
русокосяя!

1952

* * *

Я до шахти йду.
Сонце у саду,
і пахнуть осінні квіти.
Гарно як на світі жити!
Вітер у саду
грає на дуду.

У руках моїх газета,
не зведу очей з портрета:
карій зір сія,
то любов моя.
І у цім нема секрета,
що тремтить в руках газета.

Я до шахти йду.
Сонце у саду,
і пахнуть осінні квіти.
Гарно як на світі жити!
Грає на дуду
вітер у саду.

1952

* * *

Стану, стану я з тобою,
розцвітуть твої вуста.
На груді твоїй Героя
грає Зірка Золота.

Серце погляд твій чарує,
й серце тьохкає чомусь.
На шахтарку молодую
я дивлюсь — не надивлюсь.

Дим розтанув над горою,
і зорі огонь погас.

Ми з тобою під вербою,
де стрічалися не раз.

Ми з тобою під вербою,
скільки щастя в серці в нас!
А кругом шумить весною,
грає зорями Донбас.

1952

* * *

Як чорніє сніг,
як чорніє...
Од очей твоїх
серце мліє.

Як заграю я
на тальяночку,
ти станцюй, моя
заводяночка!

Ти танцюй, танцюй
веселіше!
Ти цілуй, цілуй
гарячіше...

За садком твоїм
не метелиця —
од заводу дим
низом стелеться.

Як чорніє сніг,
як чорніє.
Од очей твоїх
серце мліє.

1952

* * *

Не на річці, не на кладці,
не на ниві я.
Йде дівчина на одкатці
чорнобривая.

В сьйві лампочки проходчик
їй всміхається.
І од рук її вагончик
повертається.

Завтра буде в них розмова
біля ганочка.
«Будь здорова, чорноброва
подоляночка».

Не забуриться вагончик,
не забуриться.
Все, що думає проходчик,
все це збудеться.

Губ усмішка малинова
в серце проситься.
«Будь здорова, чорноброва!» —
штреком котиться.

1952

* * *

Вони ввійшли у кліть, щоб ринути униз,
у льоті їхнім рух канат сталений позначить
і потім затремтить у скреготі заліз,
рукою велетня зупинений неначе.

В диханні теплих трав і шепоті весни
іде гарячий день блакитною ходюю.

А десь там унизу розійдуться вони
і понесуть огні по штреках і забоях.

І дівчина оця, що в кліті зір її,
задуми сповнений, під тінню каски сяє,
де кричі і людей з пластами йдуть бої,
уклоном буде мчать в підземному трамваї,

і, мов в ущелині між диких скель стрімких,
нахилить стан стрункий над рухом транспортера
у лаві збурений, і в спогадах ясних,
її знов привидяться Гуцульщини озера,

і рідний шум смерек торкне її крилом,
і далі рознесуть знайомий клич трембіти.
Та все це здасться їй уже далеким сном,
її у Донеччині і жити і творити.

І кліть пішла униз. Все швидча й швидча літ
каната пружного в чорнильну тьму глибоку.
Ось зупинився він. Привіт тобі, привіт,
карпатська дівчино, шахтарко ясноока!

1952

ЛАМПОВИЙ

Як життя розквітло!
Гордий він життям.
Видає він світло
славним шахтарям.

Щоб синам свободи
радісно було
здобувать Вітчизні
сонячне тепло.

Усміхи привітні,
калинова путь.
Руки юні, літні
лампочки беруть.

А кругом заводи,
шахти і поля.
Це до небозводу
устає земля.

Це життя розквітло,
як садів прибій.
Видавай же світло,
юний ламповий!

1952

ШАХТАР КУПИВ МАШИНУ

Шахтар купив машину
і за шофера він
донецьким полем лине,
ясної слави син.

У шумі шин, у гулі
пашить його лице.
У чорні дні минулі
чи ж снилося про це?

Не снилося й не зналось
під кайла скорбний дзвін.
А от сьогодні сталось —
машини власник він.

Складаю спів йому я,
вітаючи поля.
Цвіте земля, шумує
під зорями Кремля.

А сонце в небі грає
і сяйво шле згори,
і мимо пролітають
копри, копри, копри...

1952

Шахти на горі
у огні зорі,
туманіє гай.
Поле і блакить,
колосом шумить
мій Донецький край.

В заводськiм диму
весело йому,
під металу дзвін,
і в зорі огні
радісно мені,
що його я син.

Гей, асфальтний шлях,
осiнь у садах,
а в душі весна.
Станції, мости...
Як прекрасна ти,
рідна сторона!

Домни, димарі
і на тлі зорі
ніжний силует.
Гей, поля, поля,
рідная земля,
я твій син, поет!

Скільки бачу я
та тобі сія
радісних очей...
У забої слів
серцем я ожив
лиш для тебе, гей!

Лиш тобі, тобі
хвилі голубі,
лісових озер,
в небі пtiчий лет...
Я твій син, поет,
слова комбайнер.

* * *

У спецовці синій, молодий, веселий,
вийшов він із кліті сонце зустрічать,
а воно під ноги квіти йому стеле,
і з покрівель краплі дружно капотять.

Тане сніг навколо, пористий, зчорнілий,
віє теплий вітер хлопцеві в лице,
мов проміння сонця ллється в юні жили,
і щебечуть птиці в небі над Дінцем.

Ще земля під снігом, не шумить травою,
і дощі весняні ще не ллються з хмар,
а у хлопця серце сповнене весною:
працював на славу молодий шахтар.

І сніги чорніють од проміння зливи.
Скоро закурличуть в небі журавлі.
Він іде веселий, він іде щасливий
у спецовці синій по своїй землі.

1952

* * *

Заграй, шахтар, щоб серце, наче птиця,
злетіло ввись, аж до рожевих хмар.
Про щастя те, що іншим тільки сниться
в чужих краях, де править яничар,
заграй, шахтар!

Заграй, шахтар, про радість перемоги,
коли війни згасили ми пожар,
як у труді, не знаючи знемоги,
ми віддаєм Вітчизні серця жар,
заграй, шахтар!

Заграй, шахтар, про молодість прекрасну,
що в дружбі ми не знаєм горя й чвар,
і про кремлівське сонце наше ясне,
що світить нам, заграй мені, шахтар!
Заграй, шахтар!

Як у полях хвилює вітер жито,
як дим заводів лине аж до хмар,
про те, що ми ще краще будем жити,
і про любов, заграй мені, шахтар!
Заграй, шахтар!

1952

* * *

У шахтарським парку музика і квіти,
радісні привіти молодих очей.
Заглядає місяць крізь акацій віти,
і в кущах десь тьохка срібно соловей.

І здається, знову юний, як колись, я,
щоб її побачить, радісно іду.
І сміються пари, і шепоче листя
у огнях станційних в заводським саду.

Ах ти, даль донецька, солов'їні ночі,
я згадав сьогодні про мою весну.
В шумі трав жагучім загорянки очі,
заглядає місяць в їхню глибину.

Наче сон далекий, юнь і саду квіти,
де співав про щастя срібно соловей.
У шахтарським парку музика і квіти,
молоді привіти радісних очей.

1952

* * *

За посьолок вийшли в поле,
де проміння янтарі,
і стоять шумливим колом
молоді шахтарі.

190

А навколо, а навколо,
в літа мареві Донбас.
Гра гармонія, і з кола
юнка вилетіла враз.

Чобітки в швидкому русі
і вишневі і малі...
Це одкатчиця Ганнуся,
що з полтавської землі.

Лине в сонця позолоті,
рум'яніє, як весна,
і у танці, і в роботі,—
скрізь перед веде вона.

Лине птицею, зорею,
стан згинає так і так...
Не надивиться на неї
із юрби один юнак.

А дівчина карим оком,
наче кличе юнака...
Ось він вийшов, руки — в боки
та й ударив «козака».

Тільки луни над землею,
в двох серцях цвіте весна.
Він орлом летить за нею,
і голубкою вона.

Ось нагнав він полтавчанку,
не змогла втекти вона.
І сплелись вони у танку,
наче райдуга одна.

Мов не треба їм нічого,
й піт росою на чолі
в комбайнера молодого,
що із курської землі.

Вітер віє і цілує
юнці щоки раз у раз.
А кругом шумить, вирує
в літа мареві Донбас.

* * *

Граї, гармонька, граї
про життя розмай,
про веселії години,
про любов до Батьківщини,
граї, гармонька, граї!

Пальці — на лади,
і шумлять сади,
їй перед зором — даль барвиста...
пальці на лади.

Граї, гармонька, гей!
Тьохка соловей,
хвиля котиться сріблиста...
І не зводить з гармоніста
дівчина очей...

Граї, гармонька, граї,
про життя розмай!
А в одкатниці Оксани
од кохання серце в'яне...
Граї, гармонька, граї!

Десь заводів дим...
Гарно молодим,
гарно жить і працювати!
І пливе у неба шати
десь заводів дим.

Грає в жилах кров,
у очах любов.
І ладів замовкла мова...
«Будь здорова, чорноброва!»
—Милий, будь здоров!

1952

* * *

Гей, поля, ви, поля,
місяць над рікою...
Видно шахти здаля,
ми в човні з тобою.

Руку ти мені дала...
Як же гарно! Глянь ти...
Краплі падають з весла,
наче діаманти...

Гей, поля, ви, поля,
верби над рікою...
Видно шахти здаля,
ми в човні з тобою.

Там на березі трава
про любов шепоче...
Хвиля сріблом виграла,
сяють рідні очі...

Гей, поля, ви, поля,
зорі над рікою...
Видно шахти здаля,
ми в човні з тобою.

1952

* * *

Лунають знов мої швидкі щасливі кроки ✓
по золотій землі у рідному селі.
Співають, ідучи, шахтарки кароокі,
прощально над Дінцем курличуть журавлі.

І содовий завод димить над берегами,
й односить вітер дим на посмутнілий гай,
де осінь обрива прозорими руками
з дерев багрянний лист.... А серцю сниться май...

Акацій аромат, покірні юні губи,
зітхання і слова, що не забудь мені...
І тонко в вишині торкає місяць труби
і срібно на гілля чіпляє промені...

Як все змінилося!.. Встань над берегами:
заводів корпуси, де рвали ми пасльон,
і шепотів осик тремтливий лист над нами,
і небо мріяло поміж зелених крон..

Іду усміхнений, стрічаю давніх друзів
і тисну руки їм над лоном рідних вод.
А день шумить кругом у трудовій напрузі,
і все димить, димить мій содовий завод.

Як гарно над Дінцем! Хитає вітер лози.
Ось поїзд прогримів у синяви моря,
і золота зоря на грудях паровоза
горить на п'ять кінців, республіки зоря.

Донеччино моя, любов моя безкрая,
мов райдуга цвітеш ти у душі моїй.
Тобі од берегів, де гордий Київ сяє,
з далекого Дніпра приніс уклін я свій.

1952

* * *

Донецький край, широке поле
і даль у димі заводським,
не розлюблю тебе ніколи,
навіки в серці ти моїм.

Немов квітки, чуття розкриті
у сонце, юність, у весну,
коли летиш униз у кліті,
а все здається — в вишину.

Стаєш, як промінь ти від того,
а в серці радості моря...
І повні сяйва золотого
орлині очі шахтаря.

1952

* * *

Вечірній сніг, і од каштанів тіні,
і київський знайомий рідний шум.
Я мов лечу на крилах мрій і дум,
і вулиці, неначе із проміння,

кудись пливуть. То люди, люди йдуть,
і м'яко сніг рипить під їхнім кроком.
О, рідний брук і вулиці широкі
і над Дніпром туманів каламуть!

Рожевих хмар далекі хороводи
за гаєм труб, мов крила, простяглись.
Я так люблю пробудження природи
й весни дихання відчувати скрізь.

Як гарно йти, дивитися і жити,
як гарно йти по радісній землі!
Бруньки до сонця знов розкриють віти,
і прилетять з-за моря журавлі.

«Курли, курли!..» Жадане і привітне
полине знов, і одгукнеться сад
тремтінням віт, і в серці спів розквітне,
як сонця усміх, сповнений принад.

З одкритих вікон музика полине
назустріч зорям... і у тьму алей
загляне місяць крізь дерев вершини,
де буде кликати щастя соловей.

Пливе вечірня сутінь з небозводу,
і серце жде, коли під пtiчий гам
уся в квітках прокинеться природа
і зашумить оновленим життям.

1952

* *
* *

Вже тане сніг. З карнизів сталактити
звисають крижані.
І дерева до сонця тягнуть віти.
Так молоді мені.

Так радісно мені, так тепло відчувати
весни уже близький і сонячний прихід,
що на Дніпрі уже скресає жовтий лід,
і розбива земля зими холодні грати.

Я пролісків нарву в пробудженому гаї.
Що скаже серцеві їх блідосиній цвіт?..
Що в їхніх пелюстках, яких небес привіт,
що щебетали їм веселі птичі зграї?

Кудись колони йдуть, і крок, і спів, і сміх.
В передчутті весни гуркоче рідне місто.
А краплі падають з сосульок крижаних,
і сонце грає в них, мов райдуга барвиста.

1952

* * *

Ой, шахтарко, ти, шахтарко!
глянеш — аж на серці жарко...
Жарко й солодко на серці,
бо воно для тебе б'ється.

Денне світло у забої,
ми працюємо з тобою.
В тебе сині, в мене карі,
ми працюємо у парі.

Транспортером чорно лине
за вуглиною вуглина,
що дає комбайна сила,
щоб Вітчизна багатіла.

Вала швидшають звороти...
А коли скінчим роботу,
станем поруч ми у кліті...
Гарно, гарно жить на світі!

Гарно жить і працювати,
один одного кохати,
і кохати і любити,
стороні своїй служити.

1952

ЛІСОВОЗ

Я ліс вожу до лави
пахучий і міцний.
Працюю я на славу,
я — миру вартовий.

Проміння поцілунки
од лампочки пливуть.
Летить вагончик лунко,
весела моя путь.

Вагончик мій гуркоче,
пливуть, пливуть вогні.
Шахтарки чорні очі
всміхаються мені.

Комбайна гул я чую,
що лине знов і знов.
І радісно кричу я:
«Кріпильщик, ліс прийшов!»

Широкі в нього груди
і певна міць руки.
Кріпити лаву будуть
пахучі стояки.

Потрібна їм нам сила,
я в руки їм беру,
що соснами шуміли
в зеленому бору.

Вже не шумить тепер їм
у хащах лісових.
Лиш вугіль транспортером
пливтиме біля них.

І знову кліть ласкаво
стрічає погляд мій.
Я ліс вожу до лави,
я — миру вартовий.

1952

Як сад шумить, як пахнуть квіти,
як передать це все зуміть?
Йдуть школярі, шахтарські діти,
і сміх їх весело звучить.

Вони зростуть, трудом невтомним
прославлять рідний свій Донбас.
А навкруги шлють сяйво домни,
і день за обрієм погас.

Так ясно чуть крізь сині гони
коліс на стиках перебій,
і місяць встав над териконом,
і шле привіт землі моїй.

Шепочуть тихо саду віти,
в ставку, як дзеркало, вода.
А мимо йдуть шахтарські діти,
майбутні воїни труда.

1952

ПІД ЗОРЯМИ КРЕМЛЯ

Під зорями Кремля, у серці Батьківщини
збереться з'їзд життя і радості творців,
тих, хто у грізний час ішов на бій невпинно,
щоб непогасний день над нами пломенів.

Хто нас веде в труді під стягом перемоги
на подвиги ясні, як і в бою нас вів,
з ким ми возводимо майбутнього чертоги,
йдучи до верховин на гордий клич гудків.

І чисел музику із п'ятирічки плана,
як музику чудес почуем ми усі,
і слово Партії життям величним стане
на славу трударям у радісній красі.

Над берегами рік будови щастя й миру
огнями зацвітуть, і понесуть дроти
в даль електричний струм, і зазвучать, як ліри,
у золотих вітрах і в сяйві з висоти.

І зашумлять сади там, де піски горючі,
і міст нових шпилі підіймуться в блакить,
і тишину гаїв стривожить гул могутий
невиданих машин, щоб нам ще краще жить.

Нам перемог нових розкриються картини
на з'їзді Партії у сонячній Москві.
Найкращим із синів і дочок Батьківщини
найкращі почуття, що в цих рядах живі!

Звитяжців славний з'їзд, Вітчизни льот орлиний
скерує далі він, в дні щастя молоді,
у Партії статут нові внесе він зміни,
щоб стали дужчі ми у творчому труді.

Щоб волі нашої, міцнішої металу,
ніхто зламать не міг, і в русі до висот,
щоб слово «комуніст» іще ясніш звучало
у серці кожному, що любить свій народ.

Щоб не було кінця і радостям і веснам
і змовкли назавжди лихі громи війни.
Так слава ж Партії, що генієм чудесним
осяяла життя, як сонце з вишини!

Ще вище піднесем знамена пурпурові,
в комуністичний час керуючи свій крок!
І з гордим почуттям і радості й любові
до серця тисну я партійний свій квіток.

1952

БОГДАН

Він стоїть у жупані, верби гнуться, як п'яні,
даль у хвиль океані, що він бачити звик.
«Чуєш, Дніпре мій сивий, буде край мій щасливий
і, де був пан спесивий, бути дружбі навик.

Ми розвіємо тучі, пройдем урвища й кручі
Русь нам руку могучу подала назавжди.
Хижий ворог загине, заживе Україна,
й сяйво сонця полине на вишневі сади.

Бо навіки однині у сім'ї ми єдиній,
є в нас крила орлині, буде щастя пора.
Хай же все розцвітає і негоди не знає!»
Так Богдан промовляє до Славути-Дніпра.

Він у славі і силі, і всміхаються хвилі,
і чайки срібнокрилі шлють Богдану привіт.
Там десь дзвонять копита, де хвилюється жито,
то козаччини діти мчать у радісний світ.

«Здрав будь, славний гетьмане!» — шепчуть трав океани,
і пливе лан за ланом, як Славута, кудись,
вільні й горді однині, а гаї темносині,
наче крила орлині, в далечінь простяглись.

Вірний син України, не стоїть, а мов лине,
понад гір верховини він підвівся чолом,
сяйвом сонця залитий, мов із бронзи й граніту
там, де верб шепчуть віти над широким Дніпром.

Сяють радісно очі, не боїться він ночі
і, щасливий, шепоче: «Україно, живи!
Ти не знатимеш муки, не страшні тобі круки»,
й дружби вічної руку він простяг до Москви.

Поеми

ЧЕРВОНА ЗИМА

I

Лисиче над Дінцем... де висне дим заводу,
музика у садку та поїзд в сім годин...
Вас не забудь мені, як рідну Третю Роту...
Про вас мої пісні під сивий біг хвилини...

На щербінь часто ми до Сушенка ходили,
за це платили нам щоденно четвертак.
Та по нсчах дівчат в полівниках любили...
О, свіжий дух степів, о, поцілунків смак!..

Де шахти на горі щодня малюють зорі,
під зойки димарів, так просто ми жили,
училися писать, звичайно, на заборі...
та били лисичан, щоб до дівчат не йшли.

Ну, як мені забудь далеку Білу Гору
і теплий блиск очей (там трави в тумані...),
що зрадили мене... де в ніч ясну, прозору
носився з вітром я сказано на коні...

І все мені дзюрчать швидкі холодні хвилі,
і все мені завод невпинно цокотить,
і вороток скрипить про дні минулі милі,
коли повстали ми і йшли Петлюру бить...

Лисиче над Дінцем... де висне дим заводу,
музика у садку та поїзд в сім годин...
Вас не забудь мені, як рідну Третю Роту...
Про вас мої пісні під сивий біг хвилини...

II

Зима. На фронт, на фронт!.. А на пероні люди...
Біля вагонів ми співаєм «Чумака»...
І радість лоскотно бентежить наші груди...
Шикують злидні нас, юнак до юнака.

III

Колеса тупо б'ють... по рейках перебої...
Вже міст через Донець давно прогуркотів...
Стою біля дверей... і дихає сосною
квиління вітрове про весни юних днів...

Рубіжне... знову путь... Володіне... Кабанне...
Нарешті Сватове, і крикнув поїзд: «Стій!»
Сходили на базар, помилися у бані,—
я вірші став писать під вечір золотий...

Писав про сніг і кров... неначе знав, що нічцю
раптовий стрілів блиск вогку пониже тьму...
Й ми знову підемо на бій за Владу Робітничу...
О, не забудь мені Червону ту зиму!..

IV

Вкраїну з краю в край проходили з боями...
Червоно танув сніг в пожежах барикад...
І громом молодим котилося над нами,
лунало по ланах: «Вперед, за Владу Рад!»

І де ми не пройшли, нас радо зустрічали,
і навіть вітер нам доріг не замітав.
Дівчата нам стрічки червоні пришивали,
і хлопці радо йшли озброєні до лав...

V

І знов Донеччина... і вітер верби хиле,
й не віриться, що знов побачу я село,

давно покинуте, таке до болю миле...
Але багато з нас додому не прийшло...

І м'яко сніг рипить... іду тривожним кроком...
така знайома путь з дитинства ще мені...
Тут рвали восени ми глід червоноокий,
тут рвав я квіти чар кохання навесні...

Вже станція... завод... і рейки заблищали
під безлічю огнів... Ось робітничий клуб...
І в небо протяглись і небо запетляли
ряди задумані високодимних труб...

Скінчилась вистава... з воріт виходять люди...
о, скільки, скільки тут знайомих милих лиць!..
Чого ж тепер мені так тоскно й давить груди,
чого ж холодний сум ці хвилі принесли?..

VI

О, де ти, брате мій?.. прийди хоч на хвилину...
Ти ж так мене чекав, а я й не знав, що ти
мене давно зміняв на темну домовину,
зміняв мене давно на схилені хрести...

Ти ж так мене чекав... казав, що: «З фронту скоро
Володька галіфе для мене привезе»...
Тепер не підем ми з тобою в Білу Гору,
тепер уже тобі не треба галіфе...

VII

Колеса тупо б'ють... по рейках перебої...
Вже міст через Донець давно прогуркотів...
Стою біля дверей... і дихає сосною
квиління вітрове про весни юних днів...

Згорнула вже давно холодні сиві рядна
тільки для нас зима... навколо все в цвіту...
І з зір тремтячий міст в Майбутність неоглядну
Години Перемог тільки для нас прийдуть.

ЧЕРВОНОГВАРДІЄЦЬ

I

Ріка, як світ... Вода, і мати
(волосся чорне в сріблі все...)
маля смуглявее несе
в ріку задуману купати.
Усе так дико для маляти,
бо світ ріки то страшно пада,
то підіймається, як жах...
І сміх, і люди.. Знову, ах!
летить вода то вниз, то вгору,—
й маля кричить... А день прозорий,
неначе птиці у гіллях,
співає... Ніжна юна мати
сміється... й відпливає жах...
Воно не може розмовляти,
бо ще не вміє... Та ріка —
Донець могутній і крилатий—
як пісня, що під неба шати
летить, висока і дзвінка...
Маля... Вода... І люди й мати...

II

До неба тихо і багряно
стовпи вогню все б'ють та б'ють
із труб цегляних безнастанно,
в вечірню і ранкову муть,
і вдень, і ввечері, і ніччю...
Це — рудник Брянський. Робітничий
посьолок видно праворуч...
Там парк і музика... І пари,
що мрійно ходять обіруч,
неначе сонні... Дзвін гітари
від ганків лине голубих...
Цілунки й задушевний сміх,
пісні і зір вечірні чари—
далеких свідків днів моїх,
як і на содовім заводі,
на шахті, фронті, в слави час

і в час падіння, й знов на сході...
Бо був той хлопчик — я, Володя...
Дивлюсь на нього крізь туман,
як він у полі мрійно бродить,
де трав і квітів океан...
Любив він зорить, як заходить
багряне сонце... Як зоря
цвіте і гасне над полями,
шлючи злоті прощальні плями
і поцілунки всім квіткам,
а особливо тим, червоним,
що зір у них блаженно тоне...
Любив бродить у полі сам
і слухать коників і птиць
смуглявий хлопчик... Од восторгу
йому кортіло впасти ниць
і слухать землю, ніби в боргу
він перед травами... Синіло
й співало все... І слухав він...
Вставала в нім солодка міць,
якісь чудні, незнані сили...
І стріли сонячні летіли
од золотих його зіниць...
Коли ж навколо все темніло,
додому йшов він... Тишина
його крилами обгортала...
У дзвоні серця і металу
він мрійно йшов, і йшла весна...
і літо йшло... Він над водою
любив сидіти в роки ці
і кидать тонкою рукою
у тиху воду камінці...
Зоря... Цвіти... І гай, і поле...
Над ставом верби золоті...
Каміння булькало, і кола
пливли од нього по воді,
все ширше й ширше... й пропадали,
як в час розлуки ніжний крок,
коли кружляє лист опалий...
І знов — як дзеркало ставок.
В задумі поруч нього мати.
Які світи в очах її?..
Червона квітка волохата

до сонця тягнеться. Рої
метеликів летять на квіти,
щоб далі й далі знов летіти,
і бджіл гуде незримий дзвін
в гарячу синь... Питає син:
«Куди, мамунь, зникають кола
і камінці?..» В огні блакить.
А ніжна мати все мовчить,
і тихо, тихо так навколо...
Як часто пальчик, в шумі трав,
собі порізував манюній,
але не плакав, лиш питав:
«Чому це бог, моя мамуню,
нас так неміцно збудував?»
Печальна мати й тут мовчала
(У сина очі так горять...);
вона б Володі все сказала,
але й сама тоді не знала,
якої відповіді дати.
О, рудник той і шахти дзенькіт,
де вугіль блиска, як алмаз,
де був закоханий маленький
у подруг матері не раз!
І особливо в ту, Ірину,
в очах якої сум озер...
Сидів у неї на колінах
не раз маленький кавалер.
І снів про неї... А надворі
то сонце в грі, то грають зорі
так дальньо в оксамитній тьмі,
і дерева шумлять німі,
акації і осокори...
З роботи батько блідолиций
щодня приходив на обід.
Він в шахту лазив в лунах криці,
туди, де сонце тільки сниться,
тому він, може, так і зблід.
Я пам'ятаю дальні ночі
й пісні про табори циган,
про бір, де кров із віт клекоче,
де б'ється Чуркін — отаман...
І ще: високі ті кімнати,
де ми жили, і сни про них,

коли пішли в нужду прокляту
ми, наче в тьму, під вітру сміх.
Ті дні — як сни, де даль і квіти,
де час — немов пахучі віти,
весни моєї дальній час.
Ми виїхали на Кавказ.

III

Баку. Шумить Каспійське море,
неначе вгору кораблі
по ньому лізуть (наче вчора)...
й вітрила тонуть в синій млі,
немов метелики далекі...
Він біля якоря стояв.
Кругом татари, тюрки, греки.
Звичайно, він тоді не знав,
що так їх звать. Та це нічого.
Він біля якоря стояв,
зіпершись ручкою на нього.
Були цікавість і тривога
в його очах, де моря спів...
А батько тонко так свистів
про гори-хвилі й козаків,
про України кляту долю,
про дзвін кайданів і клинків,
про сльози бранців козаків,
благання їх до всіх братів,
щоб визволять пливли братів
з лабет турецької неволі...
Далекий батько... Море... Спів.
Далекий? Ні, ти так близький,
ти поруч, ти в мені, татуню,
пройшов крізь роки громолунні
й зі мною йдеш у років рій
і шлеш із тьми привіт Комуні...

. . . . .
. . . . .

Немов у сажі вся блакить.
Я думав. Як це він не може
у морі вулиць заблудить.
Вони заплутані й вузенькі,
а мій замислений батенько

неначе вдома крокував
і про дорогу не питав.
Як важко згадувать про все це,
коли тебе уже нема.
Коли твое замовкло серце
й замість очей лиш ями тьма...
Кавказ. Я згадую про тебе:
і моря гул, і Арарат,
твое в орлах і хмарах небо,
Кавказе, мій смуглявий брат!
Твоїх синів орлині зори,
і руки їх, і їх любов...
Твої сади, аули й гори
невже я не побачу знов?
В тобі мої звучали кроки,
я теж смуглявий, брате мій!
Хоч і було мені шість років,—
а ти в уяві як живий...
Люблю любов до батьківщини
твоїх синів, твоїх дочок,
як і любов до України...
Тут прозвучав мій перший крок
у дзвоні сонця і металу
в ті дні, коли я в грази йшов;
тут перша пісня пролунала
і перша розцвіла любов.

IV

Гула в Маньчжурії війна,
«ура» й «банзай» гриміли грізно.
Сплелись два велетня залізно,
кров клекотіла їм з-під ніг...
Та східний велет переміг...
Володя в Харкові... Прибої
гарячих юрб... Знамен квітки...
Хотілось так віками йти
услід, куди пливають рікою
робітники, робітники...
Як пил — жандарм і поліцмейстер.
Володя добре слів не знав,
«клич мести» в гімні — він «кліцмейстер»
в ті дні на Петінці співав.

Дитинство. Школа. Як багато
 і вражень, й споминів, і снів.
 В тій хворостянці, де я жив,
 для мене час летів крилато
 під плач і спів моїх братів,
 там, де могила і майдан,
 і стежка на Донець вузьенька...
 Ось Аріфей і Гавриленко
 встають крізь споминів туман...
 І їх сини, з якими ріс я,
 з якими бився і любив,
 і в школі дівчина та Ліза,
 якою марив я і снів...
 Та все пройшло, лиш не проходить
 те, що повинно не пройти.
 І на селі і на заводі
 мені судилося рости
 під вітру свист, гармоні звуки...
 Село й завод. Взяла за руку,
 мене маленького взяла
 моя матуся чорноброва
 і на бондарку повела
 до Пантелея Плигунова.
 Він бригадиром був тоді.
 Зустрів мене привітним словом,
 на щоки глянувши бліді,
 сказав: «Працюй», крізь гомін тонкий
 і заовтарювать бочонки
 мене поставив. На губах
 йому і хлопцям грав я часто
 пісень і маршів, смуглий птах.
 Щодня за це на різні сласті
 він додавав мені п'ятак
 до грошей тих, що за роботу
 мені платив. Зростав я так
 у димнім гомоні заводу.
 На Пантелея Плигунова
 я крізь подяку зводив зір
 в огні дитячої любові.
 Він був для нас не кат, не звір,
 не лаяв і не бив у кров,

Панько далекий, Плигунов.
Панько! Про ті журливі роки,
як і про «вічний» твій двигун,
хіба забути, кароокий
і сміхотливий балакун!

VI

Квітки мої, Микола й Зоя,
Олег і Оля... Рідних вас,
що розцвіли в той дальній час
на смітнику разом зі мною,
я кличу в пісні, щоб живі,
бо з однієї ми крові,
пройшли ви, любі, в світлі ранку,
як це було в тумані літ,
коли дивились ми на світ
з вузьких віконць хворостянки,
морозом днів прибитий цвіт.
Летить рій образів крилатий,
і в них село, моє село,
і школа та, й маленька хата,
в якій нас десять душ жило...
Пивна ліворуч. А з пивної...—
і звуки танків, і пісні,
й гармоні сльози голснні
в огні зорі вечорової...
Печальні, ніжні і сумні
або веселі линуть співи...
Їх мати слухає журлива
і їм підспівує. З вікна
не майоріла далина,
й було нам видно небагато:
завод, могилу і майдан, —
усе вкривав, немов туман,
задушний дим, і волохато
над нами плив у вишині...
Минали дні, пливли сумні,
й зростали ми у сумі тому.
В вінку волосся золотому
зростала Зоя. Даль моя,
наблизь ті дні, благаю я!

Ось дороге обличчя Зої.
Немов живе — переді мною,
в очах її могили мла...
Вона шахтаркою була.
Од воротка у неї руки
були порепані й важкі.
Вона зазнала хуги муки,
і спеки жар, і дні терпкі
любові першої... Лисиче...
А в ньому він, і ти у нім,
хто юнь твою навик скалічив...
і обернув любов на дим.
Його ти довго пам'ятала
і часто плакала вночі,
здригались пліч твоїх овали.
«Мовчи, любов моя, мовчи»,
ти часто сумно так співала,
життя і юність кленучи...
У дні пожежі світової,
коли в крові конала мла,
ти санітарною сестрою
в Червону Армію пішла.
Мій брат Олег, над всіх коханий,
був хлопчик тихий і сумний,
як Зоя, образ чий не тоне
в душі розхристаній моїй.
Я часто з ним ходив у поле,
як був ще меншим він. О, сум,
колосся сум!... Безкрай навколо...
Я брата на плечах несучу.
Усе навіює вітраду —
і вітряки, й сади густі.
Десь Чорногорівка позаду,
село, де ми жили тоді,
де жайворон співає дзвінко,
над перехрестями доріг,
де вперше Купера сторінки
мій зір закоханий пробіг...
Там, у саду, під птичий цвенькіт,
і листя шум, і шерех трав
я сад поміщика маленьким
у день за гривеник копав.
З дерев обрізував там віти,

на вітах гусінь, в небі синь...
Я з рук зриваю павутинь,
а навкруги гаряче літо,
і горобці: цвірінь-цвірінь...
А навкруги у мрійві хати,
лани, шовковиці і шлях,
сади вишневі і дівчата
в пилу на панських буряках...
Донецькі мандри, дні турботи
серед садів, серед руди...
А все ж із мандрів в Третю роту
ми поверталися завжди...

VII

Був батько й писарем, і діти
учив по селах. Шахтарем
на рудні був, зазнав на світі
багато фахів. Ми ростем
у голім полі гаоляном...
Чого мій татко не робив!
Писав «прошення» селянам
за могорич... Він все умів.
«Чому не йдеш до церкви, тату? —
питав його я: — Там же бог,
святі та ангели крилаті,
скрізь золотий його чертог».
«Я вірю тільки у природу,
що грає в безлічі зірок...
Попи ж — дурисвіти народу,
і ти не слухай їх, синок».
Так говорив мій довговусий,
в сорочці й чоботях, татусь.
А я до нього все горнусь
під гав сусідського Трезорки,
що рветься з кішкою на бій...
В тобі все рідне, тату мій,
і пальці, жовті од махорки,
і зір замислений, сумний...
Я йду до школи. Вітер, клени...
Гуляє осінь по садах,
і серце стукає шалено,

бо в школі та, за кого в снах
літав на бій я за моря...
А вдень, як снів розвіє клоччя,
уроків вчити я не хочу,
бо все горять блакитні очі
переді мною, як зоря...
Я стрічі жду... Немов на свято,
до школи йду, не йду — лечу...
Сказати їй хочу так багато,
а як зустрінуся — мовчу...
Зайду до класу — шум і крики...
Вона всміхнеться, як весна...
У мене ж драні черевики,
а в серці — шум і тишина.
У вікна сонце заглядає,
я йду... Й так соромно мені,
що в мене пояса немає,
й штани полатані й брудні...
Що заробляв я ціле літо
одні нещасні копійки.
Вона ж — одягнена і сита,
і в неї — з маком пиріжки...
Вона нужди в житті не знала,
жила, мов квітка у росі.
Б'є сторож нас, щоб очищали
ми черевики од грязі.
За це лишують «без обіду».
Таких, як я, не мало нас.
Вона ж проходить гордовито
у грязних ботах через клас.
У неї татко попечитель
цієї школи. Боле, цить!
Василь Мефодійович, вчитель,—
і той на неї не кричить.
Тому й душа моя — як осінь...
А все ж дивлюсь — не надивлюсь
на золоте її волосся,
якому часто в сні молюсь.
Звучать її далекі кроки
в мені ще й досі... О, Донбас!
Хто не любив в п'ятнадцять років,
не помилявся хто із нас!
Давно тих днів зів'яли квіти.

Ми не зустрінемося знов.
Яке це щастя так любити
і не сказати про любов!
Нести згадки крізь час крилатий,
крізь гул розгойданий пожеж—
і в тридцять років лиш узнати,
що і тебе любили теж.

VIII

В саду і вітер, і тополі,
і грає в «цурки» дівтора,
а в нас, у ремісницькій школі,
станків і рук весела гра.
Біля тисків і я, юнак,
чужий ваганням і сдчаю,
зубилом плитку оббиваю;
зі мною рашпиль і наждак,
і дум розпалені ррї...
При чім же руки тут мої,
що я не раз, не два, не тричі
замість зубила б'ю на кров,
що бризка з пальців знов і знов
мені на ковнір і обличчя?!
Прилипла до спини сорочка,
мішається з залізом кров.
Віват, секрету я знайшов!
Дивитись треба не в ту точку,
що молотком ти б'єш шосили,
а на дзвінкий кінець зубила
й на той кінець, що держиш теж —
тоді ти пальці вбережеш
і досягнеш мети своєї
в залізнім поросі — інеї.
Це — перший крок. Забудь усе
й лети, куди життя несе
в огні труда, ритмічно й плавко,
як у дротах енерготок.
Дитинства друг, Євсеев Павка,
токарний вже збира станок,
і крізь виття ремнів шалене
уваги не зверта на мене.

Забагатів... Нехай і так.
Він — старшокласник, я — новак.
У нього сад, корова й хата,
там жде його щаслива мати,
поважний батько — робітник
і поросят веселий крик...
А в нас — ні саду, ні корови,
лиш плаче мати чорноброва;
не солодко живеться їй
в хатині бідній і чужій.
Робота йде. Часу немає
тут потопати в сліз росі.
Що там таке? Сміються всі:
«Знов над верстатом Зоз дрімає»...
Шумить учнівська сім'я...
«От соня», — думаю і я.
А в нього очі — наче муть,
все нижче голова кудлата;
в його думках усе дівчата,
що в клунях спати не дають,
ці дикі рожі України...
І от прийшов сюди хлопчина,
щоб тут над рашпилем заснуть.
На вікна вечір позолоту
кладає, і кличе дальній шлях,
де йдуть дівчата у квітках
з сапками й співами з роботи
на тлі зорі, мов на екрані,
всі запорошені, рум'яні.
До них лечу душею я.
Між ними й дівчина моя.
Все тихшає ремінний мах,
минає день, а з ним турботи...
Дзвінок. Ми кидаєм роботу
і йдем, веселі, по хатах.

IX

Далекі хмари, рожі ранку,
де гуркотить, сія Донбас,
де чорнобриву заводянку,
в минулім бачив я не раз.

Під місяцем в посьолку хати,
платок під зорями строкатий
і теплі зорі під платком...
Мені це все здається сном,
солодким і неповоротним...
Чорніють заводські ворота,
і в небі пальці димарів
свій димний простягають гнів,
малюючи примарний шлях...
Палають вікна по цехах,
гримить, жаліється залізо,
кукушка там по рейках лізе
і тонким голосом кричить
у затуманену блакить.
Там пахне вугілля, і квіти
цвітуть і марять по садах,
і в вишині Чумацький Шлях
на зорі кличе полетіти,
все оглядіти, все пізнати
і зіркою самому стати
на ночі бархатнім килимі...
О, мрії юні, нездійсними!
Я пам'ятаю, в ніч руду
палало небо заводське,
лунала музика в садах,
де познайомився я з нею,
де вперше ім'я взяв її...
Там перші спогади мої.
Ще й досі в серці, наче рана,
солодке ім'я те — Оксана...
Ще й досі пахне рідний дим,
де над озерами тумани,
і палить дотиком своїм
щока смуглява і рум'яна...
Десь пісня котиться дзвінка,
цвіте веселкою тугою...
Завод. За вербами ріка
і шум бондарки за рікою.
Там стільки радості і див!..
У клунях золота солома...
Там по кислиці я ходив,
пив молоко у Борівському,
коли ми гнали в ніч прокляту

безумні банди гетьманату,
коли з торбинками дядьки
до нас ішли із-за ріки,
щоб потонуть у хвилях Лети...
Й блистіли холодно багнети,
де ми колись під вітру спів
малими драли горобців.
Давно, давно... Минули дні...
І тільки споминів огні,
що протинають, наче птиці,
вечірнє золото столиці,
мені тепер і плач і сміх
несуть на крилах голубих.

Х

Прийшла війни страшна пора,
що забира народні сили.
І юрби по селу носили
портрет запилений царя.
Всі слали ворогу погрози,
стискались кулаки на гнів...
А потім станція і сльози,
пісні і розпач матерів...
Такі бліді були обличчя,
коли дзвінок ударив тричі,
схиливсь трикольоровий стяг,
прощально крикнув паротяг,
і тихо одійшли вагони
од посмутнілого перону...

ХІ

Там десь за шумами дерев
grimів гармат голодний рев...
А я, закоханий у очі,
співав про сині чари ночі,
про невідомі дзвони лір,
про дівчини печальний зір,
про шум під місяцем акацій...
Мені тоді було сімнадцять.

Я не вернусь уже назад...
А небо зоряне безкрає...
Цвіте в росі холодний сад,
і десь гармонія ридає,
немов покинута дівчина
когось байдужого гука...
В риданні тім така тоска,
що хочеш плакати безпричинно...
Шумів в росі вечірній сад
моєї зоряної юні...
Ішли старі і зовсім юні
на голоси гармат чугунні,
щоб не вернутися назад.
Стогнали,гнулися дороги,
везли гармати все «туди»,
а відтіля — санпоїзди
калік безруких і безногих...
Були в сльозах і у крові
їх жовті лица воскові,
над ними, наче білі птиці,
схилялись сестри-жалібниці...
А на військових поїздах
хтось вивів крейдою на жах,
на глум і горе безголове:
«Вперед за Росію, братове,
до переможного кінця!»

ХІІ

Вмирав мій батько... Трудний шлях
в землянці він кінчав так дико.
І я, з сльозами на очах,
покинув Кам'янку навіки.
Здавалось, вчитися ніколи
не буду я. І снилось так,
що все закінчую я школу
й не можу закінчить ніяк.
Я знову дома. Ті ж провулки,
і вітер з хмарами в бою...
І кашель батька страшно й гулко
мов роздирає груди мою.
Як схуд мій татко!.. Чорні смуги

очей підкресливали жах,
і так розширилися туго
у нього вени на руках...
Прощався зором він із нами.
І, наче чуючи мерця,
на нього жадними роями
летіли мухи без кінця...
І день настав... Немов крізь плівку
липневий день грозив мечем...
Біля порога на долівку
поклали татка ми з плачем.
До нас із Званівки бабуся
в той день приїхала сумна
і довго, довго в смертній муці
над сином плакала вона:
«Ох, Коля, Коля!..» Болю повна,
ридала мати, я мовчав.
А він так страшно і безмовно
усе колінами хитав...
Мене за лікарем послали,
і я побіг... Коли ж назад
я повертався, смерті яд
зробив своє. Уже лежало
татуня тіло на столі,
і свічка танула помалу
над ним. Тоненький промінь чах
і коливавсь, мов жовта цятка.
А другу свічку мертвий татко
тримав у схрещених руках.
А потім — цвинтар і могила,
о скільки горя там було!
Коли татуса хоронили,
за ним ішло усе село,
й багато плакало. Не знаю,
чому за ним не плакав я...
А от тепер, коли згадаю,
душа здригається моя,
до татка мчить крізь дні і ночі,
і сльози заливають очі...

Був дощ і осені злий спів,
під вітром облітали рожі,
коли на кліті я злетів
у шахту темну і тривожну.
Немов з хаосу вирвав маг,
що працював до ночі з рання,
води підземної дзюрчання,
у світлі кволому квершлаг,
на стінах наче блиск слюди,
з вуглем вагончиків ряди,
що простяглись у тьму безсонну,
і свист протяжний коногона...
Я став носить шахтюрський чуб
і набакир кашкет дешевий,
у тьмі ночей покірних губ
жадніше пить огонь вишневий,
очей закоханих блакить,
став матюкатись і курить.
Далекі далі неозорі
мій бачить посмутнілий зір,
у тьмі встають шишшинні зорі,
шумить трава Донецьких гір,
з піснями десь ідуть дівчата,
сміються клично парубки,
і клен під місяцем лапатий
неначе ловить сміх дзвінкий...
Залито все, мов цвітом білим,
промінням місячним, легким,
і верби віти нахилили
над синім дзеркалом ріки.
Гудуть заводи, як жуки,
біжать десь поїзди й мостами
grimлять прощально раз у раз...
Там без кінця залізні гами
до неба посила Донбас,
і димарі в моїй уяві
встають, як привиди ласкаві,
на фоні заводських заграв...
Я там любив і працював.
Там квітло щастя золстее
і одцвіло... Хто б думать міг!

Туди я знов лечу душею
на крилах споминів моїх...
Кричать гудки зорі в обличчя,
і облітає день за днем...
А десь на заході гуде
Війна імперіалістична.
Байдужий хтось побитих лічить,
що одійшли за вічну грань...
Все більше сліз і нарікань,
усе суворіші обличчя.
Уже не чуть пісень піхоти,
йдуть мовчки, сумно, як один...
І чудно чуть гітари дзвін
в вечірній час після роботи...
Холодна лють росте, як тінь,
нема веселощів, хотінь,
усе дорогшає, і злидні
упали на халупи бідні,
і дітвори веселий сміх
вже не летить з віконць їх.
Несли нам дні гангрени сні,
ганьбу, тортури і поталу,
а бідний люд усе ковтала
й несла до царства тишини
машина огненна війни.
Здавався сном той час проклятий,
коли на станцію ми йшли
в диханні зоряної мли
веселі поїзди стрічати.
Насіння лускали дівчата,
звучав так повно їхній сміх...
Дивились парубки на них,
і гаснув вечір променистий
над кучерявим гармоністом...
Завмерла станція сумна,
в холодних залах тишина,
лиш поліцаї, як ворони,
крокують важко по перону,
та іноді в бліді блакить
військовий поїзд прокричить.
Все ближче йшла грози навала,
й терпіти сили неставало...
Коли ж мерцям згубили лік,

прийшов сімнадцятий той рік,
прийшов веселою грозою...
Та не замовкли сурми бою,
не висхли сльози матерів...
Синів їх гнали, як раніше,
туди, де даль залізом дише
і не змовка набоїв спів...

XIV

Війна, війна... І все за ситих,
що нашу кров віками п'ють,
хто в мозок наш мочив копита
козацьких коней... Дика лють
клекоче в серці, тягне жили,
на тих, хто вигадав війну,
для кого я, мов в тьмі могили,
важкі вагончики жену.
А скільки нас тут, під землею,
таких, як я, і там, вгорі,
де зорі з мороком у грі —
як сльози матері моєї...
І він прийшов, жаданий день, —
і морем радості й пісень
розквітнув край... І свій спів
з'єднав з пісень щасливим кличем,
коли в редакцію носив
я перші вірші, у Лисиче.
Їх друкували там чимало,
цвіла в них сила молода,
невправна сила ще... І звали
газету «Голосом труда».
І над Дінцем, де шумні шати
розкішних верб і сині сон,
учили вірші ті писати
мене Апухтін і Надсон.
Вони, й пісні мого народу,
нужда, і горе, і любов,
коли від шахти і заводу
я партизанити пішов
із тьми ночей у світлі ранки
на хижих куль настирний спів,
щоб ми змінили хворостянки
на вежі сонячних дворців.

«Куди ти йдеш?» — казала мати,
 й шумів комиш над плесом вод.
 «На зміну стомленому брату
 я йду, за бідний весь народ».
 «Поглянь, штики блистять ворожі,
 вони протнуть тебе... Не йди», —
 під вітром шепотіли рожі
 й шуміли злякано сади.
 «У морі огненним ти — цятка», —
 ридали трави у гаю: —
 «Глянь, на товарних на площадках
 везуть забитих у бою...
 Ключе їм очі крук неситий,
 замість очей одна вода,
 і страшно з черепів розбитих
 кривавий мозок вигляда»...
 «Ти пропадеш, — ревли гармати, —
 у чорнім вихорі негод».
 «На зміну стомленому брату
 я йду за бідний весь народ».
 «Не йди, — дзюрчали хвилі стиха,
 тремтіли далі голубі: —
 Уже летить той ворон дикий,
 що очі виклює тобі».
 І шелестіли сумно маки,
 й синіли квіти на межі:
 «Вже наточили гайдамаки
 на тебе куплені ножі».
 І все мене попереджало,
 і хмари, й вітер, і осот...
 А в серці юному звучало:
 «Я йду за бідний весь народ».
 Мене бабуся провджала
 і на дорогу пиріжків,
 як і колись, мені поклала
 в оклунок білий... Туманів
 далекий сад... і скорбні руки,
 до неба зняті... Пил і шлях.
 Я йду та йду. І повний муки
 усе стоїть в моїх очах
 бабусі образ... Вітер. Круки.

Ти не крутисся, чорний птах,
і не роби над мною кола,—
я молодий, я юний, гей!
Ні, не клювать тобі ніколи
моїх задуманих очей.
У них такі зіниці гострі,
крізь них летить і квітне спів.
Далеко десь ударив постріл,
і кулемет зацокотів
тривожно й злякано... і кулі
занили тонко в вишині.
Червона гвардія в ті дні
в боях упертих відступала
перед полками із металу,
що з Заходу прийшли до нас
і нам несли минулий час.
Поривно сходилися лави
в громах пекельних батарей,
і кров'ю зрошували трави
бійці за щастя всіх людей,
ішли і падали без ліку,
і знову йшли на смерті крики,
в розривах диму і в огні
на сиві лави вдалині,
в сталених шоломах... День іскристий
немов ридав перед бідою,
і, всі в пилу, артилеристи
громили радо, в гулі бою
катів наводкою прямою...
А ті все йшли. На місце мертвих
живих незлічені ряди,
мов сарана, що все пожерти
готова, жадна й навісна,
ішли та йшли... Кругом — весна
зелені трави пишно вбрала
в наївні квіти, що топтала
їх завойовників орда
і йшла на нас, як ніч руда.
І я не витримав. Рушницю
того товариша, що впав
лицем блідим до рідних трав,
я в руки радісно взяв.
На мене мчав ворожий вершник...

Мов похитнулось неба тло,
коли від пострілу уперше
в плече прикладом віддало.
Не буде він уже ніколи
братів рубати по плечі.
І з трупом кінь помчав у поле,
так тонко й жалібно ржучи.

XVI

Гули моста сталльні прольоти,
і кроком кованим піхота
на нас ішла. Вже чотирьох
поцілив ворог просто в око,—
й вони сповзали з криком: «ох!»,
а кулі в шит все тьох та тьох...
То снайпери з кущів стріляли,
несхибних куль страшний був лет,
і непоборне їхне жало.
Лиш не стріляв наш кулемет.
Колона рейками — все ближче,
горять і очі, і вуста...
Не можна підвести й обличчя
до кулеметного щита.
У нім є прорізь для прицілу,
і смерть крізь нього нас косила
в глухому цокоті заліз...
Блищать широкі їх багнети,
всі мовчки йдуть... І я підліз
на животі до кулемета,
вверх — руки, голову — униз,
і пальцями курок натис...
«Максим» ожив і зататакав
на звуки кроків... І атака
одхлинула, як злий прибор...
Як дим, розтанула колона,
як голубої ночі мла,
коли зоря встає червона.
Лежать розкидані тіла
на щєбні й рейках... День поблід,
і сонце крає даль мечами...
Лежать чужинці перед нами.
і кожна куля — у живіт.

XVII

Він був з далекої Хенані,
куди від нас не близький шлях.
Вітчизни образи кохані
жили в вузьких його очах:
печальні фанзи і могили,
прощальна матері рука...
Ми з ним у розвідку ходили,
з одного їли казанка.
В боях друг друга рятували,
подібні в цім на багатьох,
і на одній шинелі спали,
вкриваючись другою вдох.
І в час стрільби, коли на кришу
летіла криця кричі вслід,
Сянь притуляв свою рушницю
прикладом просто у живіт
і так стріляв, схрестивши ноги,
навсидьки в лав ворожий дим,
в бою не знаючи тривоги,—
й ми не сміялися над ним.
Він із кашкета брав набої,
що клав на землю біля ніг,
а коли треба, то стрілою
він поруч нас в атаку біг.
Ішов на ворога він сміло,
життя, боронячи цвіти,
і з хряском штик вгрузав у тіло,
поров чужинцям животи.

XVIII

Ми йшли у розвідку. Над нами
світили зорі без пуття,
і плакав вітер між кущами,
немов голоднее дитя.
До нас гілки тяглись хитливо,
мов руки ворога. Когут
десь крикнув тонко й верескливо.
«Ти йди направо, я — наліво,
а потім зійдемося тут»,—

сказав я Сяневі, й у тьмі
ми розійшлись, як сні німі.
Я тихо йшов. Ось тин, колоди,
копиць і хат смутні горби.
І раптом чую хрип: «Вальода!..»
і шум глухої боротьби,
і тихий стогін... Я — де нього
в огні колючої тривоги,
і бачу в місячній півмлі:
в хрипінні, стогоні, без крику,
сплелись так моторошно й дико
дві чорні тіні на землі.
На Сяні ворог, мов у танку,
сидів, пручався і стогнав,
а той руками за горлянку
його з останніх сил тримав
і скинути не міг із себе.
У вишині байдуже небо
зірками бачило, як штик
угруз чужинцеві як треба
в широку спину... Вже навік
йому не знать дорів дороги,
повітря з свистом вийшло з нього,
й з очей останній промінь зник,
як і душа його туманна...
І він звільнив, нарешті, Сяна.
Од боротьби поблід, ослаб
мій друг, та треба поспішати.
В ту ж ніч узнав ворожий штаб,
як рвуть бутилочні гранати,
із тьми влітаючи у вікна.
До них ця наволоч не звикла.

ХІХ

Квітневий день сіяв над нами,
все розривалося, гуло,
коли нестримними рядами
ми наступали на село.
В крові сковзалися штиблети.
В той день лягло немало нас...
В обличчя били кулемети,—

і люті залпи раз у раз...
Та ми добігли. Терпли руки,
і клекотів у серці гнів.
Враз перед мене, як гадюка,
багнет ворожий заблестів...
Ця мить була як довгі роки,
що в серці грозяно сплелись...
Та Сянь одбив багнет широкий,
і груди ворога наскрізь
мій штик пройшов, мов голка в масло...
Мундир од крові враз намок,
життя під каскою погасло,
і він упав, немов мішок...
І похитнулась сива лава
і стала танути, як дим,
і в даль тікати під крики «Слава»
безмежним полем голубим.
Це ми, безвусі інсургенти,
їх гнали в бурі світовій.
Да, будуть знати інтервенти,
що значить наш багнетний бій!

ХХ

Ми на крицевії удари
відповідали як могли.
І час настав. Ворожі хмари
з усіх боків нас облягли.
Кругом, як мур, похмуре військо...
І от повів нас на прорив
наш комісар, матрос балтійський,
що над усе свій край любив,
Так густо кулі трави стригли,
мов ми були і не були.
Ми до окопів не добігли
й за тридцять кроків залягли.
Усе кипіло перед мене,
тонуло все в багряній млі.
Нас придавив огонь скажений
немов навіки до землі.
Усе ревло, палало небо,
трава, і день, і даль, і дим...

Уздрів я камінь біля себе,
підповз до нього й ліг за ним.
Ось офіцерик виліз тонкий
і став бундючно на окоп,
та комісарова лимонка
йому попала просто в лоб.
І він як бризнув... Загриміло...
Горлянки вражі стиснув жах.
І лиш шолом золотокрилий
злетів угору наче птах...
І впав... Ми кинулись в атаку,
розбили ворога упень.
І знову степ і стяг наш маком
над морем зелені й пісень.

XXI

Ми йшли на смерть за батьківщину
усе вперед під кроків мідь,
щоб край орлом до зір полинув...
Ми йшли на смерть, щоб вічно жить.
Чому ж, чому тебе немає,
о, дорогий, о, тату мій?
Ти б з нами теж за волю краю
пішов, як всі, на смертний бій,
як всі, хто рвався із підвалів,
з сумних полатаних хаток
туди, де осіяли далі
моря розковані зірок...
Ти теж, як я, мій тату любий,
що так любив наш край до згуби,
щоб нас нужда не біла в кров,
в Червону б гвардію пішов.
У блиску гострому багнетів
стрічки опліч із кулеметів,
гранати й маузер... Це — ти!..
Тебе нема. А нам рости...
А нам: валами — до мети,
в комуни світ... Як свіжо груди
повітря п'ють, як серце б'є!..
Та, рідний мій, і ти там будеш,
бо я — продовження твоє...

Бо я — це ти. Бо ми — мільйони...
Щасливо як синіють гони...
Ти був шахтьором і поетом,
маркшейдером і креслярем,
ти не одні побив штиблети,
в житті шукаючи Едем...
Ти був, мій тату, землеміром
і малював... Я чув твій спів...
Ти так ненавидів катів.
А свій народ любив безмірно,
як і мене любить навчив.
Тож як тебе не пам'ятати?
Хай розлетиться голова,
хай буде той навік проклятий,
хто батька й край свій забува!
Хто край свій зраджує, падлюка,
хто нас хотів шпурнуть у муки,
в огонь погромницьких заграв,
хто батьківщину продавав,
хто нам копав криваву яму,
чужими й власними руками,—
але в ту яму сам попав.

XXII

Ми йшли дорогою тяжкою,
і сумно йшли броневики,
що розрізняли нас стіною,—
нас і ворожії полки.
Ми йшли на південь той незнаний,
за цим заслоном огняним,
і зірвані мости за нами
гриміли в небо... Кров і дим
повзели услід, і гайдамаки
палили села... Матерів
ми покидали... Смерті знаки —
могили скошених братів
ми за собою залишали.
Хрипіли коні в піні шалу,
в огні кривавих вечорів...
І хмари плакали над нами,
за нами бігла їхня тінь,

і телефонними дротами
ридала синя далечінь.
«Не покидайте нас!» — шуміли
убогі стріхи під дощем: —
«Пожре огонь нас ошалілий», —
і заливалися плачем
вузенькі вікна. А за ними
нас проводжали очі тих,
за кого йшли у смерті дими
ми по дорогах світових.
А нічю зорі над землею
журливо стежили крізь муть,
як, відступаючи, своєю
ми кров'ю поливали путь.
Вона лилась, густа й червона,
на шпали, щебінь і траву...
Сестру улюблену заgonу
забила куля... Й мов живу
везли її печальні коні
в останню путь. На жовті скроні
проміння срібне з вишини
лилось, як сльози... Степу квіти
так гостро пахли... До труни
мов припадав тужливий вітер,
тривожно все було окрест.
І мов жалівся так сердито
їй на груді червоний хрест...

XXIII

Був сизий ранок. Ми у лаві
лежали тихо на путі.
І коні, від зорі криваві,
на нас летіли... Золоті
клинки блистіли од проміння,
все ближче чувся коней хрип,
копит загрозливе гудіння,—
і я у землю наче влип.
Шлики на вітрі малинові,
мов хижі крила, лопотять...
Я руки витягнув, готові
і до загину й до життя...

Позаду крик: «Приціл сто двадцять!»
А тіло все кричить: «Тікай!»
І на прицільну рамку пальці
упали... Залп! І зник одчай!
За залпом — залп... Кривава каша
з людей і коней, шкереберть
усе летить... Рука огниста
немов змітає їх у смерть,
січе, січе, мов жито град,
і голубі кавалеристи,
що ще живі, летять назад;
назад у розпачі, у гулі
летять розметані і злі...
Та їх наздоганяють кулі
і пришивають до землі...
Втекли запродавці, щоб знову
їх батареї з даліни
гули по нас... А день чудовий
мов шепче нам: «Настане час,
який не снівся ще нікому,
і ви повернетесь додому
в піснях звитяжних. І Донбас
зустріне вас, сини залізні,
бо воля ваша — наче штик.
І щастя матері-вітчизні
ви завоюєте навек».
І ми ішли... Каміння ноги
подерло нам... Іржею кров
на ранах гусла... Йшли обдерті
й голодні вдаль, усе туди,
де Дон прослав свої сади,
ішли, боронячись од смерті.

XXIV

Я пам'ятаю ніч безсонну,
коли, немов спинивши біг,
частину нашого загону
одрізав ворог од своїх.
Ми тричі кидались в атаку
і тричі бігли ми назад.
В душі ні розпачу, ні ляку,

і в серці, в гуркоті гармат,
якась струна бриніла тонко:
«Це все нічого. Ми ще їм,
що котелками самогонку
п'ють для хоробрості, рудим
од крові нашої, покажем!»
Але патронів в патронташі
все менше, й на худих грудях
він теліпається, мов птах
крилами кволими. В садах
замовкла пісня солов'їна,
мовчать собаки. Смерті пах
пливе од трупів. Україна,
розп'ята мати! На хресті
поникла ти чолом кривавим...
Все тихше, тихше крики «Слава»,
усе густіше ночі мла!
І крик, наш крик, упав у трави
і обірвавсь у тьмі на «Сл-а-а!..»

XXV

Ми біжимо. Донець широкий
уже під зорями блистить,
і серце стогне: «Жити, жить!»
Але копит все ближче цокіт,
шоломи в місяці як мідь
зловісно блискають за нами...
Донець. І з кручі в глибочинь
плигнули ми, за тінню тінь...
Пірнув і виринув... Над мною
холодні зорі, ночі жуть.
І кулі бризкають водою,
неначе скло ножі січуть...
Позаду чуть коня хрипіння,
вирує злякано вода,
я упірнув в води кипіння
і ухопився за хвоста
коневі, тінню зліз на спину
і в воду вершника стягнув...
Неначе гай кругом загув,
дерев хитнулися вершини...

Води багато кат ковтнув,
в воді знайшовши домовину...
І знову зорі наді мною
цвітуть, вітаючи весну.
Я вчув шолома під ногою
і відіпхнув у глибину...

XXVI

На берег вилізло нас троє.
Далеко десь уже брати.
Осики віють нам бідою,
і пахнуть трупами цвіти.
Прийми нас, гай, снів своїх!
Прийшли до нас полки із броні
з країв далеких і чужих,
прийшли по сало і по вугіль,
по хліб, і золото, і мідь.
І гай одкрив обійми друга
і зашумів до нас: «Ідіть!..
Водою срібною обмию
я рани вам, кострів огні
я засвічу і обігрію
розбитих вас. І знов міцні,
ви грізно станете в огні
з чужинців хмарами до бою.
Я розстелю зелені шати,
й на ліжку з трав і конвалій
так солодко відпочивати
вам буде тут, у млі моїй».
І ми йдемо. Кує зозуля
так тонко й лагідно в тиші.
І над водою комиші
тремтять під вітром. Віти чулі
до нас схиляються. Сумний
дивлюсь я в воду, а у ній —
мое лице, що горе зреду
так тяжко знало... У очах
крізь одгрімілий бою жах
сіяють сльози... Френч солдатський,
кашкет і зірка — одяг наш.
Під козирком волосся хвацько

крилом чорніє. Патронташ.
І над штиком — кривавий обрій,
а щоки смуглі та бліді.
Відбило озеро в воді
мій образ, ніжний і суворий.

XXVII

Були в сльозах донецькі гори,
усе розстрілами гуло...
І в морі білого терору
я повернувся на село.
Ось хворостянка, й те ж віконце,
і в хату двері без сіней,
і каганець... «Приніс ти сонце?» —
немов питає сум очей
моїх братів, сестер... А мати
мені — на груди і у плач...
«Не треба, мамо, серця рвати», —
кажу, а сам!.. Чавун, рогач,
і грубка та ж, і та ж лежанка,
де ноги звисивши з печі,
так часто вдень і уночі
я грівсь малим... О хворостянка!..
Замість шибок — цеглини дві
в однім віконці і подушка
у другім, вибитім... І мушка
у павутинні, що в кутку,
дзвенить в поживу павуку.
І руку я простяг до неї,
порвав нитки, як сна тонкі,
і мушку визволив... Зорею
вцілілі залило шибки.
мов щоки дівчини моєї...
Почувся постріл десь, і крок
став наближатись ближче й ближче...
Пополотніли всім обличчя.
«Лізь на горище, мій синок!»
І я поліз. Уже синіло
крізь стріху небо... «От, і край».
У двері щось загуркотіло,
почулись крики: «Одчиняй!»

Заплакав братик з переляку,
на нього цикнув хтось: «Мовчи!»
І от, як ворони вночі,
ввійшли до хати гайдамаки.
«Де син?» Удар, і крик, і знову
глухий удар, і знову крик...
А потім тиша... Зводить брови
нестерпна мука... «Де він зник?»
Продер я стріху, де продерто
було вітрами, й тихо зліз
на землю і пішов від смерті,
пішов, хитаючись од сліз...
Пішов до кручі я. А ззаду —
удари, й плач, і крик, і сміх...
«Аж ось де він!» Удар приклада,
огонь і тьма... Чому це сніг?..
Чому так холодно? У воду
я впав. І от, мене несе
Донець на хвилях прудководих,
а ззаду постріли. «На все,
на добре все, моя матусю,
що непохитною була
й в ім'я майбутніх революцій
за сина муки прийняла».
Над мене верби і осоки,
і птиці, й сонце. Даль ясна,
і в голубому небі спокій,
а на землі кипить війна.
Там десь гукають перевозу,
на боці тім... У синь дзвінку
кричить зозуля у тривозі
в зеленій тьмі: ку-ку, ку-ку!
Я йду мов п'яний... Із сорочки
зробив бинта й перев'язав
розбиту голову. Дзвіночки
синенькі зорять поміж трав,
жовтіють лютики, ромашки...
А на душі моїй так тяжко,
що я не зніс і заривав...
Товаришів моїх немає.
Давно від голоду й біди
у білий світ із цього гаю
ми розійшлися хто куди...

Ось тут потиснули ми руки,
ось так же все кругом цвіло,
і хто на рудні, хто в село —
пішли ми. Що то їх спіткало?
Чи, може, те, що і мене?
А може, й гірше?.. Смерті рало
крізь них пройшло, глухе, жажне...
Ні, ні, цього не може бути!
Безсмертні ми! Живем ми всюди.
У птицях, травах і квітках,
у співі, музиці й вітрах
ми живемо. Весна і літо,
зима і осінь, даль і час,
і зорі й сонце... Ми — їх діти,
ми в них, але вони і в нас.
Ми — даль і світло, рух і час.
В ярках шипшина червоніє,
летить бджола, і квітне мак,
до сонця лине світла мрія,
шумлять моря... Це — ми, це так.
Наш день, земля і синь бездонна,
і вічний літ планетних мас.
Це — ми. А ті, хто проти нас,
що йдуть за морок і за трони,
це — діти тьми, крові й війни,
безумства слуги, бо вони
прийшли до нас із тишини,
прийшли з нічого, з порожнечі...
І не погони їм на плечі,
а смерть упала, ночі сни!..
З боліт отруйних і бездонних
повзе гадюка, в травах тоне,
черва рясніє, скорпіони
в пісках вовтузяться, і все,
що в днях живому біль несе,
це все — вони. В повітрі й водах
пливуть міазмів хороводи,
причина безлічі хвороб,
як дике товпище нероб,
і бред, і мука, й чорні сни,
це все — вони, це все — вони.
Як гусінь жре пахучі віти,
так у житті, мов твань, вони.

Ми світ прийшли од них звільнити,
ми — діти сонця і весни.
Нас смерть ніколи не злякає,
повз нас її проходить тьма.
Коли ми є,— її немає,
а є вона, то нас нема.
Не знати їй крові моєї,
не жерти нерви їй мої.
Ми не стрічаємося з нею,—
чому ж боятися її?
І зняв чоло я над травою
і в сонце глянув. Довго так
дивився я, готовий к бою,
як тисячі таких, як я.
А гай шумить, і все сія...
З криниці я води напився,
водою срібною умився,
утерся мокрим рукавом,
підвівся і пішов в зелене,
що свіжо віяло на мене,
пішов, щоб стати батраком.

XXVIII

Агей, воли ви круторогі,
чого ви стали на межі?
Чи затупились лемеші,
чи потюпились ваші ноги?
Ви, як і я, для всіх чужі.
Орїть, воли! Зерно до пана
в мішки широкі потече...
А сонце палить у плече,
і голова від спеки в'яне.
На конях мідних і гладких
ворожі вершники промчали,
рум'яні й ситі слуги мли.
Лишилось нам орать немало.
Чого ж ви стали? Гей, воли!
Ви, як і я, в одній неволі,
такі ж худі ви, як і я.
І сумно йде зі мною в полі
батрацька доленька моя.

Ні, не вона. Це — Україна
з ярмом на шиї, вся в сльозах,
обдерта й боса. Чорний птах
крилами даль над нею крає,
а перед нею довгий шлях,
покритий трупами без краю...
Й воли з сльозами на очах
на мене дивляться... Чепіги
мов приросли мені до рук.
Він одлетить, проклятий крук,
коли земля засне під снігом,
і очі він, і знов, і знов,
по днях і спеки, і утоми
почне, розбризкуючи кров,
клювати під стальним шоломом.
Оріть, воли! Зерна панам
не доведеться пожинати.
Червоний півень на палати
злетить... Страшний то буде льот.
Покривить жах бліді обличчя,
і дзвін розгойданий покличе
до зброї бідний весь народ.

XXIX

Шумлять жита переді мною.
Я йду й мов з кривдою в борні
на сонці блискаю косою.
Дзвенить мантачка в тишині.
Я йду немов на сурми бою
в розливі жовтої ріки.
І пісня журною рукою
перебирає колоски...
Піт залива і груди й чоло,
така гаряча вишина.
У мене бриль широкополий,
штани й сорочка з полотна.
Я йду та йду. О даль, о боле,
моя розстріляна любов!
Стерня засмаглі ноги коле,
де запеклась між пальців кров.
Я не один. Таких багато.
Ми наче в лаві йдем на бій.

Кричить прикажчик нам мордатий:
«Косіть, косіть!» А хліб глевкий
у животі — немов цеглини...
І сонце так повільно лине
в безодні неба огняній.
І я дивлюсь крізь мокрі вії,
що вкрила їх сльози вода,
як над снопом моя Марія
лозою хилиться, бліда,
все нижче й нижче... Ночі тої
я не забуду, як вона
шептала: «Любий, за тобою
я скрізь піду». Але війна
уже здійсмає сурми бою,
щоб розбудити край од сна.
«Сама не знаю, що зі мною,
такою я ще не була»...
Ї вона гарячою рукою
мене за шию обняла.
Я похитнувсь... «Не час, дівчино!
Тебе любить не можу я,
коли в неволі Україна,
матуся змучена моя.
Зоря повстань кривавить води,
і не для себе я живу.
А як прийду живий з походу,
тебе дружиною назву.
Чекай мене». О, душні ночі
там, на полові золотій,
де вперше в світі сині очі
в душі відбилися моїй.
Блищить коса, і вітер віє,
у жилах кров юнацька б'є.
Немов той сніп, моя Маріє,
зв'язала серце ти моє.

XXX

Я спав у клуні. Тьма тривоги
чомусь на серце налягла,
і снів про огненні дороги,
куди я вийшов із села.
Я спав, знесилений з утоми,

і сні мої — як ніч були.
Але підвів мене з соломи
глухий удар!.. Вони прийшли.
Прийшли з широкими штиками,
що йшов на них я у бою.
Перед спокійними катами
я мовчки зв'язаний стою.
«Ну що? Утік?» А небо блідне...
Вгорі змагання світла й мли...
Лице прикажчика ехидне
переді мною. «Донесли,—
у серце стукнуло.— В нікуди
мене запродавці пошлють.
Од кулі гострої іуди
я упаду на смертну путь.
З країни рідної цю банду
повстання вимете, а я»...
Ось офіцер подав команду.
«Прощай, Україна моя!»
На тлі зорі шуміли клени.
Немов спинився серця бій.
І дула глянули на мене,
я став прозорий і легкий...
«Штиблети носить він на рантах»,—
лунає пісня в морі сліз.
Знов офіцер подав команду,—
і опустились дула вниз.
«Стрілять тебе я тут не стану,
ти ще згодишся нам, сміття!» —
сказав сотенний. І з туману
я повернувся до життя.
«Ведіть його!» І під конвоєм
я в степ іду сумним селом.
Голосить вітер наді мною,
в плече торкаючи крилом,
немов нагадує і знає
про невідоме і жахне,
цілує в губи й заливає
сльозами осені мене.
Я в них тону неначе в морі,
квіткам востаннє шлю привіт,
і ховрашки наївнозорі
печально дивляться услід.

XXXI

Тюрма. Сьогодні в безнадії
я покидаю рідний край.
Лише заплакане Марії
крізь ґрати дивиться... «Прощай!»
«Прощай». Нехай не бліднуть скроні
і сліз в очах розтане муть.
У заграгованім вагоні
мене на захід повезуть.
Там, де в диму небесні шати
й зимою навіть чорний сніг,
я буду вугілля довбати
в глибокій шахті для чужих.
Вона в мені, та осінь рання,
біля дверей, як ніч, солдат,
руки прощальної стискання
і дотик губ крізь холод ґрат.

XXXII

Остання ніч. Засни, тривого,
засни, мов камера оця.
Лиш в коридорі вартового
лунають кроки без кінця.
І сумно дивиться крізь ґрати
холодний місяць. Вишина
байдужа й синя... Спати, спати...
Але мені немає сна...
В сумний куток дивлюся з ліжка,
де в срібнім сьйві тиха мишка
по здобич вийшла з темноти,
на мене дивиться імлісто.
Я б дав тобі чогось поїсти,
та й сам голодний, як і ти.
І раптом вибухи рвонули,
роздерли залпи ночі тьму,
немов прибою грізні гули
вони ударили в тюрму.
І з ліжка скочив я. Повстання!
Невже уже не буде мли?
Неначе сполохи світання

звитяжно грати облили.
Встає зоря... Багряні знаки
уже на стінах мовчазних...
Заметушились гайдамаки,
найшла погибель і на них.
Прийшли брати з степів, з заводу,
кайдани рве коханий край.
Щось важко гупає в ворота,
лунають крики: «Одчиняй!»
Я став в куток. Гвинтівки дуло
в «очко» пролізло й полоснуло
повз мене в стіну пломеном...
Та вдарив постріл в коридорі,
і дуло зникло... Дивним сном
усе здавалось... Неозорі
простори сповнив щастя спів,
у сяйві райдужному слави,
коли матрос мені чорнявий
на волю двері відчинив.
Лежав розкидано навзнаки,—
в очах його холол ще гнів,—
біля порога гайдамака,
що вбить в «очко» мене хотів.

XXXIII

Ми йшли у вуличнім прибої,
над нами квітли прапори,
чужинці нам здавали зброю,
здіймали руки догори.
Десь глухо охкали гармати,
вітали осінь золоту.
Яке це щастя — відчувати
плече товариша в ряду!
В лице сталевий вітер віє,
лунає залпами навкруг.
Ні, не прощай, моя Маріє,
а до побачення, мій друг!

XXXIV

В крові Україна клекоче,
і ворог нам звільняє шлях.

Ми,— руки Леніна, ми — очі
віків, народжених в боях.
З усіх кінців встають загони
і йдуть на клич бентежних міст,
щоб гайдамаські ешелони
громити в гриву і у хвіст.
В обличчя нам і сніг і вітер,
минають дні в огні гармат.
Тікають в даль мутну бандити,
не оглядаючись назад.
Я не забуду, краю милий,
картини чорної навік,
коли ми станцію відбили
й замовкнув бою грізний крик...
Палало небо золотее,
і на пероні, ще живі,
два смуглих хлопчики, євреї,
в своїй вовтузились крові...
Їх матерям уже ніколи
своїх не бачити синів,
їх гайдамаки покололи,
на них зганяючи свій гнів,
куркульську лють свою безсилу,
тваринну лють свою руду.
І сумно явори шуміли
у пристанційному саду.
Зайшла зоря, і встала Вега,
замовкли хлопчики навік.
І так похожий на Олега
був старший з них. Горів мій штик
і плакав гранями стальними
у світлі місячним над ними...
Червоний стяг печально ник,
мов присягався... Бідні дітки...
Та треба бігти в кров і дим...
І довго, довго було видно
перон і трупики на нім...

XXXV

Уже не чуть сичання зміїв,
і куль, і свисту нагаїв.
Шумить золотоверхий Київ

в морях червоних прапорів.
Замість нестерпної скорботи
в очах людей безжурний сміх.
І йдуть ритмічно наші роти
в піснях по вулицях дзвінких.
Прийшли з заводів ми і степу,
в нас юність огненна живе.
А на мені курсанта кепі
і малинове галіфе.
Я йду панеллю. Стеле тіні
найкраще з українських міст,
і відбивається в вітрині
задуманий кавалерист.
То я дивлюсь у скло блакитне
напів у профіль на ходу.
І усміхається привітно
до мене дівчина. Я йду.
В душі ні суму, ні тривоги,
на сонці блискають штики,
і тонко дзенькають остроги,
і пролітають візники.
Зима пройшла, весна — за нею,
і літо пил уже жене.
За взяту з бою батарею
послали вчитися мене.
У жилах кров шумить, клекоче,
в садах троянди розцвіли.
Аж до дванадцятої ночі
мені перепустку дали.
Неділя. Небо. Вітер. Дзвони.
І на Дніпрі така краса,
що юне серце в пісні тоне
й летить, як птиця в небеса,
де золоті хмарки розквітлі,
несе у синь веселий спів
і там купається у світлі,
переганяючи орлів.
Над мене гір шатри зелені,
ремні навхрест через плече,
і лист Марії у кишені
солодким променем пече.

Л и с т

«Коханий мій! Дитя орлине,
що в серці сонечком сія!
До тебе горлицею лине,
і вніч, і вдень душа моя...
Багато днів уже промчало,
як ти пішов, бо треба йти.
В тюрму прикажчика забрали,
що видавав таких, як ти.
А пан утік. Земля — народу.
Душа — мов квіти в перлах рос.
Робочим — фабрики й заводи,
а в економії — радгосп.
Червоний стяг цвіте над нами,
і буде так мільйони літ.
Я так хвилююсь... і думками
не володію ще як слід.
Панів не буде вже ніколи,
ми їм одрізали путі.
Вступила я до комсомолу,
як ти писав мені в листі,
і вчуть потрохи... Вітер віє
в моє вінко, шумлять сади.
Пиши ж мені. Твоя Марія,
якщо ти хочеш, назавжди».

XXXVI

Вона прийшла, як буря бура,
важких боїв остання лють,
Уже Денікін і Петлюра
з гармат по Києву гудуть.
Все ближче сполохи червоні,
і небо — як кривавий зонт...
Іржуть осідлані коні,
ми виступаємо на фронт.
Туди, вперед, на вихор бою,
де не здригне моя рука,
і гостро блисне наді мною
крива шабля дончака.
Мені тривожно і колюче...

Ну, як це я таке зробив,
що від огню Степана Кручі
цигарку третім прикурив.
Селянська містика? Не знаю.
Таке повір'я між бійців.
Нам труби марш веселий грають,
це — марш червоних юнаків.
Тривоги в серці вже немає,
ми — щастя світу ковалі.
І крок Орла мене хитає
в кавалерійському сідлі
так ніжно й лагідно. Я гриву
коневі гладжу. Близько бій.
І щулить вуха похлоливо
й тремтить товариш вороний.
Чого ти, коню мій, на мене
так сумно дивишся?.. Чого?
Поглянь, полощуться знамена
в тугих вітрах, і їх огонь
так серце радує, мій коню.
І вітер нам цілує скроні
і жайворон — безжурний птах
над нами в'ється у промінні.
Чого ж це суму чорні тіні
у золотих твоїх очах?..
Вдалі Дніпра блакитне ложе.
Ти чуєш, як пахтить земля!..
Та говорить Орел не може
і тільки зором промовля:
«Над полем цим, таким зеленим,
я чую смерті хижий спів.
Це, мабуть, друже, ти для мене
цигарку третім закурив.
Замовкнуть труби мідночолі
і куль розлючені джмелі,
а я лежатиму у полі
на смертю зораній землі.
Тобі грозить клинок козачий,
мені наган свинцем жарким...
Не жайворон, а ворон кряче
над нами, любий побратим!
Тому й в очах у мене тіні,
що їх закрие ночі мла».

А пісня крила соколині
уже над нами підняла —
про молот наш, що б'є невпинно
в сталеві груди раз у раз,
і що за щастя батьківщини
ідуть на бій мільйони нас.
А день кругом—як сонце золот,
і пісня райдугою в нім:
«Мы кузнецы, и друг наш молот,
мы только лучшего хотим!»

XXXVII

Синіє гай. То що за точки
на нас летять із далини?..
«Ну, приготуймося, браточки»,
промовив Круча. Тишини
немов прорвались мрійні плеса.
І ми клинків гарячі леза
із піхов витягли. «Вперед!»
І, серця стримуючи лет,
ми розгорнулися у лаву
і ринули під крики. «Слава!»
на лаву ворога. Тепер
ми порубаємося добре.
Клинком вимахує хоробро
переді мною офіцер.
Я розмахнувсь. Та вдарив постріл,
мій кінь упав, і з нього—я.
Так близько, страшно і так гостро
клинок гадюкою сія...
Та я відбив його і в поле
побіг до близького села,
я ще не бігав так ніколи,
душа — неначе дзвін гула,
і, як громи, копитний цокіт
за мною мчав. Паркан високий
переді мною засинів,
і під копит нестерпний цокіт
на нього птахом я злетів.
А серце б'ється важко й дзвінко,
в очах — мов полум'я заграв...
Зірвав з плеча я карабінку

і дулом на паркан поклав.
А офіцерик, як холера,
летить, вимахує клинком.
І от не стало офіцера,
лежить з простріленим чолом,
і кінь стоїть над ним тужливо...
Його я кличу: «Сьок-сьок-сьок!»
Він підійшов, багряногривий,
і я в сідло з паркана — скок.
Заржав мій друг, узятий з бою,
я з гриви кров йому струсив.
І він помчав мене стрілою
рубати рештки ворогів.
«Рубайте їх!» — кричить Підкова,
наш командир... Клинки як сніг
на сонці грають знову й знову.
Шумлять вітри: рубайте їх!
І з коней падають гадюки,
одні кричать, а ті без звуку —
в залиту плямами траву...
То хрип коня, то свист, то постріл,
то збожеволілого сміх...
І навіть заєць куцохвостий
немов кричить: «Рубайте їх!»
«Рубайте їх!» — щебечуть птиці.
Я налетів на дончака
і розрубав його з ключиці
і аж до лівого соска.
І я кричу, луна до гаю
летить і там спиняє льот:
«Ні, це не я тебе рубаю,
а весь замучений народ!»
На землю, збиту копитами,
упала ніч. Замовкнув бій.
І тільки трупів чорні плями
лежали у траві густій.
Ну й погуляли! Як на святі!
Про це нам свідчили без слів
і дончаків шапки лохматі,
немов могили ховрашків,
і офіцерські портупеї,
з плечми розрубані навпіл...
Сплелись у місячнім інеї

шматки кісток, обривки жил.
Загрузли трави по коліна
в болото з мозку і крові.
Лежать і мертві й ще живі.
Не для естетів ця картина!..
«Так буде всім», — сказав Підкова,
важкий здіймаючи клинок,
що почорнів увесь од крові,
в холоднім блиманні зірок, —
«усім», хто нам ярмо на шию
надіти хоче у житті.
«Товариші! За нами Київ,
безсмертя й слава вперед!»
І в ніч у брязкоті металу
помчали ми, як сни німі.
І вітряки нас проводжали,
крилом махаючи у тьмі.
Вперед, крізь вітер і знемогу!
Як тихі очі матерів,
з хатин убогих на дорогу
нам світять зорі каганців
проміння радісною грою,
немов потоки світла ллють,
і Ленін доброю рукою
у тьмі показує нам путь.

XXXVIII

Шумлять бори у сонця зливі,
як моря синього бурун.
І ідуть хлопці чорнобриві,
курсанти зоряних комун.
Над ними білка їсть горішки
і стука, стука дятел-птах.
Вони бійця, немов на ліжку,
везуть на схрещених клинках.
Зелений шум пливе над ними
неначе маревом згадок,
і карабінки за плечима
хитає сумно коней крок.
У глибину лісів пахучу
лежить бійців печальна путь.
На ліжку тім Степана Кручу

товариші в сльозах везуть.
В його очах уже тумани
наводять смерть із темноти,
і на груді його багряно
кров проступає крізь бинти.
Лице так страшно пожовтіло...
Чи це у сні, чи наяву?
І сумно коней ми спинили
й поклали Кручу на траву.
Він умирав. Холодний спокій
зіниці обертав на дим.
Він умирав, цей кароокій
горам Донецьким побратим.
Востаннє слухав шум забою
(то шум дерев), де синь тонка,
торкав вітрець чоло героя.
Він думав: «матері рука».
І тихо з вій його стікали
останні сльози... «Мамо... ти?..»
Ми біля нього всі стояли
і не могли допомогти.
Що бачив він крізь смерті дими?..
Який огонь у нім горів?
Ось він підвівся і очима
обвів усіх товаришів.
«Прощайте, друзі!..» Повні муки
були останні слова.
І на траву з холодним стуком
його упала голова.
Од горя віти почорніли.
Невдовго жив він на віку.
Клинками вирили могилу
і в глибину її вогку
ми тіло брата опустили,
що впав на смертному току.
Ми марш погребний проспівали,
і залп салютний одgrimів.
На коней сіли і помчали
на грізний гул броневиків.
«Прощай, товаришу! За тебе
туди, де бою дальній гам,
ми понесем широким степом
страшну відплату ворогам».

Об рейки цокають копита,
в обличчя залпів гострий крик.
А наша сотня (вітер... літо...)
в атаку йде на броневик.
Йому одрізали дорогу
ми з двох боків. Піроксилін
зробив своє. Зламаєм роги
ми чорту білому... Як дзвін —
над нами небо. В люк я ката
з нагана вдарив. Змовкнув крик,
уже не кашляє гармата,
і зупинився броневик.
Забувши тон свій і манери,
бліді вилазять офіцери,
їх без погонів, у крові,
свої ж виводять рядові
до нас із велетня, що гасне
у сьайві радісному дня,
немов з троянського коня
в інтерпретації сучасній.
«Ну що ж? Пробачте нам на слові», —
вклонився чемно їм Підкова: —
«До стінки їх»... І залп жагучий
в ляльок ударив золотих...
І, стримуючи плач і сміх,
промовив я: «Це вам за Кручу!»,
застебуючи кобуру.
Його могила у бору
до кари кличе. Ось де кара.
Це куля гостра і метка.
Біля коліс броневика
лежать нащадки яничарів,
шлючи в блакить порожній зір,
немов розкиданий папір...
У головах криваві ями...
Лежать вони. А день — як цвіт...
І образ Кручі перед нами
нам шле, всміхаючись, привіт...
Шепоче він: «Хай ворог гине,
йде на вітер і на дим».
І перламутрові хмарини
в вінку вогні пливуть над ним...

Ми відступаємо. За нами
й над нами вибухи рясні,
палає Київ вдалині
золотосяйними верхами.
Там плач, і регіт, і пісні,
розп'яття шибениць безкраї,
і піп хрестом благословляє
розстрілів смерчі огняні...
Донці не раз перетинали
на північ нам безсонну путь,
і вил куркульських чорні жала
тяглися вслід... Бандитів лють
на частки рвала Україну,
ламала волі пишній сад.
Повстав Григор'єв проти Рад,
нам устромив ножа у спину,
кров залила колодки мідь
і б'є фонтаном у блакить,
ніяк її не зупинити,
і в ній полощуться бандити...
Палає Катеринослав,
вітчизни південь весь палає,
і схід, і захід... Од заграв
тремтять і бліднуть небокраї...
День тимчасово відступає,
в борні одгонюючи млу,
мечем простори розтинає
перед собою і в тилу,
фронти — мов кола чорні гада—
стискають горло їй, і зрада
повзе до серця. Патронташ
лоскоче жало, повне яду.
І в грізний час цей до військради
прийшов безсмертний Сталін наш.
Прийшов спокійною ходою,
з чудесним сяєвом чола,
і геніальною рукою
спинив фронти біля Орла.
Вперед! На чорта і на бога,
під рев гарматний раз у раз.
Туди, де жде нас перемога,

не через Дон лежить дорога,
а через рідний мій Донбас.
Туди, де руки простягають
до нас брати із моря тьми,
нам путь відкрили небокраї...
Так хоче Сталін, хочем ми!

ХІІ

Синіє степ усе снігами,
в лице — свинцева далина...
Лежать дроздовці перед нами,
і лава їх — немов струна.
Я на снігу, і справа й зліва
курсантів зір — у синь дзвінку,
і лава наша, теж красива,
подібна синьому клинку.
Вони встають, біжать в атаку
крізь вітер смерті, що січе
в обличчя їх, і крові маком
сніг заливає гаряче...
Уже штиків на сонці грані
горять так близько... Вище бій...
Це біла гвардія востанне
прорвати хоче мур сталений...
Біжать... і криком рвуть тривожним
завісу нашу огневу,
щоб ринуть маршем переможним
на наших трупах на Москву.
Біжать неначе на параді.
Я рву слухняний мій затвор...
І ми розстрілюємо гадів
чіткими залпами в упор.
Огонь гуркоче, не вгаває,
все дужче він... Я в смерть дивлюсь...
Я весь напружений до краю,
от-от, здається, розірвусь...
Вони добігли... Кілька кроків,
от-от дотягнуться до нас...
Але огонь тугий, широкий,
одкинув їх... Прибій погас...
Мовчать дроздовці... Шпорів дзенькіт

не оживить минулі дні.
Лиш офіцерик молоденький
все кличе маму в тишині.
І пада сніг на смутне чоло,
очей засиплюючи млу.
У звуках вальсу вже ніколи
не полетить він на балу.
Кричить, аж поки не погасне,
не піде в тьми страшний туман...
В його маєтку будуть ясла
комун майбутніх громадян,
малих, крикливих і пухленьких;
у залах тих, у світлих тих,
де часто ждала сина ненька,—
тепер не діждеться... Затих...
І все затихло. Ми — на коні.
Як серце б'ється гаряче!
І карабінка тре плече
в огні безсонної погоні.

XLII

Вороніж наш. Ми по Дворянській
так гордо їдемо під брязкіт
копит і зброї... У юрбі
моя сестра. Та тільки чому
така бліда вона? Утома
туманить очі голубі...
Вона хитається, і люди
її підхоплюють, несуть...
І застить зір, і тисне груди,
і напливає горя муть...
Встає гадюкою із крові
передчуття страшна мара...
«Сестра!.. Товаришу Підково,
там, у юрбі, моя сестра!..
Дозволь». Даю я другу повід
і залишаю лад стрункий...
Біжу... І от уже з любов'ю
сестру несучу... «Володю мій!..
Яка я рада!..» Рідні брови
цілую я. «Не треба сліз...

За рогом цим шпиталь військовий,
я в нім працюю».. Вечір ніс
зорю в обіймах, а я Зою,
у серці стримуючи крик.
Було це грізною весною
у дев'ятнадцятий той рік.
Її дихання швидко й жарко
в лице пече... Дві санітарки
на стук мій вибігли, взяли
у мене Зою. «Що з тобою?»
Вони стривожені були.
В палаті світлій ліжко біле,
на нього Зою положили.
І я стояв мов неживий...
Аж ось і лікар черговий.
Я непомітно сльози витер.
«Це брат її, товариш лікар!»
За руку Зою він узяв,
послухав пульса, щось сказав
незрозуміло по-латині
і головою похитав.
Померкли враз простори сині,
що за вікном, у клетотінні,
у реві, в реготі заграв...
Мене чиїсь схопили руки,
але не вдержали... Я впав...
Лиш чув далеко, в морі муки,
як глухо брязнула шаблюка...
В глибокій тьмі пливу як човен,
і світла точка в вишині
все ширша й ширша. Болю повен,
я мчу до неї весь в огні,
немов на крилах... Моря ями
внизу шумлять... Чиєсь лице...
Ні, не воно, а стеля це.
І я в сльозах прийшов до тьми.
Параліч серця... Тиф скосив
сестру так швидко і раптово...
Мовчи, журба! Не треба слів.
Хіба сестру замінить слово?
Тобі присвячую я спів,
сестра моя, що проводжала
мене на бій, біля дзвінка,

коли співали «Чумака»
ми в шумі й брязкоті металу
там, де Донець, моя ріка...

XLIII

Все бій та бій... Неначе горно,
на той Ростов гуде нам шлях...
І тиф схопив мене за горло
в глухих, засніжених степах.
Лунає музика... Мов з парку
я йду нагору... Скрізь весна.
І в губи солодко і жарко
немов вгризається вона,
моя Марія... «Рідна... Мила»...
Вона цілує в губи, в лоб...
Ось по Дінці за мною гроб
женеться білий... Я щосили
пливу, пливу, і де ріка
звертає вправо, до гайка,
на берег вискочив... І мимо
промчався гроб під серця крик
і десь за поворотом зник.
Ось водопад, і бризок дими
уже шумлять мені в лице...
Та я вхопивсь за деревце
і врятувався... Гладять вії
пахучих пальців конвалії...
І я прокинувся. Палата
залита світлом. Тишина.
І наді мною — мов крилата,
в халаті білому вона,
моя Марія... Сонце плаче...
Ні, це вона... І я почув:
«Він буде жить. Це кризис був
Ще повоюємо, іначе»,—
сказав сивенький у пенсне,
з життям вітаючи мене.
А за вікном усе зелене
шумить і квітне, наче спів...
Вона прийшла сюди, до мене,

в громах панцерних поїздів...
Прийшла, стоїть переді мною,
і воскресаю я немов.
Крізь бою смертного приборі
мені з усмішкою ясною
ти принесла свою любов.
Стоїш, чудесна, осіяна,
і милі ямки на щоках
сміються й плачуть... Серце в'яне.
Не марно ти, моя кохана,
пройшла важкий і довгий шлях.
Нехай живе, що встало з крові
в сонцях безсмертної пори!
Над комсомольською любов'ю
шумлять багряні прапори...
Цвітуть сади за долиною,
де я зростав у морі блуз,
і мати здалека рукою
благословляє наш союз.
«Моя дружино!...» Сині очі
на тлі червоного хреста
щасливо плачуть... Кров клекоче
в співучих жилах... О літа
моєї огненної юні,
ви пролетіли, громолунні,
але вас пісня поверта.
І от ви дивитесь на мене
в столичнім шумі з далини,
і золоті зорі знамена
встають у гуркоті війни...

XLIV

Ридала сурма над юрбою,
шумів за муром скорбний сад...
І ми прощалися з тобою
під дальнє охкання гармат.
На польський фронт нам вітер віє...
Прощай, далекий мій Донбас!
Ні, ми не плакали, Маріє,—
то небо плакало за нас.
Ні часу нам, ні дна, ні міри,

звучить так весело наш сміх.
Як дим розвіються жовніри
в конфедератках голубих.
«Прощай...» Вагони похитнуло,
мов загриміло все кругом...
Невже навіки потонула
червона хустка за вікном?..
А ешелон летить і цока
вперед, не знаючи біди.
Минають станції, як роки,
що пролетіли назавжди...

XLV

Все степ і степ. Шумить сердито
у прапорах ранковий вітер
над морем маревним колон
і од очей одгонить сон.
А там, далеко, перед нами
огні гармат все блись та блись...
Там, за колючими дротами,
окопи польські простяглись...
Хитають землю реви бою,
жагу розбуджують п'янку...
І заспокійливо рукою
я гриву гладжу дончаку.
Аж ось ріка. Як смерть ріка ця.
З-за неї — постріли рясні
занили тонко в вишині,
неначе пищики з акацій...
Огнем, і дротом, і рікою
одгородились, як стіною,
од нас бундючні вороги.
І під огнем стоять полки
у непорушному спокої.
Клинка на сонці блиснув лет,—
і море рушило вперед,
злилося гривами з рікою
й на берег ринуло... В дротах
гармати нам пробили шлях
набоїв зливною грозою
до сонця радісного путь.

І вже будьоннівські герої
піхоту Галлера січуть...
Аж ось біжить переді мною,
закривши голову, жовнір,
він обернувся і тоскний зір
підвів до мене. Руки вгору
благально зняв, блідий, блідий...
«Хіба я можу, бідний мій,
тебе рубать? на злид і горе
зростали ми в сім'ї одній,
одні для нас світили зорі
і гнав на труд один гудок...
Не можу я тебе рубати.
Живи, обдурений мій брате!»
І я до піхви вклав клинок.
Було давно це, любі, вранці,
на сході радості і сил.
Ми мовчки виладнали бранців,
і мовчки рушили ті в тил.
Пройшли літа. Мужніє ліра.
А все в уяві зір жовніра
над змовклим боем, шумом трав,
і над похмурою рікою,
коли я твердою рукою
йому життя подарував.

XLVI

«Даеш Варшаву!» — крик лунає
панам у спину. Дим і жах
летять за ними по степах,
і небо в загравах палає.
Од них душа немов багорова,
усе кругом, неначе в сні.
Вже засіяли вежі Львова
перед полками вдалині!..
І простягли у синь Карпати
свої вершини снігові...
Галичина, уся в крові,
своїх визвольників стрічати
іде, сподівана мати,
на осіяний сонцем шлях.

«Привіт вам, радості солдати!»
І хліб і сіль у рушниках
на вкритих ранами руках.
Та хліб упав... Завили грози...
І з неба чорні бомбовози
по нас ударили... В диму
схопили матір ката руки
і повели назад в тюрму,
знов на тортури і на муки.
Пропали в грізній завірюсі
її коса і карий зір...
Лиш клятва котиться до зір:
«Ми ще повернемось, матусю!»

XLVII

Нас оточили. Мур сталевий
стискає коло невблаганно.
Але гримить полків прибіїв
і рветься коло, як тумани,
як вати клоччя... Гул за нами —
і знов в обличчя залпів лють.
Це ми серцями і клинками
в боях прорубуємо путь.

XLVIII

Тривожна ніч. Ритмічно рипа
сідло, й шумить уже комиш.
Ми із соломи смолоскипи
зробили, щоб було видніш.
Морями коней і металу
ми йшли на схід у дум грозі...
Гармати часто загрузали,
і ми тягли їх із грязі
в сумній мовчанці... Хмар скорбота
над нами висла... Линув час...
здається, вискочить кіннота
з кущів і кинеться на нас...
Все чок та чок під копитами...
Дерев химери, глина круч

і вітер плакали за нами,
як переходили ми Збруч...
Мов сниться... Вершники, тачанки...
Прощай надовго, рідний край,
і ви, чорняві галичанки,
сумних ланів рум'яний май!
Прощайте, гори і вокзали,
куди летів наш димний шлях,
і ви, дядьки, що проводжали
полки з сльозами на очах...
На вас свитки такі ж подерті,
як і у нас колись були...
Шумів над нами вітер смерті,
стояли ви, а ми все йшли...
Не плачте, рідні! Поле брані
ще загуде... Настане час
і ми повернемось, кохані,
з громами й славою до вас.

XLIX

В пилу і гуркоті обози
летять на схід за разом раз,
і колобками по дорозі
буханки котяться повз нас...
Ми сміємось: «От, панікйори!»
А вколо осені огні
лягли на трави неозорі,
на хутори удалині.
Усе на схід полки червоні
ідуть та йдуть, мов день погас.
І з балки враз нестримні коні
потокотом ринули на нас...
Це — чорношличники. Стіною
ми розгорнулись проти них.
Ще не було такого бою,
атак настирливих таких...
Од копитів гриміло поле,
і од клинків дзвеніло все...
Забуть не можу я ніколи
Підкови скривлене лице,
навпіл розрубане, орлине,
коли упала в пил жахна

його обличчя половина,
неначе скибка кавуна...
І гайдамака чорнобровий
на мене кинувся як звір...
З клинка стікала кров Підкови
й немов диміла... Хижий зір
горів так тупо і зміїно,
була у нім жага терпка...
Я в ліву руку перекинув,
неначе блискавку, клинка.
Креснули, вдарили копита,
шаблі схрестились... Кров за кров!
Я чорну голову бандита
неначе ханьку розколов.
Він закричав немов дитина,
і в порох ляпнула, мов друд,
його обличчя половина...
Я крикнув радісно: «капут!»
«Капут, загибель вам, собаки!» —
усі ми гримнули разом
і довго гнали гайдамаків,
аж поки ніч зайшла кругом.
Лягла на трави прохолода,
і місяць глянув з небозводу
на землю, мов кривавий шлик,
і впав за хмару малинову.
Ми відплатили за Підкову,
і жоден ворог не утік.

L

Ми грізно стали на кордоні,
погасли віяла заграв,
надовго змовкли громи броні,
і мир з поляками настав.
Зітхнула Армія Червона,
на південь повернула штик,—
і зграї чорного барона
ми в море скинули навек.
Упали в пил гадючі жала,
одбили ми своє добро,
й полки Котовського прогнали
махновців рештки за Дністро.

Ми у Тирасполі. Рікою
одгородився світ старий.
І на тім боці, над водою
стоїть румунський вартовий.
Допомогла катам Антанта
наш край загарбати на жах.
І от лисніють на вітрах
сталеві каски окупанта
по Бессарабії степах.
Прийшли, облутали, украли,
коли війна у нас гула,
од Батьківщини одірвали
край винограду і тепла.
В борні стомилася Вітчизна,
боярин добре знає це.
Та суд настане правий, грізний,—
і ми відплатимо за все.
Одягне броню Батьківщина,
полине в синь моторів спів,
і Бессарабія зустріне
своїх визвольників синів.

ІІ

Додому, їду я додому...
Гримить мостами раз у раз
і лине поїзд без утоми
на мій омріяний Донбас.
В лице привітний вітер віє,
Лети, мій поїзде, лети!
Там жде мене моя Марія,
і мати, й сестри, і брати.
Там жде мене моя бабуся
і тьоті тихої любов.
Я їм казав, що повернуся,
коли в поля криваві йшов,
що край забуде дні негоди,
земний ми створимо Едем
і сонце бідному народу
ми на багнетах принесем.
І сталось так. Невже побачу
я всіх вас, рідних, дорогих,

і мати радісно заплаче
на грудях стомлених моїх?!
Побачу я лани, оселі,
тини, кривесенькі такі,
Донець і гай, ставки веселі,
і димні труби заводські.
Я мчу, з годинами на герці
в вагоні я. Снігів блакить.
А в Третій Роті моє серце
по Красній вулиці біжить
і загляда в вікно вузеньке,—
там, де кутків і злиднів пах,
де каганець і сина ненька
давно чекає, вся в сльозах...
І серце далі мчить. «Бабусю!
Я твій Володя, твій онук»...
І слуха бабушка у муці:
чи вітер то, чи в двері стук?
Пливе в кутках журба безкрая,
хвилини схожі до сторіч...
Бабуся двері одчиняє,
а за дверима тільки ніч.
І серце — далі, далі, далі,
в ту економію й село,
де в морі крові і печалі
кохання перше розцвіло.
Кімната чиста, біле ліжко,
на ліжку тім, що за вікном,
лежить кохана білосніжна
і спить — не спить тривожним сном.
Жене світання морок ночі,
і обрій барвами сія.
І серце слухає: шепочуть
сумні вуста моє ім'я...
І груди вишиту сорочку
здіймають трепетно... Чекай!
Неси, мій поїзд — гуркоточку,
неси мене у рідний край!
І от Лисиче. Йду я пішки.
Огні заводу простяглись.
Це тут мої маленькі ніжки
по рейках тупали колись.
Це тут ми білі банди гнали

і йшли вперед під кульний спів.
Пливе проміння по металу
смутних станційних ліхтарів.
У тьмі встають заводу труби,
біжать вагончики в блакить.
Немов молитву шепчуть губи,
і під ногами сніг рипить.
Невже я дома? В щастя зливі
я йду над маревом ріки,
і наче птиці полохливі
кудись пропали всі думки.
Лиш вітру чорні перекази
в душі моїй... Холоне кров...
Я думку рвусь, лечу спіймати...
Спіймав!.. І легко стало знов.
Стоїть завод, і диму плями
кудись пливають без вороття.
Немов з страшної смерті ями
я повернувся до життя.
Іду. Ось клуб. Виходять люди.
І я, в шоломі, йду між них.
І тисне солодко так груди,
і кров прискорює свій біг.
«Здоров, Володька!» — Простягають
до мене руки ті, з ким ріс
і з ким робив, кого я знаю...
І тоне все в тумані сліз...
«Твій брат умер». — Який? — питаю.
Я думав — Ігор. Ні, Олег...
Нема Олежика, немає...
І серце — як порожній цех
в заводі мертвому... Не квітне
в швидких руках металу змах,
і сумно крізь розбиті вікна
гуляє вітер по станках.
Такий простий життя закон тут.
Я ізронив на сніг сльозу.
Він галіфе чекав, що з фронту
йому я скоро привезу.
І не діждався... Скорбний воїн,
неначе в смертному бреду
до хворостянки дорогої
по Красній вулиці йду.

Я в двері стукнув тричі... «Хто там?»
«Володька...» — крізь ридання я.
І крик, єдиний крик: «Володька!»
неначе злився у виття,
протягле й радісне... Кричали
мої то сестри і брати.
Вони так брата зустрічали,
що вийшов з смерті темноти.
Я увійшов. Цілунки, сльози.
Немов з туману довгих літ
я їм приніс крізь чорні грози
жаданий і чудесний світ.
Прибігла мати від сусід
і впала плачучи на груди.
«Нужди ніколи вже не буде»,—
кажу я їй... Світання цвіт
залив шибки узором зливним
і нас у тиші голубій.
І півні криком переливним
зустріли дружно день новий.

ЛІІ

Бабуся й тьотя. Сльози, сльози...
І тихі зустрічі слова.
Про вас, мої смутні мімози,
у серці пам'ять ще жива.
Жива, і буде вічно жити,
як і до вас моя любов,
коли, неначе з того світу,
в хатину тиху я зайшов.
«Ти комуніст?» — мене спитала
бабуся добра. «Комуніст».
І тихо, тихо в хаті стало,
і змовк надворі вітру свист.
Спахнули очі тепло й чисто...
Я не забуду слів святих:
«Ну, значить гарні комуністи,
раз мій онук пішов до них».

Весна зеленими крилами
в полях шуміла. Грала кров.
Співали птиці над копрами,
коли на станцію я йшов.
Лице ще й досі пломеніє,
мов день сонцями засвітив
на телеграмі кілька слів:
«Стрічай двадцятого. Марія».
Перон, дзвінки і метушня,
і синій зір, до болю любий,
і повні щастя і огня
покірні і солодкі губи.

Усе гримить, сіяє й лине,
шумить і квітне без кінця.
Приймай, столице України,
свого донецького співця!
До тебе йшов він в дзвоні сталі
через моря і крові й сліз.
Він запах вугілля й конвалій
тобі в мелодіях приніс.
Атаки відгомін у слові,
і сяйво зір, і шум дібров —
там, де луги цвітуть шовкові
й до всіх пригноблених любов,
і гнів до ворога, і сльози
в розлуки час і в щастя мить,
і тишина, й бентежні грози,
тополі, сонце і блакить.
За тебе йшов він до загину,
за тебе всю віддасть він кров.
В його піснях до України
живе незмірена любов.
В юрбі звучать нервові кроки,
горить огонь його очей.
У Харків шумний і широкий
прийшов смуглявий соловей.

ЕПІЛОГ

Вітри, походи і привали,
любові рани і пісні,
весни ви повинню промчали
і потонули вдалині...
І польський фронт у гromі шалу,
де даль од спалахів руда...
Мої там вірші друкували
в газеті «Красная Звезда».
Вони з гарматами гриміли,
росли в огні, в розривів млі,
їх наші грози народили
в кавалерійському сідлі.
Я з ними йшов на гул невпинний,—
вони в мені як той тотем,—
за бідний люд, за батьківщину
поетом і політбійцем.
Пройшла гроза. Луною тоне
у далі днів. Безсмертний час!
І Ворошилов і Будьонний
у тій грозі учили нас.
Я не один про щастя марив,
коли пішов, під гул стихій,
у світлі лави комунарів
в партійний тиждень бойовий.
Я гордий долею сслдата
нових віків, коханий край!
На партквитку моему дата:
двадцятий рік і місяць май.
Збулась мільйонів давня мрія.
не марно, ні, лили ми кров,
коли мій край на буревії
вела озброена любов.
Моїх пісень огонь не тане,
летить до зоряних висот.
І груди орденом Пошани
мені прикрасив мій народ
за голос мій, за пісню щиру,
що славить сонце і степи,
що не віддав я кату ліру
у дні страшної боротьби.
З тобою вийшов я в дорогу,

о краю мій, за тебе б'юсь!
Іти завжди з братами в ногу
в цей день народіві клянусь.
Клянусь і партії, й вождеві,
і дню, що в серці розцвіта,
клянусь і вам, сади вишневі,
колгоспні села і міста,
що буду скрізь єдиним, чистим,
як наші зорі і сонця,
і з честю ім'я комуніста
нести до смертного кінця.

1937

ЗАПРОДАНЦЯМ

I

Ви продавали Україну
й під ноги слались, як сміття,
усім, хто нам бажав загину,
і гнули перед ними спину,
криваві виродки життя!
Але не буде вороття
тим дням, коли ви жирували
і ледь не репались од сала,
ті дні пішли у забуття
і не повернуться ніколи.
Для вас судьби замкнулось коло,
й погребні дзвони одгули.
Та й що для вас була Україна!
Вам — тільки б коні і воли
та кожухи, а не свитини,
левади пишні і лани
й добра б до рук побільш прибрати
та змога з бідних шкіру драти
і з неї шити жупани.
В маєтках пишних сидячи,
ви дня боялись, як сичі,
й народу волю соколину
живу поклали в домовину,
поклони у церквах б'ючи.
Шуміли фабрики й заводи,
де од зорі і до зорі
для вас свій піт лили, як воду,
в ярмі проклятим трударі.
Все усміхалось, як на святі,
для вас розкішним життям.
Вам пишні палаци, багаті
і хворостянки злидарям.
І злото дзвінко і невпинно
пливло в кишені вам, і ви
крізь це дивились на Україну
й були подібні до черви.
Коли ж із неї вас прогнали
жебракувать в чужі краї,
а награбоване забрали,

ви зненавиділи її.
Прийшла до вас негоди жура
з відплати огняним мечем,
ви проти неї стали хмуро,
й полтавський адвокат Петлюра
став вашим богом і царем.
Колосся десь під вітром лине,
як моря шумного вали...
І покупця на Україну
тоді ви в кайзері знайшли.
Ви приповзли до нас, як змії,
з полками лютими заброд.
Та з допомогою Росії
вкраїнський вигнав вас народ.
Ми оновили все з любов'ю,
і знову розцвіли сади,
де ви пожарами і кров'ю
свої позначили сліди.
У вільній праці геній людський
щасливо глянув у блакить,
та замість кайзера Пілсудський
хотів Вкраїну в вас купить.
З народом російським ми дужі
в єднанні братньому завжди.
Не побоялись ми біди
й знов опинились ви в калюжі.
Глуха, безсила і сліпа
не допомгла вам лють зміїна.
Як сад, розквітла Україна
під знаком молота й серпа,
в народів вільних дружнім колі,
як золото пшениці в полі,
й знялась понад вершини гір
зорею серед братніх зір.
О рідний край, о рідний дім,
о земле радістю багата,
колгоспних сіл краса крилата,
і сонце Сталіна над всім!
В труді, не знаючи утоми,
ми молоділи, ми росли.
А десь на смітнику чужому
в чужих лахміттях ви гнили.
Де «ваші» землі, «ваші» вишні?..

Усе розвіялось, як дим...
Який фінал! Пани колишні,
і холоуї панам чужим.
Та що й робити вашій банді,
коли програли ви бої.
На шпигунів і диверсантів
нові вас вчили хазяї
і засилали на Україну,
як чорну нечисть і як гадь,
щоб трударів в слушну годину
труїти, різать і вбивать,
щоб шкодить нам, де тільки можна,
і у таємній боротьбі
в своїй запіненій злобі
спинить наш поступ переможний.
Ви, пінячи отруйне жало,
хотіли повернути час,
та вас нещадно викривали
й вночі приходили по вас.
Боровся з вами весь народ,
і в ньому ґрунту ви не мали
і вас пололи, як осот,
і як бур'ян той виривали
в країні щастя і свобод.
Нам дружби Сталінської сила
дала невиданії крила,
зробила пильним зір очей
у сьайві ленінських ідей.
Боролись ми за праве діло
й за мир, як боремось тепер.
І навіть батька викрив сміло
Морозов Павлик, піонер.
Загинув він для перемоги
над злом, над тьмою лихоліть,
та пам'ять хлопчика малого,
що став великим, буде жить.
Ми будували, як титани,
зусилля множачи в труді,
і райдугою Дніпрельстана
розквітли далі молоді.
І струм помчав за гори й води
в міста просторами степів,
до ладу все нові заводи

ставали в гомоні гудків.
Ви ж за кордоном десь сичали,
копаючись у смітниках
і зради й змов, нікчемний прах!
Вам снилось українське сало.
стеги й сади на тлі зорі
і все і все, що відібрали
у вас повсталі трударі,
як жито, сіяне не вами.
В борні, як буря, ми були
і одчинили щастя брами,
й для нас у сонці розцвіли
не ганчірки жовтоблакитні,
що розтоптали ми навік,
а стяги червоно-привітні
і горде слово: більшовик,
не бідні нивки, повні жури,
а степ колгоспний без кінця,
а світлі палаци культури,
що сповнюють теплом серця.
Життя веселе безтравожне,
без горя, злиднів і образ
непереборне і заможне,
і труд, що святом став для нас.
Народ без вас господарює,
багатства множачи свої.
І все, що робите ви,— всує.
Своєї долі хазяї,
ми зустрічали вас залізом,
а змовкли огненні бої,
ми до вершин соціалізма
свою продовжували путь,
і наша все росла можуть,
летіли дні. Шуміло жито.
Україні назавжди чужі,
ви стали Гітлеру служити
й точить пощерблені ножі,
не гайдамацький шлик, а темна
візитка й од сігари дим.
Але все та ж душа нікчемна,
хоч і у одязі новім,
і мрії ті ж, і та жадоба,
і путь все та ж, все та — до гроба,

що буде ваш останній дім.
Й замість Петлюри, що в Парижі
упав од кулі, як бандит,
Бандеру ви зняли на щит,
щоб наміри здійснити хижі.
Коли ж фашистівська орда
посунула на край труда,
щоб покорити нас під носі,
за нею їхали в обозі
ви блідо в бренькоті бандур,
під канонади перекати,
мов зацвілілі експонати
з музею воскових фігур.
Ви думали, що вас зустріне
із хлібом-сіллю Україна,
під урочистий дзвін церков,
а вас із лісу, із туману
стрічала куля партизана,
і потекла гадюча кров.
Ніхто не відчинив вам брами,
ніхто поклонами не стрів.
Земля горіла під ногами
і в вас і в ваших хазяїв.
Плече в плече сини Вкраїни
і росіяни йшли на бій
і з ними у сім'ї одній
ішли таджики і грузини.
І в димні дні і в ночі сині,
гули, не мовкнути, бої.
Ми сили множили свої
у дружбі Сталінській єдині.
За кров і сльози матерів,
за плач дітей осиротілих
ми вам, як треба, відплатили,
і хуги рев ваш слід замів.
І ви розтанули, як мла,
і чорна зникнула навала.
Нас воля партіїєднала,
і воля Сталіна вела.
І після бурі, після мли
настала сонячна година.
Нам росіяни помогли
звільнити землю України,

звільнить і возз'єднать її.
А ви і ваші хазяї,
чуми фашистської мікроби,
тікали в безвість, повні злоби.
Біля Берліна кроки рот
гриміли, повні помсти й сили.
І у Європі ми звільнили
од рабства не один народ.
Коли ж замовкнули гармати,
і сонце із-за гір звелось,
вам у Тризонію тікати
од карі нашої прийшлося.
Над трупом Гітлера проклятим
салют ударили гармати,
як знак, що вже не буде мли,
і ми вернулися додому.
А ви служити почали
уже хазяїну новому.
Так як за марку, ви за долар
в кишеню заховали гонор.
А ми при братній допомозі
братів-народів рідний край
знов оновили. Вражих зграй
сліди трудом своїм крилатим
навік ми знищили. Мечі
прожекторів не крають знову
грозове небо уночі.
Ми зводим сталінські будови,
до комунізму ідучи.
Сади, сади по всій Україні
і лісосмуги молоді.
І в дружбі Сталінській єдині
ми в животворному труді.
Хай грають серця струни чулі!
Я гнівом слово окрилю.
Так. Заслужив Петлюра кулю,—
Бандера матиме петлю,
і серце спиниться вороже
за чорні і страшні діла.
І долар вам не допоможе,
як марка не допомогла.
Ми всі — сини кремлівських зір,
всі прості, чесні люди з нами,

і сяє сонцем над світами
на прапорі народів: МИР.
І марні спроби Пентагона,
і федерального бюро,—
не никне долу стяг червоний,
як не тече назад Дніпро.
На все прийдешнього вершини
поклали сонячну печать.
О, ні, ніколи України
од СРСР не одірвать,
як не згасити Дніпрельстана,
що встав з руїни осіянно
й зливає радісні огні
з Каховки сяйвом вдалині,
і сяйво те летить крізь гони
на світлі води Волгодона.
З братами нашими ми грізно
за волю бились ненарізно,
щоб, як весна, життя цвіло,
бо без Радянської Вітчизни
і України б не було.
І всіх, хто хоче нас тягнути
в болото рабства і нужди,
ми гордо, радісно і люто,
як били, будем бить завжди.
Любові сина вам не знати,
що наче молодість сама,
і не для вас це слово — «мати»,
бо матері у вас нема.
Не знать вам творчої тривоги
й ніколи радості не знать,
як із чола свого вузького
не змити Каїна печать.
Вам до життя путі немає,
згубили злочинам ви лік.
Вас кожна стежка проклинає
землі, не вашої навик,
і не для вас, як пісня, лине
священне слово — Батьківщина.
Так гняйте ж, виродки шалені,
вам холуя не збутись пут.
Замість душі у вас кишенья
для грошей за іудин труд.

А днів гримить хода залізна,
і грає, грає сурми мідь...
«Моя земля», «моя Вітчизна!»
о, як це солодко звучить!
Як гордо й світло відчувати,
що єсть у нас радянська мати!
Що України старший брат,
народ російський в щасті з нами,
як з нами був він у біді.
З ним і з народами-братами
в комуністичному труді
ми, наче прапор над віками.
Так слався ж, російський народе,
що сяйвом сонця тьму зборов
во ім'я правди і свободи,
і од українського народу
прийми подяку і любов.
З тобою все здолать ми вміли,
на гори сходячи круті,
з тобою нас ніякі сили
не зіб'ють з нашого путі.
Нам Сталін дав безсмертя крила,
і світить зорями Кремля
Москва тобі, моя земля!
Нам рідні вулиці її
і Красна площа й мавзолею
граніт священний. Ми за неї
ішли в невидані бої,
коли усе гуло огнями
і перед нами і над нами,
й земля хиталася в громах,
і образ Леніна у серці
нам сяяв у кривавім герці,
як ім'я — Сталін — на вустах.
Як розцвіли огні привітні
будов у рідній стороні.
Не погасити їх, о, ні,
недолюдки жовтоблакитні,
сліпі, нікчемні і смішні,
не погасити щастя рань,
що над полями сонцем лине.
Насильства зради й змови твань
вас не врятує од загину,

що заслужили ви давно,
як виродки й життя каліки.
Вам бути там, куди навіки
пішли Петлюра і Махно.
Ви тлінь, ви прах. Лиш сморід трупа
ви несете. То як же ви
здолати можете живих,
коли ви тля і гною купа
і викликаєте лиш сміх.

Так. Прийде мить з життям прощання
для вас. Потоне в тьмі блакить...

І не обдурять нас, не ждять,
ні ваші сльози, ні благання.
Ви загубили стид і совість,
і сльози ваші, як вода.

Ніхто криваву вашу повість
не прочитає й не згада.

Час не здійснить криваві мрії,
і вітер порох ваш розвіє.

Це жде і ваших хазяїв,
що нам загрожують війною
і хочуть хижою рукою
загарбать світ. Коли на нас
вони посунуть із-за моря,
їм не позбутись кари горя,
то буде їх останній час.

Що бомби атомні! І в нас
вони вже є. Вся сила в людях,
в огні священному у грудях,
в ясній свідомості мети
у тих, хто зна, куди іти
й за що офірувать життям.

Цього не знать ніколи вам,
як тим, хто тьму несе Корей
і попелить міста й сади,
кого змітають батареї
з путі свободи назавжди.

Бо у борні закон такий:
не може бути відважним серце
в солдата, що іде на бій,
не знаючи, за що він б'ється.

Коли не інтереси босів
ведуть на бій, народ таких

дає, як Зоя і Матросов,
безсмертних в подвигах своїх.
Як і в бою, коли і небо
і землю краяли громи,
в труді, працюючи на себе,
богатирями стали ми.
Ані безодням, ані горам
нас не спинить. Яка краса!
Як і в бою, в труді ми творим
неповторимі чудеса.
Ми в сьайві слави світової,
щоб не було весні кінця,
моря еднаєм між собою,
як наші думи і серця!
Ми горді силою своєю,
не боячися лихоліть.
Нікому вже, життя пігмеї,
наш рух ніколи не спинить!
Це так, хоч як би не лизали
ви чоботи чужим панам.
Свої пісні ви одспівали
і от чужими псами стали,
чужим радіючи кісткам,
що кидають з чужого столу.
Ні, вам людьми не будь ніколи,
вам не пройти вже нашим степом,
повітря нашого не пийте.
Ні, не для вас його блакить,
нащадки прокляті Мазепи!
Вас жабуриння жде одно,
не тратьте сил, ідіть на дно.
І не пручайтесь, — марна праця
і марні ваші всі діла.
Дорога змов і провокацій
вас до добра не довела.
Зима. У сріблі всі сади,
зимове сонце над садами,
і українськими степами
мчать електричні поїзди.
Як сяють Дніпрельстана очі!
Радіє рідна сторона.
Й Дніпро під кригою шепоче,
що знову прилетить весна,

сади в рожевий цвіт укріє,
в зелений плащ розгін ланів,
і радо гляне вільний Київ
в Дніпро мільйонами огнів.
О радість творчості, о люди,
брати в любові і в труді,
в житті нам старості не буде,
ми молоді, ми молоді.
Прозорість там, де прудковод,
і муть там, де вода не лине.
Достойний імені людини,
лиш той, хто любить свій народ,
лиш ця любов дає нам крила,—
в труді й борні рушійна сила.
Вона єднає нас залізною
і робить з нас богатирів —
любов до рідної Вітчизни
і гнів до наших ворогів.
Я проклинаю все вороже
й люблю усе, що я любив.
Тому й, співаючи про гнів,
я про любов забути не можу.
Люблю тебе, мій рідний край,
душі я силою всією.
Ти під радянською зорею
розквітнув, наче сад-розмай.
Люблю я міст твоїх широких
веселий шум, твоїх людей
і впевненість у їхніх кроках
і сяйво зоряних очей,
що промені свої зливають
з земними зорями, люблю
зерно, що падає у ріллю,
щоб потім колосом шуміти,
й, як гнуться під плодами віти,
люблю дивитись я. Ось кліть
в глибини, наче ввись, летить,
і лампочок відбили очі
проміння мрійно-золоте,
і в лаві, де комбайн гуркоче,
все в сяйві денному цвіте.
Люблю колгоспне я роздолля
і хуги коней біг у полі,

коли у сніжнім тумані
ледь пробиваються огні
села, що відпочинком кличе.
Колони, радісні обличчя
і цвіт знамен, і труд ясний,
і пісня, що у полі лине.
Це ти, мій краю дорогий,
моя радянська Батьківщино!
Так грайте ж, струни серця чулі!
Не бути ночі вороття
не повернуть нас в дні минулі
нікчемним виродкам життя!
Не повернуть! Хоч є й між нами
в цей переможний слави час,
такі, що з вовчими думками,
мов тіні, ходять поміж нас,
як рештки дикої стихії,
давно розбитої в борні,
ховаючи гадючі мрії
в душі десь глибоко на дні,
нас ненавидять до нестями,
не в силі викликать громи,
і лиш сичать поза кутками
на день, що засвітили ми.
А є й такі: слова, як злото,
але прихований в них зміст,—
під машкарою патріота
все той же націоналіст.
Чужа їм творчая тривога,
їм наша радість навісна.
З космополітами дорога
їм до загибелі одна,
як сіоністам, що в бетони
за злото із Вашингтона
лобами б'ються до крові,
щоб обернуть на зиму літо...
Ні, рабства тіні неживі,
вам наших душ не отруїти!
Не вбить старому молоде,
народ змете вас із дороги,
бо нас до щастя перемоги
могутня Партія веде.
Ми побудуем Комунізм,

труда і радості герої!
Ми будем пильні. В нас є зброя
й ця зброя — марксо-ленінізм.
Як ми сказали, так і буде.
Наш край народів славить хор.
І вам, запроданці, іуди,
не утекти од нас нікуди,—
ми всіх вас витягнем із нор.
Вас од відплати не сховає
ані підземна глибина,
ні море, що валами грає,
ані лісів гущавина.
Ми скрізь вас знайдемо. Свободу
ми збережем од всіх негод.
Того, хто йде проти народу,
зуміє покарати народ.
Його, хоч як він не хитрує,
ніякі маски не врятують,—
їх зірве Партії рука,
бо доля виродків така.
Ми — край орлів. Усе вороже
ми скрізь зуміємо знайти,
бо так, як ми, літати не може
те, що народжене повзти.
Так будьмо ж пильні! Сурми звуки
нас кличуть в радісні віки.
Нам марксо-ленінська наука
в труді озброює думки
і робить нас богатирами.
Немає місця поміж нами
безкрилим, кволим, лінюкам
і холуям і кар'єристам.
Їх зовсім не потрібно нам.
Не світить їм огонь мети.
До Комунізму ж треба йти
із світлим зором, серцем чистим.
Майбутнє — сад. До нього лине
з нас кожен в сяйві неба шат.
Лиш той, хто любить Батьківщину,
достойний увійти в той сад.
Під луни молота залізні
до нього йде з ясным чолом,
лиш той, хто відданість Вітчизні

своїм показує трудом.
Хто для народу творить сміло
у сяйві п'ятикутних зір
і віддає свої всі сили
борні невиданій за мир.
Достойний імені людини
лиш той, кого до щастя днів
веде любов до Батьківщини
і ненависть до ворогів.
Іде він радісно крізь гони
туди, де сонця знамено.
А в нас таких є мільйони,
що в дружбі Сталінській одно.
То ж марні ваші чорні мрії,
запроданці і лиходії,
нас у ярмі не бачить вам,
і край щасливий, край багатий,
Україну вашим хазяям
од СРСР не одірвати!
Для неї сонце непогасне
привітно шле огні свої.
Вона цвіте, як сад прекрасний,
в народів радісній сім'ї.
Вона цвіте в труді, у пісні,
не бачить вам її землі.
То ж гиньте, гиньте, ненависні,
з тавром Іуди на чолі!
Ви вийшли із болота бруду
й в болото підете, як гадь.
А нам все так же сонце буде
над Батьківщиною сіять.

1953

ВОЛОДИМИР СОСЮРА

Володимир Миколайович Сосюра народився 6 січня 1898 року в шахтарській сім'ї на ст. Дебальцево в Донбасі. Нужда і злидні супроводили поета в дитинстві. Ще підлітком він почав працювати на заводі. Літом працював, а зимою вчився. Закінчив сільську двокласну школу і два курси трирічного агрономічного училища.

Вірші пише з 14 років. Вперше почав друкуватися літом 1917 року в лисичанській газеті «Голос рабочего».

Радісно зустрів молодий поет Велику Жовтневу соціалістичну революцію.

Приймав активну участь в громадянській війні, був червоноармійцем, політпрацівником і літературним співробітником газети «Красная звезда» 41-ої стрілкової дивізії. Систематично друкувався на сторінках центральних і фронтових армійських газет («Красная звезда», «Коммунист», «Голос труда», «Одеський комуніст» та ін.).

Починав писати В. Сосюра російською мовою. Нею він пише і в наступні роки, особливо під час громадянської війни.

Пізніше, в 1950 р., в передмові до книги своїх поезій, написаних російською мовою, поет згадує, яке велике значення мала російська мова для розвитку і формування його таланту: «До десяти років я жив на рудниках Донбасу, потім у Воронежі, Харкові, на Кавказі і розмовляв по-російськи...

Так що російська мова для мене рідна з дитинства.

Коли ми стали жити в Третій Роті (посьолок в Донбасі) і потім в селах Донбасу, українська мова ввійшла в мою плоть і кров, як нескінченно рідна і любима мова, мова мого народу, сином якого я являюсь. Але і російська мова для мене — така ж. Вона, російська мова, ввела мене в поезію. Читаючи книги, написані російською мовою, я ознайомився із скарбами російської і світової літератури. В ті роки я переклав на російську мову «Кавказ» Шевченка. Мої найулюбленіші поети — Пушкін, Лермонтов, Шевченко, Франко, Маяковський...

Я і тепер іноді пишу вірші російською мовою, тому що не можу не писати їх.

Велика російська мова! Якби не вона, я не був би таким, яким став».

У травні 1920 р. В. Сосюра вступає до лав ВКП(б).

Демобілізувавшись з Червоної Армії, поет незабаром переїжджає до Харкова, де вчиться — в 1922—1923 рр. в «Комуністичному університеті ім. Аргема», а з 1923 до 1925 року на робфаці Харківського інституту народної освіти. З навчанням В. Сосюра поєднує інтенсивну творчу діяльність.

В 1921 році виходить перша збірка його творів «Поезії», в 1922 р. збірка «Червона зима», яка принесла поетові широку популярність.

За десять років після виходу в світ «Червоної зими», В. Сосюра опублікував біля п'ятнадцяти збірок віршів і поем, серед них — «1871 рік» (1923), «Залізниця» (1924), «Сніги» (1925), «Сьогодні» (1925), «Юнь» (1927), «Де шахти на горі» (1927), «Дніпрельстан» (окреме видання 1930), «Війна — війні» (1930) та ін.

В передвоєнні роки поетом створені такі книги: «Нові поезії» (1937), «Люблю» (1939), «Журавлі прилетіли» (1940), поема «Червоногвардієць» (1940). В цей період виходить також кілька книг вибраних його творів.

У Великій Вітчизняній війні В. Сосюра приймав участь як військовий кореспондент фронтової газети.

У цей період виходять збірки: «В години гніву» (1941), «Під гул кривавий» (1942), поеми: «Син України» (1942), «Мій син» (1944), «Олег Кошовий» (1945).

Післявоєнні поезії В. Сосюри зібрані в книгах: «Батьківщина» (1946), «Щоб сади шуміли» (1947), «Зелений світ» (1949).

Книга «Щоб сади шуміли» була удостоєна в 1948 році Сталінської премії.

За весь період літературної діяльності В. Сосюри вийшло біля сорока збірок творів поета українською мовою і в перекладах на російську та білоруську мови. Багато віршів перекладено на мови інших народів СРСР та зарубіжних країн.

В. Сосюра виступає здавна як перекладач. Ним перекладено на українську мову багато творів О. Пушкіна, М. Лермонтова, М. Некрасова, І. Крилова, В. Маяковського і ще багатьох російських поетів і поетів інших братніх республік, а також творів прогресивних поетів зарубіжних країн.

В 1944 році В. Сосюра опублікував свій вірш «Любіть Україну», в якому він виступив з чужих, націоналістичних позицій. Гостра і справедлива партійна та громадська критика допомогла поетові усвідомити і виправити свою помилку.

Тепер поет знаходиться у розквіті своїх творчих сил, невтомно працює в галузі літератури. Крім того, він приймає активну участь в громадському житті нашої країни, виступаючи в містах і селах з читанням своїх творів. В 1953 році вийшла його книга віршів «За мир».

Знайомлячи читачів з своїми творчими планами на 1954 рік, В. Сосюра на сторінках «Літературної газети» пише: «В минулому році я довгий час перебував на Донбасі. Вивчав життя моїх героїчних земляків, що здобувають сонячний камінь для комунізму.

Після нещодавно опублікованої книги поезій «За мир», в основному присвяченої Донбасу, я напишу нову книгу, теж про хвилюючий труд шахтарів. Крім того, я працюю над циклом поезій, присвячених вічній дружбі російського і українського народів, до 300-річчя возз'єднання».

За свою творчу роботу В. Сосюра нагороджений орденами Леніна, Червоного Прапора, «Знак Пошани» та медалями.

З М І С Т

ВІРШІ

	Стор.
Відплата	5
О, не даремно!	6
«Так ніхто не кохав»	7
«Пам'ятаю, вишні доспівали»	8
«Такий я ніжний, такий тривожний»	8
Траурний марш	9
«Коли поїзд у даль загуркоче»	10
Комсомолец (Балада)	11
«Тебе любив, як вітер небо»	12
Криворіжжя	12
Дніпрельстан	13
Знов село	17
Лі	19
«Сьогодні я такий щасливий»	20
«Ніч холодною рукою, там, за даллю голубою»	21
Зорі	21
Світання	22
Пісня про Ворошилова	23
Вальс	24
В морі	25
Молодість	25
Чекання	26
Над піснею	26
В парку	27
Серенада	27
Над Дніпром	29
Чому?	29
«Квітку метелик цілує»	29
Свято	30
Вова (Казка)	31
Партизанська	34
Господарі	34
Люблю	35

	Стор.
Прохання	35
Рояль	36
Сніжинки	37
Криниця	37
Дощ	37
«Бродить ніч по вулицях зимових»	38
Васильки	39
Чи знаєш ти	39
«Падав сніг на місто білокриле»	40
Завжди	40
«Крізь огні, у блакитнім тумані»	41
«Шаллю зорі золотою»	41
Весна	42
«В серцях відвага соколина»	42
Лист до земляків	43
«Не шуми, зажурена тополе»	45
«Уже упав удар залізний»	46
«Хай сніги. Але віє весною»	46
«Золоті підкови»	47
Безсмертним	48
Перемога	48
Весна	50
Я пам'ятаю	50
Гудуть бори	51
«З руїни дім воскрес»	52
«На Подолі огні, на Подолі»	52
«Крик гудків і дзвони сталі»	53
«Люблю, коли хвилі юрбою»	53
«Сад мій сонця повен»	54
«Як тіні, дні все мимо, мимо, мимо»	54
«Не чекай натхнення, не чекай»	55
«В золотому павутинні»	55
«Я щастя знов, мов сйива, повен»	56
«Там за горами за крутими»	56
«Із перлів складаю»	57
«Зелений вітер у саду»	57
«Далеке, хмуре поле»	57
«В душі моїй пісень і мрій моря»	58
«Сіється, сіється сніг»	59
«Твори, завжди твори, нехай летять хвилини»	60
«Гарно як у полі!»	60
«Зазеленіли знов каштани»	61

	Стор.
Дуб	61
«Тебе я зустрів біля брами»	62
«Уже над містом вечір лине»	63
Тобі, Батьківщино!	64
«В диханні заводів, у криках гудків»	66
«Співають птицями діброви»	67
«Шуми, шуми, життя могутнє»	67
«Я так люблю жагуче літо»	67
«Цілу ніч не давали заснуть солов'ї»	68
«Літо, мое літо, квітами повите»	68
«Він біг під вигуки «вперед»	69
«Гриміли залпи над Дінцем»	69
«Попливли голубою габою»	70
«Синьо блиснула коса»	71
«Над шахтами лине задимлене небо»	71
«Я хочу радості і світла»	72
«Знову пісня лине».	72
«Огнями надії і щастя повиті»	73
«Дзвонять молоти залізною»	74
«Як сонце над землею»	74
«Одяглися у срібло каштани».	75
«За вікном туман холодний»	75
«Ніколи тьми не буде».	76
«Ясні зорі, тихі води»	76
«Залило водою луки»	77
«Я шлю привіт моїй землі»	77
«По алеї іду я».	77
«Ми йдемо, рука в руці»	78
«У небі місяць срібнобровий».	78
«Сяйво шле висота»	79
«На зорі рум'янець»	79
Коли світало (Балада)	80
«Нахилю на вольній волі»	81
«Знамена радісно-червоні».	81
«Пронесли крізь ніч грозову	82
«Грає сонце промінням на кленах»	83
«Будуємо світ ми щасливий»	83
«Даль сіяла зірницями бою»	84
«О, щebet дівтори і материнські очі»	84
«І вітер ласкавий, і довгі трави»	85
Моряк	85
Жита	86

	Стор.
«Марево зелене, явори і клени»	87
Я люблю.	88
«Радісне проміння на зеленім листі».	89
Муляр	90
«Ви летіть, поїзди, повз веселі сади»	91
«У тихім щebetі, в росі»	92
«Скоро срібними косами»	92
«Під крики поїздів і трав зелені шуми».	93
«Зацвіли вже липи й щедро ллють навколо»	93
«Печальні руїни зникають кругом».	94
«Знов я згадую іюль»	94
«Надходить вечір»	95
«Знову дні безхмарні засіяли»	96
«В травах перепілки, тихий плач сопілки»	97
«Кожний з нас трудар і воїн»	99
«Як можна забути ті грози криваві»	99
«Київ, Київ, од дум не засну я»	100
«Одзвеніли коси, одшуміло жито»	101
«В його очах, немов відбиті трави»	101
«Сонця сушать промені»	102
«Там, де гули громи ворожі».	103
«Я іду повз пам'ятник Богдана»	103
«Шумлять понад шляхом тополі»	104
«Я на квітки дивлюсь ласкаві»	104
«Лине пісня хутко»	105
«Дихання осені уже на квіти впало»	107
Землі Радянській	107
«Вже скосили гречку, осінь недалечко»	108
«Гей, шумливе місто, ліхтарів намисто»	108
«Дивляться тополі в небо голубе»	109
«О бурі поривів безумних»	109
«Прощай. Я їду в дальній край»	110
«Синім холодом од трав»	111
«Не шуми ти, луже»	111
«Спить давно вже мила»	112
Аскольдова могила	112
«Дощі взялись...»	113
«Сонця блиск на клені краплею крові»	113
«Жовтий зайчик упав на долівку»	114
«Пройшли дощі, стрясають срібні сльози»	114
«В твоїх очах усі мої надії»	115
«Над мертвими ворон не кряче»	115

«У зміні світла й тьми летять мої хвилини»	116
Ми з тобою ішли в Кореїз	116
Швець	117
Верба	118
«За обрій день упав. Померкла синь ланів».	119
Лісоруб	119
«Який тут рух швидкий, які спокійні люди»	121
Дівчина	122
«Даль і день, і день і даль»	122
Ганна Йванівна	122
«Вітре, вітерочку»	123
«Як промінь, що в морі проміння сія»	124
«Лампочка шахтарська»	125
«Стою на варті»	126
Російський народ.	126
«Над квітками й травами і над шумом площ»	128
«Сонце п'ють стрункі тополі»	128
«Десь там бубни. б'ють, грають скрипалі»	128
«Берези білі в білім танку».	129
«Ще небосхил не потемнів»	129
«В зеленії плеще долоні»	130
Я пам'ятаю	131
«Сонячні панелі, хлопчики в піску»	132
«Про що пташки в вікно розкриті»	132
«Срібен дощик на ніжках тонких і хитливих».	133
«Ти заснула од втоми»	133
«Хмари впали на коліна»	133
«Все з дощу рябе»	134
«О якби то листя, листя не жовтіло»	134
«Садами день уже одмріяв»	135
«Київські вулиці. Вечір. Каштани»	135
«Не співають не сила»	136
«Тихий гай осінній, шепіт верховіть»	136
«Все ростуть для радості золоті підвалини»	137
«Машини служать нам і срібні вод стихії»	137
«Яка краса—народу труд могучий»	138
«Веселі прапори червоні»	139
«Вечір із росою»	139
«Люблю я листя колихання»	139
«Як змінився небокрай»	140
«Во ім'я радості і миру»	140
«Вода десь точить білий камінь»	141

«Нас кожний день за інші грані кличе»	142
«Б'ються скрізь народи»	143
«Хай не туманить гори й води»	144
«Сонце у Кремлі»	144
«Кричать уночі паровози»	145
«Товариші! Ми з вами в славі»	145
Пісня	146
«Пісне, радісно гори»	146
Труд	147
«Радянській молоді привіт!»	152
«Люблю весну, та хто її не любить»	153
«Степ і шахти, як титани»	153
«Степ донецький, край отецький»	154
«Цвірінькають горобчики, і хлопчики ідуть»	155
«Я іду. Поля, поля кругом»	155
«Дзвени, моя пісне, і клич до роботи»	156
«Туманіли неба шати»	157
«Любить батьківщину в борні і труді»	157
Донеччино моя!	159
«Перекрили ми всі норми»	160
«Я вийшов з кліті. День який»	161
«Шахтар узяв гармонь, і морем дивним звуки»	162
«Для вас моя пісня, хай сяють ці рими»	162
«Лунали в далі неоглядній»	163
«Перший раз, коли у кліть широку»	163
«Гей, життя ти мое неповторне»	164
Кріпильник	165
Комбайнер	165
«Краю, мій ти дім»	166
«Не чути свисту коногона»	167
«Терикони, копри, терикони»	167
Гірникам шахти 17 — 17-БІС	168
«Грай, шахтарю, грай»	169
«Ми увійшли в підземний світ»	170
«Як радісно мені, що скоро сніг розтане»	172
«Луни погаснули вибухів грізних»	173
«Ні, не пізнає тебе, мій Києве барвистий»	173
«Залізно день машинами гуркоче»	174
«Скоро в поле вийдуть трактори»	175
«Я в лаві був. Які прекрасні люди»	175
Електрик	176
«Веселий вітер пил несе»	177

	Стор.
«В гуртожитку шахтарському квіти»	177
«Чорно вугіль струмить транспортером»	178
Пісня	178
«Гримить комбайн»	179
«Не знаю я труда такого»	180
«Усе звучить»	181
«Ой, стежка з бетона»	182
«Я до шахти йду»	183
«Стану, стану я з тобою»	183
«Як чорніє сніг»	184
«Не на річці, не на кладці»	185
«Вони ввійшли у кліть, щоб ринути униз»	185
Ламповий	186
Шахтар купив машину	187
«Шахти на горі»	183
«У спецовці синій, молодий, веселий»	189
«Заграй, шахтар, щоб серце, наче птиця»	189
«У шахтарськiм парку музика і квіти»	190
«За посьолок вийшли в поле»	190
«Грай, гармонька, грай»	192
«Гей, поля, ви, поля»	192
«Лунають знов мої швидкі, щасливі кроки»	193
«Донецький край, широке поле»	194
«Вечірній сніг, і од каштанів тіні»	194
«Вже тане сніг. З карнизів сталактити»	195
«Ой, шахтарко, ти, шахтарко!»	196
Лісовоз	197
«Як сад шумить, як пахнуть квіти»	198
Під зорями Кремля	198
Богдан	200

ПОЕМИ

Червона зима	203
Червоногвардієць	206
Запроданцям	273

Редактор *П. Сингаївський*
Художник *Л. Рабинович*
Художн. редактор *К. Калугін*
Технічний редактор *Л. Казиміренко*
Коректор *Г. Лушпай*

Владимир СОСЮРА. Избранное.

(На українском языке)

БФ 00147. Здано на виробництво 1/VIII 1953 р. Підписано до друку 1/II 1954 р. Папір $84 \times 108^{1/32} = 4,625$ папер. арк., 15,17+1 вкл. друк. арк., 14,361 обл.-вид. арк. Зам. № 1618. Тираж 20 000.

Книжково-журнальна ф-ка Голоовидаву Міністерства культури УРСР.
Київ, вул. Воровського, 24.

Old 20kott.